

Bieżące Informacje 2

ISSN 1234-7086

Luty 2024
2 [409]

egzemplarz bezpłatny

W numerze:

**DOBÓR ODMIAN
ZIEMNIAKA**

**ODCHÓW
KURCZĄT**

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

PS WPR 2023-2027

ROLNIKU PAMIĘTAJ!!!

Sprawdź, czy posiadasz aktualne zaświadczenie o ukończeniu szkolenia chemizacyjnego

Zapraszamy do udziału w szkoleniach w zakresie stosowania środków ochrony roślin organizowanych przez WMODR

Szczegółowe informacje o najbliższych terminach uzyskasz u swojego doradcy lub na stronie: wmodr.pl/szkolenia

spis treści

O doradztwie rolniczym	4
Z życia WMODR z siedzibą w Olsztynie	5
Wiadomości z województwa	6
Z życia ARIiMR	7
Z życia KOWR	8
Z życia KRUS	9

W POLU I NA ŁĄCE

Interwencja 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – zasady realizacji	10
Dobór odmian ziemniaka	12
Prozdrowotna moc i uprawa lawendy	13
Innowacyjne rozwiązania w produkcji roślinnej. Omacnica – mulczer – kukurydza	15
Ekologiczny trwały użytek zielony w powiecie szczycieńskim	16
Idzie wiosna	17

W CHLEWNI I OBORZE

Odchów kurcząt na nioski	18
Polska biała gęś owsiana	21
Rolnictwo 4.0 w produkcji zwierzęcej	22
Aplikacje dla aktywnych mleczarzy	23

PRZY ZAGRODZIE

Żniwa	32
Zimowa ochrona pszczół – kluczowy element przetrwania rodzin pszczelich	33
Nowa choroba weneryczna matki pszczoły	34
Hodowla strusi – wymagania warunkowe i optymalności ich hodowli	36

Z EKONOMIĄ ZA PAN BRAT

Wyciążanie optymalności produkcji w gospodarstwie rolnym	38
Kalkulacje rolnicze (luty 2024)	39
Wybór formy ubezpieczenia dla rolnika z działalnością gospodarczą	40

ROZWIJAMY OBSZARY WIEJSKIE

Wsparcie małego przetwórstwa w Krajowego Planu Odbudowy	41
Interwencja 10.2 – OZE i efektywność energetyczna	42
Dyskusja o normach i wymogach (warunkowości)	44
Modyfikacje elementów Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027 przeprowadzone w 2023 roku	46
Harmonogram naborów wniosków w ramach PS dla WPR 2023-2027 i KPO	48

PORADY PRAWNE

Wybrane przepisy prawne dotyczące rolnictwa i obszarów wiejskich	49
--	----

W DOMU I W ZAGRODZIE

Gospodarstwo z tradycjami	50
Na zapusty anielskie ruchańce rodem z Aniołowa	52

AGRORYNEK 26-31

OGŁOSZENIA KUPNO-SPRZEDAŻ 53

KRZYŻÓWKA 54

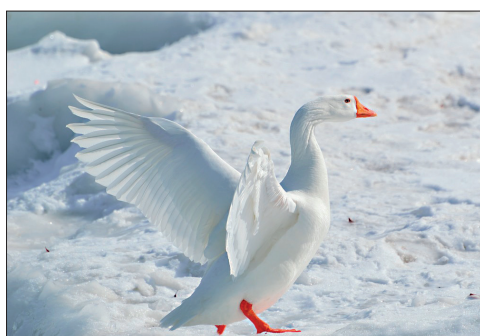
REDAKCJA POLECA

10

Interwencja 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – zasady realizacji

Stare gatunki i odmiany odchodzą, a z nimi bogactwo smaków, zapachów, a przede wszystkim genotypów, wytworzonych w ciągu setek lat użytkowania przez człowieka

21

Polska biała gęś owsiana

W Polsce chów gęsi to ponad trzystuletnia tradycja. Były czasy, kiedy rocznie sprzedawano ponad 3,5 mln ptaków, głównie do Niemiec. W Polsce występują dwa rasy gęsi oraz ich mieszańce.

Rolniczy biuletyn informacyjny

Wydawca miesięcznika:

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie

ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, tel./fax: 89 526 44 39, 89 535 76 84
sekretariat@w-modr.pl, redakcja@w-modr.pl (Redakcja)

Oddział w Olecku

Al. Zwycięstwa 10, 19-400 Olecko, tel./fax: 87 520 30 31, 87 520 30 32
olecko.dyrektor@w-modr.pl

Dyrektor – Damian Godziński

I Z-ca Dyrektora – Małgorzata Micińska-Wąsik

II Z-ca Dyrektora – Sonia Solarz-Taciak

Dyrektor Oddziału w Olecku – Robert Nowacki

Redaktor Naczelny – Mirosław Fesnak

Rada Programowa:

Przewodniczący: Małgorzata Micińska-Wąsik

Członkowie: Anna Fatyga-Koltun, Mirosław Fesnak, Rodian Pawłowski,
Bolesław Piłarek, Jerzy Rutkowski, Agnieszka Soltysiak, Anna Subocz,
Karol Sus, Maria Suszko

Skład i druk:

Sekcja Wydawnictw i Informacji WMODR

Nakład:

1000 egz.

Biuletyn dostępny w wersji cyfrowej

Rolnictwo społeczne

Tradycyjny, dominujący do dnia dzisiejszego, model polskiej wsi opiera się na produkcji roślinnej i zwierzęcej. Przyszłość wsi związana jest jednak z poszukiwaniem różnych ścieżek rozwojowych. Głównym czynnikiem skłaniającym rolników do podejmowania działalności pozarolniczej jest chęć zdobycia dodatkowych dochodów.

Damian Godziński

Dyrektor Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie

Dotyczy to głównie gospodarstw o niewielkim areale, które nie osiągną wystarczających wpływów finansowych z produkcji roślinnej i zwierzęcej. Motywacją mogą być również cele społeczne, które wynikają z potrzeby udzielania pomocy potrzebującym i mogą być realizowane w oparciu o walory jakimi dysponuje wieś. Podejście takie stało się źródłem nowego nurtu zwanego rolnictwem społecznym.

Rolnictwo społeczne to alternatywne podejście do rolnictwa opierające się na założeniu, że zasoby gospodarstwa rolnego mogą być efektywnie wykorzystane do innej działalności. Opiera się ono o dwie główne kategorie, tj. zagrody edukacyjne i gospodarstwa opiekuńcze. Ich celem jest wykorzystanie wyjątkowych miejsc, jakimi są wieś i gospodarstwa rolne, do tworzenia usług dla osób wymagających wsparcia, w tym również w zakresie edukacji.

Zagrody edukacyjne to gospodarstwa rolne łączące działalność rolniczą z profesjonalnymi usługami edukacyjnymi. Posiadają zwierzęta gospodarskie lub uprawy rolnicze przeznaczone do prezentacji i realizują programy edukacyjne dla grup dzieci i młodzieży przyjmowanych w ramach programów szkolnych lub udostępniają je jako atrakcję turystyczną dla rodzin z dziećmi lub dorosłych. Zagrody tworzone są zarówno na bazie już istniejących gospodarstw agroturystycznych (sposób na poszerzenie ich oferty turystycznej), a także jako wyspecjalizowana działalność edukacyjna niezależna od usług turystycznych. Prowadzący zagrody edukacyjne mogą osiągać z tego tytułu szereg korzyści, w tym możliwość uzyskania dodatkowych dochodów. Rolnicy urozmaicają również swoją ofertę agroturystyczną i znacząco wydłużają sezon, mają także możliwość promowania produktów – zachęcają i pozyskują klientów do bezpośrednich zakupów.

Idea zagród edukacyjnych została bardzo szybko zaakceptowana przez rolników, co jest widoczne w dynamicznym rozwoju Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. W chwili obecnej zrzeszonych w niej jest 312 certyfikowanych zagród, w tym 18 z województwa warmińsko-mazurskiego. Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych funkcjonuje w systemie doradztwa rolniczego na zasadzie współpracy Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego. W każdym z nich działa co najmniej jeden koordynator wojewódzki ściśle współpracujący z już istniejącymi zagrodami edukacyjnymi oraz z gospodarstwami rolnymi aplikującymi o członkostwo w Sieci. Sieć Zagród Edukacyjnych tworzą gospodarstwa zróżnicowane pod względem arealu oraz profi-

lu i skali działalności rolniczej. Przeważają gospodarstwa małe stanowiące znaczną część wszystkich gospodarstw członkowskich. Istnieją również zagrody edukacyjne działające w gospodarstwach o areale poniżej 1 ha, ale prowadzące działalność rolniczą, ogrodniczą lub pszczelarską. Zdecydowaną większość zagród edukacyjnych stanowią gospodarstwa agroturystyczne.

Przystąpienie do Sieci jest dobrowolne, bezpłatne i odbywa się na podstawie kwestionariusza zgłoszeniowego dostępnego na stronie www.zagrodaedukacyjna.pl, złożonego wraz z opisem proponowanych programów edukacyjnych. Gospodarstwa prowadzone przez mieszkańców wsi na obszarach wiejskich, zainteresowane przystąpieniem do Sieci muszą spełniać warunki niezbędne dla wszystkich gospodarstw edukacyjnych, tj. posiadać zwierzęta gospodarskie lub uprawy rolnicze przeznaczone do prezentacji oraz realizować co najmniej dwa programy edukacyjne. Wszystkie działania związane z aplikacją do Sieci odbywają się w porozumieniu i z pomocą koordynatora wojewódzkiego, który rekomenduje każdą zgłaszaną zagrodę.

Gospodarstwa opiekuńcze zaś, to szczególny typ gospodarstwa społecznego. Ich działalność polega na zorganizowaniu opieki nad osobami potrzebującymi w ramach gospodarstwa rolnego. Gospodarstwa wykorzystują wyjątkowe terapeutyczne walory wsi i są odpowiedzią na potrzeby osób starszych, niepełnosprawnych, z demencją oraz tych, którzy są zagrożeni wykluczeniem społecznym. Gospodarstwa opiekuńcze mogą zapewnić godną opiekę osobom potrzebującym w środowisku, w którym spędzili całe życie. Mogą być także pomocą dla rodzin, które sprawują opiekę nad tymi osobami.

Impulsem do rozwoju gospodarstw opiekuńczych są z jednej strony zmiany demograficzne, czyli starzenie się społeczeństwa, a z drugiej przekonanie o konieczności rozwoju placówek świadczących usługi społeczne na poziomie lokalnym.

Głównymi zaletami umiejscowienia gospodarstw opiekuńczych na wsi jest możliwość przebywania blisko natury i doświadczania przyrody zmieniającej się wraz z rytmem pór roku, kontakt ze zwierzętami oraz możliwość wykonywania lekkich prac gospodarczych.

Gospodarstwa opiekuńcze w chwili obecnej działają się na styku rolnictwa i opieki społecznej. Wymaga to stworzenia odrębnych aktów prawnych regulujących możliwości ich tworzenia i prowadzenia.

Osoby zainteresowane ideą zagród edukacyjnych i gospodarstw opiekuńczych zachęcam do zapoznania się z wydawnictwami Ośrodka zamieszczonymi na stronie www.wmodr.pl oraz do kontaktu ze specjalistami Sekcji Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki WMODR.

Z życia WMODR

Małgorzata Micińska-Wąsik

I Zastępca Dyrektora Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie

■ Zapraszamy do udziału w spotkaniach seminaryjnych

■ 7 lutego 2024 r. **seminarium pn. „Zagroda edukacyjna pomysłem na rozwój gospodarstwa rolnego”**; miejsce spotkania: Zagroda Edukacyjna Zajazd Tusinek, Kolonia 2, gm. Rozogi. Osobą odpowiedzialną za sprawy merytoryczne spotkania jest Marta Dudek, specjalista WGD, tel. 665 892 846.

■ 22 lutego 2024 r. **seminarium pn. „Zasady znakowania żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego”**; miejsce spotkania: w trakcie wyboru, miejscowość: Lidzbark Warmiński. Osobą odpowiedzialną za sprawy merytoryczne spotkania jest Monika Hodór, starszy specjalista WGD, tel. 665 870 019.

■ **Luty to miesiąc szkoleń**

W lutym doradcy terenowi przeprowadzą szkolenia, które mają na celu przekazanie najświeższych i ważnych informacji branżowych. Ośrodek organizuje również szkolenia w zakresie stosowania środków ochrony roślin, których ukończenie daje rolnikowi uprawnienia w powyższym zakresie na okres 5 lat. Plan szkoleń zamieszczony jest na stronie internetowej WMODR w zakładce /Szkolenia/.

■ **Nabory wniosków w ramach programów wsparcia rolnictwa**

■ „Wsparcie w zakresie przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych oraz rybołówstwa lub akwakultury” w ramach Krajowego Planu Odbudowy – nabór trwa od 3 stycznia do 5 lutego br.;

■ „Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej” w ramach PS WPR – nabór trwa od 25 stycznia do 23 lutego br.;

Zapraszamy do korzystania z fachowego doradztwa w zakresie wymienionych programów oraz z usług sporządzania niezbędnej dokumentacji aplikacyjnej świadczonych przez pracowników Powiatowych Zespołów Doradztwa Rolniczego, Oddziału w Olecku i Centrali WMODR.

■ **VI Forum Innowacji „Bezpieczeństwo finansowe w erze nowoczesnych wyborów”, 7-8 marca 2024 r.**

Zapraszamy rolników potrzebujących uzupełnienia wiedzy na temat kreowania i zapewnienia dobrej kondycji finansowej swoich gospodarstw do udziału w spotkaniu. Szczegóły wydarzenia podane zostaną w terminie późniejszym, m.in. na stronie internetowej Ośrodka.

■ **XIV Wiosenne Targi Ogrodnicze, 20-21 kwietnia 2024 r.**

Targi odbędą się na terenie siedziby Ośrodka w Olsztynie przy ul. Jagiellońskiej 91. Zapraszamy już dziś wystawców do zgłaszania udziału w wydarzeniu, a zwiedzających do zaplanowania kwietniowego weekendu z Warmińsko-Mazurskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego. Komisarzem targów jest Radosław Skudlarz, specjalista DROW, tel. 695 551 071.

■ **IV Warmińsko-Mazurskie Dni Pola**

W dniach **10 czerwca – 4 lipca 2024 r.** zapraszamy na **19 powiatowych spotkań polowych**. We współpracy z właścicielami gospodarstw demonstracyjnych, naukowcami, przedstawicielami firm produkujących dla rolnictwa, przedstawicielami samorządu terytorialnego oraz innych instytucji i organizacji, których zakres działania obejmuje problematykę rolnictwa i wsi, w ramach powiatu, przeprowadzone zostaną praktyczne sesje na poletkach uprawowych. Będziemy chcieli pokazać i promować, m.in. bioróżnorodność roślin uprawnych oraz odmiany o podwyższonej tolerancji na suszę i inne niekorzystne zjawiska atmosferyczne.

Celem IV Warmińsko-Mazurskich Dni Pola jest umożliwienie rolnikom porównania w warunkach lokalnych, czyli zbliżonych do występujących w ich gospodarstwach, potencjału odmian roślin uprawnych, systemów ochrony roślin i nawożenia. Poprzez udział w spotkaniach umożliwimy rolnikom podjęcie racjonalnych decyzji, aby wzmocnili oni efektywność produkcji, a poprzez to również swoją konkurencyjność. Wyniki z prowadzonej działalności upowszechnieniowej Ośrodka,

zebrane w zwarte opracowane, zostaną opublikowane i przekazane do ogólnego użycia. Będą wykorzystywane także przez doradców w ich codziennej pracy doradczo-informacyjno-szkoleniowej.

Zapraszamy rolników, naukowców, przedstawicieli firm produkujących dla rolnictwa, przedstawicieli samorządu terytorialnego oraz innych instytucji i organizacji, których zakres działania obejmuje problematykę rolnictwa i wsi, do współpracy z WMODR w zakresie demonstracji roślinnych. Osobą koordynującą działania upowszechnieniowe w Ośrodku jest Agnieszka Sołtysiak, kierownik Działu Technologii Produkcji Rolniczej, tel. 665 891 386.

Rok 2024 rokiem Wincentego Witosa

Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej ogłosiły rok 2024 rokiem Wincentego Witosa (150. rocznica jego urodzin). Podobnie zrobiły liczne samorządy. Witos to jeden z ojców naszej niepodległości i budowniczych polskiej państwowości. Ze zdjęć znany jako charakterystyczny polityk w butach z cholewami. Był jednocześnie rolnikiem i działaczem ruchu ludowego, żarliwym patriotą. Trzykrotny premier II RP obecnie jest przypominany i na nowo odkrywany.

Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie

Wincenty Witos urodził się 21 stycznia 1874 r. we wsi Wierzchosławice w powiecie tarnowskim, a zmarł 31 października 1945 r. w Krakowie. Był radnym, wójtem, posłem, premierem. Współtwórcą i wieloletnim przywódcą PSL „Piast”. Już w roku 1918, stojąc na czele Polskiej Komisji Likwidacyjnej w zaborze austriackim, w celu odbudowy państwa polskiego potrafił współpracować z różnymi opcjami politycznymi (za podstawy do stworzenia państwa uznawał trzy wartości: ziemię, religię i narodowość). Wniósł ogromny wkład w odzyskanie przez Polskę niepodległości, a następnie w jej utrzymanie. Jego największą zasługą było pobudzenie świadomości narodowej i propaństwowej u chłopów. Symbolicznym tego wyrazem był udział chłopów – żołnierzy w wojnie polsko-bolszewickiej. W dramatycznym roku 1920 Witos tworzył Rząd Obrony Narodowej, mając udział w skutecznym odparciu Armii Czerwonej („Trzeba ratować Ojczyznę, trzeba jej oddać wszystko – majątek, krew i życie, bo ta ofiara stokrotnie się opłaci, gdy uratujemy państwo od niewoli i hańby”). Także przy jego udziale została uchwalona Konstytucja RP w roku 1921. Żeby zapobiec wojnie domowej, podczas zamachu stanu w roku 1926 złożył dymisję. W latach 30. XX w. niesłusznie skazany w procesie brzeskim, przez 6 lat przebywał na emigracji w Czechosłowacji. Do kraju powrócił widząc nieuchronność wojny z Niemcami, wzywając do obrony Ojczyzny. W archiwach Polskiego Radia zachowało się przemówienie wygłoszone przez Wincentego Witosa w 1938 roku; prawdopodobnie jedyne zachowane nagranie z jego głosem: „Wszyscy własnymi rękami powinni dokonać gruntownej przebudowy państwa, zgodnie z duchem czasów, jego potęgą i własnym interesem” – apelował do chłopów. W czasie II wojny światowej był więzio-

ny przez okupanta. Po wojnie, wraz ze Stanisławem Mikołajczykiem utworzył Polskie Stronnictwo Ludowe. W swojej ostatniej odezwie wzywał do odpowiedzialnej i wytrwałej pracy na rzecz Ojczyzny.

Jego polityczne motto brzmiało: „Kiedy nie było Polski niepodległej – dążyć do niej, gdy przyszła – pracować dla niej, a gdy była w potrzebie – bronić jej”. W swoich wspomnieniach pisał m.in. o ubogim dzieciństwie, ale i pasji do zdobywania wiedzy. Z jego pamiętników wyłania się obraz człowieka skupionego na budowie ruchu ludowego i suwerennej Polski, zdolnego do kompromisów, ale nie za cenę wyznawanych wartości. To przesłanie jest aktualne po 79 latach od jego śmierci.

„Zasługi Wincentego Witosa są dziś dla wszystkich bezdyskusyjne, a jego postawa ponadczasowa. Jest on wzorem człowieka, który potrafi okazać szacunek swoim przeciwnikom, a dla dobra wspólnego powściągnąć własne aspiracje. Witos pozostaje świadectwem wierności patriotycznym ideałom i niezłomności, bez względu na okoliczności zewnętrzne.” – powiedział wojewoda warmińsko-mazurski Radosław Król. Dodając, iż „obecnie przeżywany rok to znakomita okazja do tego, byśmy jeszcze bardziej wzięli sobie do serca jego słowa, że „nie ma sprawy ważniejszej niż Polska” i powinno ją budować całe społeczeństwo, a w życiu osobistym i publicznym należy kierować się prawdą.”

Urząd Wojewódzki w Olsztynie w ramach obchodów Roku Wincentego Witosa planuje zorganizować kilka wydarzeń tematycznych. Szczegóły zostaną podane wkrótce.

Wojewoda
Warmińsko-Mazurski
Radosław Król

WINCENTY WITOS

ur. 21 stycznia 1874
zm. 31 października 1945

ARiMR podsumowuje 2023 – wsparcie rolników w ramach pomocy krajowej (cz. II)

W nawiązaniu do styczniowego artykułu przypominamy, że pomoc krajowa obejmuje również producentów świń, którzy zaprzestali produkcji w związku z obowiązującym zakazem utrzymywania w gospodarstwie świń lub ich wprowadzenia do gospodarstwa, wydanym w związku z wystąpieniem ASF.

Leszek Potorski

Dyrektor WM OR Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Wnioski przyjmowały biura powiatowe do końca grudnia 2023. Wysokość pomocy uzależniona jest od średniej rocznej liczby świń (jednak nie więcej niż 200 szt. dla jednego producenta świń) oraz liczby dni objętej zakazem produkcji w danym roku kalendarzowym. Stawka dopłaty wynosi 1 zł za każdy dzień obowiązywania zakazu. Rekompensata wypłacana jest za dany rok, nie później niż do dnia 15 stycznia roku następnego. W 2023 roku wnioski złożyło w skali kraju 555 rolników a zrealizowana kwota pomocy wynosi 7,38 mln zł. Na terenie Warmii i Mazur środki w wysokości prawie 1,80 mln zł trafiły na konta 159 producentów.

ARiMR w swojej ofercie w 2023 r. miała również dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny, kwalifikowany lub ekologiczny. Przeprowadzono dwa nabory w ramach pomocy de minimis i pomocy związanej z kryzysem wojennym. Z racji wyczerpania krajowego limitu pomocy de minimis obsługa tych wniosków zakończy się w 2024 roku. W ramach pomocy do materiału siewnego związanej z kryzysem wojennym dla 1968 rolników z naszego województwa wypłacono ponad 6,96 mln zł, natomiast w skali kraju pomoc ta trafiła do ponad 52,5 tys. rolników na kwotę 147,21 mln zł.

Pomoc w ramach budżetu krajowego była również realizowana poprzez:

- wsparcie do mokrej kukurydzy, o które mogły się ubiegać podmioty prowadzące skup kukurydzy lub zajmujące się jej obrotem,
- pomoc dla plantatorów malin, którzy prowadzą działalność jako mikro-, małe, średnie lub duże przedsiębiorstwa; mają nadany przez ARiMR numer identyfikacyjny i którzy w 2023 r. złożyli wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich;
- wsparcie dla poszkodowanych w wyniku wystąpienia przymrozków wiosennych, huraganu lub gradu sadowników, plantatorów truskawek lub krzewów owocowych;
- pomoc w formie pożyczki na sfinansowanie spłaty powstałego zadłużenia dla producentów świń, którzy mają problemy z obsługą zaciągniętych zobowiązań finansowych wynikających z prowadzenia działalności rolniczej.

W ramach pomocy krajowej i nadzwyczajnej pomocy tymczasowej do 3 stycznia br. na konta rolników z Warmii i Mazur trafiła kwota ponad 486,33 mln zł. Łącznie w skali kraju Agencja przekazała rolnikom blisko ponad 8,17 mld zł.

W 2023 roku o dopłaty bezpośrednie z ARiMR ubiegało się 1,24 mln rolników w skali kraju, a przeznaczona na nie pula

środków wynosiła blisko 17 mld zł. Od 16 października do 30 listopada wypłacane były zaliczki z tytułu płatności bezpośrednich i obszarowych za 2023 rok. W tym okresie na konta beneficjentów trafiło blisko 9,2 mld zł. **Od 1 grudnia przekazywane są płatności końcowe.** Do 17 stycznia 2024 r. ARiMR wypłaciła z tego tytułu ponad 607 mln zł. Z tej kwoty 409 mln zł to dopłaty bezpośrednie, które trafiły do ponad 364 tys. rolników. Pozostałe wypłaty dotyczą wsparcia obszarowego w ramach PS WPR czy PROW.

W ramach tegorocznej kampanii dopłat Agencja rozpoczęła realizację Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027, jednocześnie kontynuuje wypłaty zobowiązań z poprzedniej perspektywy finansowej, czyli Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Nowościami były m.in. płatność ryczałtowa dla małych gospodarstw czy ekoschematy na rzecz klimatu, środowiska i ochrony zwierząt.

Zgodnie z zapowiedzią z 27 grudnia 2023 r., gdyby okazało się, że zainteresowanie dofinansowaniem do wybranych praktyk w ramach ekoschematów przekraczało dostępny limit, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi planuje skorzystać z możliwości przesuwania środków pomiędzy poszczególnymi płatnościami tak, aby ostateczne stawki były jak najbardziej zbliżone do planowanych.

Ostateczny termin realizacji wypłat dopłat bezpośrednich i obszarowych za 2023 upływa 30 czerwca 2024 r. Oczekujący na pieniądze proszeni są o sprawdzenie czy biura powiatowe ARiMR mają właściwe dane dotyczące numerów ich kont bankowych. Jeżeli rachunek będzie nieaktywny, pieniędzy nie uda się skutecznie przekazać.

Płatności wypłacane są sukcesywnie i dokładane są wszelkie starania, aby ich realizacja przebiegała sprawnie.

Rekompensaty z Funduszu Ochrony Rolnictwa

Rekompensaty ze środków finansowych Funduszu Ochrony Rolnictwa są przyznawane i wypłacane producentowi rolnemu, który nie otrzymał zapłaty za produkty rolne zbyte podmiotowi skupującemu (podmiotowi prowadzącemu skup, przechowywanie, obróbkę lub przetwórstwo produktów rolnych), który stał się niewypłacalny – art. 10 ust. 1 ustawy o Funduszu Ochrony Rolnictwa (Dz.U. z 2023 r. poz. 1130), zwanej dalej: uFOR.

Jacek Pawlik

Zastępca Dyrektora Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Oddział Terenowy w Olsztynie

Wniosek o przyznanie rekompensaty z Funduszu Ochrony Rolnictwa będzie można składać do dyrektora oddziału terenowego KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę producenta rolnego, na formularzu opracowanym i udostępnionym przez KOWR, w terminie od 1 lutego 2024 r. do 31 marca 2024 r., odnośnie podmiotów, które stały się niewypłacalne w 2023 r.

Wniosek o przyznanie rekompensaty należy złożyć bezpośrednio, przesłać listem poleconym za potwierdzeniem odbioru lub za pośrednictwem platformy ePUAP. Zachęcamy aby do wniosku załączyć faktury potwierdzające istnienie wierzytelności. Wniosek o przyznanie rekompensaty może być złożony jedynie względem roszczeń, które nie uległy przedawnieniu. Należy pamiętać, iż roszczenia producentów prowadzących gospodarstwa rolne z tytułu sprzedaży płodów rolnych i leśnych przedawniają się z upływem dwóch lat (art. 554 Kodeksu Cywilnego). W przypadku faktur dokumentujących istnienie roszczenia wystawionych w okresie wskazującym na przedawnienie, do wniosku o przyznanie rekompensaty należy dołączyć oryginały lub poświadczony za zgodność z oryginałem przez notariusza dokumenty potwierdzające zawieszenie lub przerwanie biegu przedawnienia.

Przypadki, w których podmiot zostaje uznany za niewypłacalny oraz określenie daty niewypłacalności podmiotu wynikają z art. 10 ust 3 oraz ust. 4 uFOR.

Na podstawie art. 50 § 1 k.p.a. na każdym etapie rozpatrywania sprawy, również po wypłacie rekompensaty, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w toku wykonywania czynności urzędowych ma prawo wezwać do złożenia dodatkowych wyjaśnień i dokumentów.

Jeden wniosek dotyczy jednego dłużnika. W przypadku wnioskowania o przyznanie rekompensaty przez jednego producenta rolnego odnośnie kilku podmiotów skupujących, które nie zapłaciły za nabyte od niego produkty rolne, a które stały się niewypłacalne konieczne jest złożenie wniosków na osobnych formularzach odnośnie każdego z tych podmiotów.

Procentową stawkę ustalającą wysokości rekompensaty w bieżącym roku ogłasza w drodze Rozporządzenia minister właściwy do spraw rynków rolnych do dnia 31 maja 2024 r. Powyższa stawka zostanie określona na podstawie zestawienia złożonych wniosków o przyznanie rekompensat oraz wysokość środków finansowych zgromadzonych na Funduszu.

Wysokość rekompensaty będzie stanowić iloczyn procentowej stawki ustalonej przez ministra właściwego do spraw rynków rolnych i potwierdzone kwoty wierzytelności netto, bez odsetek, za zbyte produkty rolne, za które producent rolny nie otrzymał zapłaty od podmiotu, który stał się niewypłacalny.

Rekompensata dla producenta rolnego, który nie otrzymał zapłaty za produkty rolne zbyte podmiotowi, który stał się niewypłacalny przyznawana będzie w oparciu o:

- złożony przez producenta rolnego wniosek o przyznanie rekompensaty,
- informację uzyskaną od podmiotu niewypłacalnego potwierdzającą istnienie wierzytelności wobec danego producenta rolnego w postaci wykazu producentów rolnych, o którym mowa w art. 11 ustawy i/lub pisemnego potwierdzenia, o którym mowa w art. 12 ust. 4 ustawy.

W 2024 r. decyzje o przyznaniu rekompensaty będą wydawane przez dyrektora OT KOWR w terminie do dnia 30 czerwca 2024 r. Rekompensaty wypłacane będą w terminie 30 dni od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna. Rekompensaty będą wypłacane jedynie na rachunek bankowy. UWAGA: Rachunek w SKOK nie jest rachunkiem bankowym.

Z dniem wypłaty rekompensaty następuje z mocy prawa przejście na Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wierzytelności producenta rolnego do wysokości wypłaconych rekompensat (art. 13 ust. 1 uFOR).

Oplata skarbową

Wydanie decyzji podlega opłacie skarbowej, zgodnie z załącznikiem do ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej w wysokości 10 zł. W przypadku złożenia dokumentu potwierdzającego udzielenie pełnomocnictwa lub prokury, albo jego odpisu, wypisu lub kopii, przedsiębiorca powinien dołączyć do ww. dokumentu potwierdzenie wniesienia opłaty skarbowej w wysokości 17 zł. Stosownie do § 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 września 2007 r. w sprawie zapłaty opłaty skarbowej (Dz. U. Nr 187, poz. 1330) składający wniosek zobowiązany jest dołączyć dowód zapłaty należnej opłaty skarbowej, albo uwierzytelnioną kopię dowodu zapłaty, nie później niż w ciągu 3 dni od chwili powstania obowiązku jej zapłaty (tj. złożenia wniosku). Dowód zapłaty może mieć formę wydruku potwierdzającego dokonanie operacji bankowej.

Opłatę należy dokonać na konto urzędu miasta lub gminy właściwego ze względu na siedzibę OT KOWR, do którego składany jest Wniosek o przyznanie rekompensaty.

Mając na uwadze, że 30.06.2024 r. jest datą graniczną do wydania decyzji o przyznaniu rekompensaty zwracamy się z prośbą o jak najszybsze składanie wniosków o przyznanie rekompensat, co pozwoli na przeprowadzenie ewentualnych postępowań wyjaśniających bądź też przesłanie niezbędnych korekt/dodatkowych dokumentów.

Szczegółowe informacje na stronie internetowej KOWR <https://www.gov.pl/web/kowr/fundusz-ochrony-rolnictwa> lub pod numerami telefonów KOWR OT w Olsztynie 89 524 89 34 i 89 524 89 33.

Zgłoszenie wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym krok po kroku

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przypomina, że o zaistnieniu wypadku przy pracy rolniczej należy niezwłocznie powiadomić jednostkę terenową KRUS, w której poszkodowany podlega ubezpieczeniu.

Waldemar Wandzlewicz

Z-ca Dyrektora ds. Świadczeń Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Olsztynie

W myśl postanowień art. 45 ustawy z dnia 20.12.1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (tj. Dz.U. 2023, poz. 208 z późn. zm.) o zaistnieniu wypadku poszkodowany, rolnik, domownik lub inna osoba są zobowiązane zawiadomić jednostkę terenową Kasy bez zbędnej zwłoki, jednak nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia jego zaistnienia.

Wypadek można zgłosić:

- osobiście w siedzibach jednostek KRUS;
- telefonicznie;
- pocztą tradycyjną;
- pocztą elektroniczną;
- poprzez platformę ePUAP.

Ze zgłoszeniem wypadku nie należy czekać do zakończenia leczenia skutków nieszczęśliwego zdarzenia. Opóźnienie zgłoszenia wypadku oraz jednoczesny brak możliwości ustalenia okoliczności zdarzenia, mogą skutkować odmową prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu uszczerbku na zdrowiu lub śmierci wskutek wypadku.

Zgodnie z § 3 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie sposobu i trybu zgłaszania wypadku przy pracy rolniczej oraz ustalania jego okoliczności i przyczyn (Dz. U. z 2005 r., Nr 76, poz. 669) osoba poszkodowana lub inna zgłaszająca wypadek powinna w szczególności:

- w miarę możliwości zabezpieczyć miejsce i przedmioty związane z wypadkiem;
- udostępnić pracownikowi KRUS miejsce wypadku i przedmioty z nim związane;
- wskazać świadków wypadku;
- zgromadzić i dostarczyć posiadaną dokumentację leczenia;
- udzielić informacji i wszechstronnej pomocy pracownikowi KRUS upoważnionemu do prowadzenia postępowania dowodowego w sprawie ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku.

Zgodnie z brzmieniem art. 11 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników za wypadek przy pracy rolniczej uważa się:

- **zdarzenie nagłe** – zdarzenie nieprzewidywalne, krótkie, momentalne, jednorazowe, gwałtowne zadziałanie przyczyny zewnętrznej (dotyczy wystąpienia zdarzenia i jego przebiegu, a nie jego skutków).
- **wywołane przyczyną zewnętrzną** – każdy czynnik zewnętrzny, mogący wywołać uraz: działanie sił przyrody, narzędzi, maszyn i urządzeń, czynników chemicznych, czy czynności wykonywane przez samego poszkodowanego, np. wymuszona postawa lub nadmierny wysiłek fizyczny.

■ **pozostające w związku przyczynowo-skutkowym z pracą rolniczą** – nastąpiło podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo pozostających w związku z wykonywaniem tych czynności:

- do zdarzenia doszło na terenie gospodarstwa rolnego, które ubezpieczony prowadzi lub w którym stale pracuje, albo na terenie gospodarstwa domowego bezpośrednio związanego z tym gospodarstwem rolnym, lub
- w drodze ubezpieczonego z mieszkania do gospodarstwa rolnego, albo w drodze powrotnej, lub
- podczas wykonywania poza terenem gospodarstwa rolnego zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej lub w związku z wykonywaniem tych czynności, lub
- w drodze do miejsca wykonywania czynności, o których mowa w pkt. 3 albo w drodze powrotnej.

Jeżeli zdarzenie wyczerpuje zmanioną określoną w ww. ustawie, a poszkodowany doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, to ubezpieczonemu w KRUS, a w wypadku jego śmierci – uprawnionym członkom rodziny, przysługuje jednorazowe odszkodowanie.

Ubezpieczony nie otrzyma jednorazowego odszkodowania:

- jeśli uraz, którego doznał wskutek wypadku nie był uszczerbkiem na zdrowiu o charakterze stałym lub długotrwałym;
- jeśli zdarzenie nie jest wypadkiem przy pracy rolniczej w rozumieniu art. 11 powołanej na wstępie ustawy;
- jeśli wypadek był spowodowany umyślnie lub nastąpił w wyniku rażącego niedbalstwa;
- jeśli poszkodowany, będąc w stanie nietrzeźwości lub będąc pod wpływem środków odurzających, substancji psychotropowych lub innych środków o podobnym działaniu, sam w znacznym stopniu przyczynił się do wypadku.

Interwencja 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – zasady realizacji

Stare gatunki i odmiany odchodzą, a z nimi bogactwo smaków, zapachów, a przede wszystkim genotypów, wytworzonych w ciągu setek lat użytkowania przez człowieka. Warto rozważyć możliwość uprawy dawnych gatunków i jednocześnie utrzymać płynność finansową gospodarstwa korzystając z dostępnych funduszy.

Małgorzata Razminas

Starszy Specjalista Działu Rolnictwa Ekologicznego

Interwencja 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie jest kontynuacją zobowiązania występującego w PROW 2014-2020, które funkcjonowało jako Pakiet 6. pod tą samą nazwą, czyli Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie. Celem tych programów jest zwiększanie dywersyfikacji upraw, co z kolei sprzyja zwiększaniu bioróżnorodności na terenach wiejskich. Jak wiemy bioróżnorodność jest fundamentem stabilnego środowiska naturalnego.

Zobowiązanie jest realizowane w ramach II filara Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Interwencja jest zobowiązaniem dobrowolnym i jest podejmowana na okres 5 lat. Co do zasady nie ma możliwości realizacji więcej niż jednego zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego bądź ekologicznego na tej samej działce rolnej, jednakże w Interwencji 5 mamy wyjątek. Na tej samej powierzchni rolnik bądź zarządca może realizować Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone bądź Pakiet 2. Ochrona gleb i wód (PROW 2014-2020) oraz podjąć nowe zobowiązanie w ramach PS WPR 2023-2027 – Interwencję 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie.

Płatność w ramach Interwencji 5. jest przyznawana do gruntów ornych, na których są uprawiane:

- odmiany marginalne (Tab. 1, kolumna 1);
- gatunki rzadko uprawiane roślin rolniczych i warzywnych (Tab. 1, kolumna 2);
- gatunki rzadko uprawianych roślin zielarskich (Tab. 1, kolumna 3);
- odmiany regionalne lub odmiany amatorskie wpisane do Krajowego Rejestru odmian (Tab. 1, kolumna 4).

Lista roślin możliwych do uprawy w ramach wyżej wymienionych gatunków/odmian jest zawarta w Tabeli 1.

Od 2023 funkcjonują nowe płatności pod nazwą „Ekoschematy”, w odróżnieniu od Interwencji ekoschematy są zobowiązaniami jednorocznymi. Poniżej wymienione są Ekoschematy które można i których nie można łączyć na tej samej powierzchni z Interwencją 5.

Ekoschematy:

TAK: międzyplony ozime/wsiewki śródplonowe, opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, zróżnicowana struktura upraw, wymieszanie obornika na gruntach ornych w terminie 12 godzin od jego aplikacji, stosowanie płynnych nawozów innymi metodami niż rozbryzgowo, uproszczone systemy upraw, wymieszanie słomy z glebą, integrowana produkcja roślin oraz biologiczna ochrona upraw.

NIE: obszary z roślinami miododajnymi, ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt oraz retencjonowanie wody na TUZ.

W ramach Interwencji 5. Wyróżnia się jej dwa warianty: Wariant 5.1. Uprawa rzadkich gatunków lub odmian roślin oraz 5.2. Wytwarzanie materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian roślin.

Płatność w ramach wariantów 5.1. i 5.2. jest przyznawana do łącznej powierzchni uprawy rośliny danego gatunku lub danej odmiany nie większej niż 5 ha.

Np.: Rolnik w ramach Interwencji może maksymalnie otrzymać dopłaty do: 5 ha pszenicy płaskurki (uprawa) + 5 ha lnianki siewnej (uprawa) + 2 ha nostrzyk biały (uprawa) + 3 ha nostrzyk biały (materiał siewny). W przypadku uprawy jednej rośliny w dwóch wariantach: uprawa oraz wytwarzanie materiału siewnego, suma przyznanych dopłat do jednego gatunku/odmiany nie może być większa niż do 5 ha.

Jeżeli rolnik ubiega się o przyznanie płatności do powierzchni, której wielkość przekracza limit 5 ha, uznaje się że rolnik ubiega się o przyznanie płatności do powierzchni równej limitowi 5 ha.

Takie samo zobowiązanie RŚK w ramach wariantów Interwencji 5. może być realizowane wyłącznie w przypadku, gdy rolnik lub zarządca kontynuuje realizację takiego samego zobowiązania podjętego przez innego beneficjenta.

W przypadku ubiegania się o płatność do tego samego gatunku/odmiany w ramach dwóch wariantów Interwencji 5. to w pierwszej kolejności jest przyznawana do powierzchni upraw zadeklarowanych w ramach wariantu 5.2, jednak nie większej niż 5 ha.

Podczas realizacji 5 letniego zobowiązania wielkość obszaru objętego zobowiązaniem RŚK oraz miejsce realizacji mogą ulegać zmianie. Można również dokonywać zmiany uprawianych roślin (w ramach listy wymienionych roślin).

Wariant 5.1. Uprawa rzadkich gatunków lub odmian roślin – stawka płatności 1411 zł/ha

Wymagania:

- **rośliny jednoroczne i dwuletnie** – uprawa w pierwszym i czwartym roku uprawy z materiału siewnego kategorii kwalifikowany lub standard, natomiast w drugim, trzecim i piątym roku uprawy dopuszczona uprawa z materiału siewnego uzyskanego ze zbioru w poprzednim roku. Do wniosku w pierwszym i czwartym roku dołącza się dokument potwierdzający zakup kwalifikowanego materiału siewnego lub materiału siewnego kategorii standard.
- **byliny** – uprawa w pierwszym roku z materiału kategorii kwalifikowany lub standard, oraz dostarczenie w pierwszym roku potwierdzenia zakupu.

Wariant 5.2. Wytwarzanie materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian roślin – stawka płatności 1619 zł/ha

- w przypadku uprawy rośliny dwuletniej określonej w ust. 3 pkt 1 i 2 załącznika nr 4 (kolumna 1 i 2 w Tab. 1) zmiana miejsca jest dopuszczona po upływie dwóch lat uprawy danej rośliny dwuletniej,
- w przypadku uprawy rośliny będącej byliną określoną w ust. 3 pkt 1 i 2 załącznika nr 4 (kolumna 1 i 2 w Tab. 1) zmiana miejsca jest dopuszczona po upływie trzech lat uprawy,
- ze względu na wymagania określone w ustawie o nasiennictwie, łączna powierzchnia plantacji nie może być mniejsza niż:
  - 2 ha w przypadku materiału siewnego roślin zbożowych;
  - 1 ha w przypadku sadzeniaka ziemniaków;
  - 0,5 ha w przypadku pozostałych gatunków roślin rolniczych
 Dotyczy uprawy odmian regionalnych, amatorskich oraz marginalnych
- w przypadku odmian regionalnych lub amatorskich wpisanych do KR lub odmian marginalnych z gatunków roślin rolniczych wymienionych w ust. 3 pkt 1 załącznika nr 4 (1 i 4 kolumna w Tab. 1) plantacja musi być prowadzona zgodnie z przepisami o nasiennictwie, czyli należy utrzymywać

czystość i tożsamość odmianową, prowadzić dokumentację wykonanych zabiegów na plantacji oraz uzyskać świadectwo oceny laboratoryjnej.

- beneficjent może starać się o zwrot kosztów transakcyjnych z tytułu wykonania w laboratorium oceny wytworzonego materiału siewnego potwierdzającej wymagania jakościowe.
- w przypadku odmian gatunków rzadko uprawianych roślin rolniczych i warzywnych wymienionych w ust. 3 pkt 2 załącznika nr 4 do (2 kolumna Tabeli 1.) plon musi spełniać minimalne wymagania jakościowe określające: minimalną czystość analityczną, maksymalną zawartość nasion innych gatunków oraz minimalną zdolność kiełkowania – wartości te są określone w Tabeli I i II Załącznika nr 2 rozporządzenia RŚK. Rolnik powinien posiadać wyniki badań laboratoryjnych w tym zakresie..

Źródła:

- Rozporządzenie MRiRW z dnia 31 marca 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków i szczegółowego trybu przyznawania i wypłaty płatności RŚK w ramach PS dla WPR na lata 2023-2027;
- Prezentacja pt. „Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne” sporządzona przez Departament Płatności Bezpośrednich, MRiRW
- Przewodnik po działaniu rolno-środowiskowo-klimatycznym PROW 2014-2020, Wydanie II, Warszawa 2017 r.

Tabela 1. Lista gatunków i odmian roślin możliwych do uprawy w ramach Wariantu 5.1. oraz 5.2. Interwencji 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie.

1.	2.	3.	4.
Ust. 3 pkt 1 Załącznika nr 4 do rozporządzenia RŚK – odmiany marginalne	Ust. 3 pkt 2 Załącznika nr 4 do rozporządzenia RŚK	Ust. 3 pkt 3 Załącznika nr 4 do rozporządzenia RŚK	Odmiany regionalne wpisane do Krajowego Rejestru
Gatunki roślin rolniczych	Gatunki rzadko uprawianych roślin rolniczych i warzywnych	Gatunki rzadko uprawianych roślin zielarskich	
1. owies szorstki 2. proso zwyczajne 3. pszenica twarda 4. gorczyca sarepska 5. kminek zwyczajny 6. len zwyczajny – włóknisty 7. mak 8. rzepik 9. esparceta siewna 10. komonica zwyczajna 11. koniczyna białoróżowa 12. koniczyna perska 13. lucerna chmielowa 14. trawy – 11 pozycji w rozporządzeniu RŚK 15. brukiew 16. kapusta pastwna	1. pszenica płaskurka 2. pszenica samopsza 3. żyto krzyca 4. lnianka siewna 5. nostryk biały 6. przelot pospolity 7. komonica błotna 8. gryka tatarska 9. lędźwian siewny 10. soczewica jadalna 11. pasternak zwyczajny 12. sałata łądogowa (głębiki krakowskie)	1. bukwica zwyczajna 2. centuria pospolita 3. czosnek niedźwiedzi 4. fiołek trójbarwny 5. goryczka żółta 6. pierwiosnka lekarska 7. rożeniec górski 8. turówka leśna 9. turówka wonna 10. wiązówka bulwkowa 11. arnika górską 12. arcydzięgiel litwor	pszenica zwyczajna ozima: 1. almari 2. ostka grodkowicka 3. ostka gruboziarnista grodkowicka 4. square head grodkowicka ziemniak: 1. aksamitka 2. aster 3. atol 4. ceza 5. dalia 6. drop 7. frezja 8. ibis 9. kolia 10. lawina 11. pierwiosnek 12. ruta 13. salto 14. sonda 15. wawrzyn 16. zebra 17. żagiel
Warianty: 5.1. i 5.2	Warianty: 5.1. i 5.2.	Warianty: 5.1.	Warianty: 5.1. i 5.2.

Dobór odmian ziemniaka

Pomimo zmian w trendach żywieniowych ziemniaki od wielu lat utrzymują swoje królowanie na polskich stołach i stołówkach. Walory odżywcze i użytkowe są równie istotne jak walory smakowe. Dlatego dobór właściwej odmiany w uprawie ma istotne przełożenie na cenę i warunki zbytu.

Katarzyna Ejsymont

Doradca Zespołu Doradców w Ostródzie

Z analizy danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie wynika, że powierzchnia uprawy ziemniaków w regionie z roku na rok ulega zmniejszeniu. Coraz mniej rolników uprawia ziemniaki na większą skalę, spada cena i ilość skupowanego ziemniaka, pomimo że w naszym regionie uzyskuje się zadowalający poziom plonowania. Dlatego istotne jest aby rolnicy nie brali na siebie niepotrzebnego ryzyka uprawy odmian nieprzetestowanych w regionie.

Od kilku lat obserwowany jest w Polsce pogłębiający się deficyt wody w glebie, niedobór opadów oraz ich zły rozkład w okresie wegetacyjnym, które obniżają jakość bulw ziemniaka. Poza oddziaływaniem wody w różnych fazach rozwojowych ziemniaka, układ warunków termicznych ma także decydujący wpływ na plonowanie ziemniaków.

Kryteria doboru

Dostawcy polscy i zagraniczni prześcigają się w ofertach handlowych jeżeli chodzi o paletę odmian ziemniaka. Z uwagi na bardzo zróżnicowane warunki uprawy i możliwości zbytu właściwy dobór odmiany w celu osiągnięcia wymiernych korzyści w kształtowaniu plonu bulw jest kluczowy.

Przydatność nowych odmian weryfikowana jest w doświadczeniach porejestrowych (PDO). W województwie warmińsko-mazurskim Stacją Koordynującą PDO jest Stacja Doświadczalna Oceny Odmian we Wróćkowie. Na podstawie uzyskiwanych wyników z prowadzonych doświadczeń PDO we współpracy z Samorządem Województwa i Izbą Rolniczą oraz innymi podmiotami zainteresowanymi wdrażaniem postępu odmianowego do rolnictwa tworzone są corocznie listy zalecanych do uprawy odmian na obszarze województwa. Stąd przy wyborze odmiany do uprawy ważne jest kierowanie się informacjami o plonowaniu odmiany w danym rejonie klimatycznym i zamierzonego kierunku użytkowania.

W trosce o korzystne czynniki wpływające na jakość i wysokość plonów ziemniaka rolnicy powinni zwrócić uwagę nie tylko na prawidłową agrotechnikę, ale również na:

- kiedy po raz pierwszy odmiana została zarejestrowana za granicą i w Polsce;
- stabilność i jakość plonu;
- długość okresu podkiełkowania, jeżeli chodzi o odmiany bardzo wczesne i wczesne;
- odporność na wirusy;
- odporność na zarazę ziemniaka;
- zdolność przechowywania przy późnym terminie sprzedaży i przerobu;

- ziemniak jest rośliną, która praktycznie może być uprawiana na każdym stanowisku pod warunkiem, że zostanie starannie przygotowane pole pod jego uprawę i rolnik będzie przestrzegał ww. zasad.

Przy wyborze odmian ziemniaków należy również uwzględnić inne cechy jak: smak, kształt bulw oraz typ kulinarny miąższu. Wyróżnia się następujące typy kulinarne miąższu bulw: A – sałatkowy, B – wszechstronnie użytkowy, AB – sałatkowy do wszechstronnie użytkowego, BC – wszechstronnie użytkowy do mączystego, C – mączysty.

Do podstawowych kategorii cech określających jakość bulw ziemniaka należą: wygląd skórki, cechy fizyczne miąższu, parametry sensoryczne, trwałość przechowalnicza

Najpopularniejsze odmiany w regionie

Przy wyborze odmiany warto szukać wsparcia merytorycznego zarówno w powiatowych Zespołach Doradztwa Rolniczego jak i w PIORiNie oraz w Centralnym Ośrodku Badania Odmian Roślin Uprawnych lub bezpośrednio u dostawców materiału kwalifikowanego. Wykaz i charakterystyka odmian aktualnie zalecanych w naszym województwie są dostępne m.in. na stronie internetowej Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Olsztynie.

W roku 2023, ustaloną na bazie wyników doświadczeń prowadzonych w ramach porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego jak co roku udostępniono na stronie COBORu listę odmian ziemniaka jadalnego zalecanych do uprawy w województwie warmińsko-mazurskim.

Lp.	Odmiana	Rok wpisania na LOZ	Typ odmiany
1.	Impała	2022	bardzo wczesna
2.	Tonacja	2023	bardzo wczesna
3.	Werbena8	2023	bardzo wczesna
4.	Ignacy	2016	wczesna
5.	Michalina	2021	wczesna
6.	Tajfun	2014	średniowczesna
7.	Jurek	2020	średniowczesna
8.	Laskara	2023	średniowczesna

* – odmiana zalecana na wczesny zbiór

Tabela opracowana na podstawie danych COBORU

Jakość materiału siewnego

Powszechnie wiadomo, że stosowanie zdrowych sadzeńców jest najtańszym źródłem wzrostu plonów. Materiał sadzeniowy powinien być wolny od wirusów i innych patoge-

nów, szczególnie tych przenoszonych przez bulwy, np. grzybowych i bakteryjnych, obniżających jakość bulw i wielkość plonu. Istotna jest wielkość bulw oraz ich stan fizjologiczny, przekładający się na aktywność rozwojową, a w konsekwencji i plonotwórczą.

Ziemniaki podobnie jak zboża ulegają „wyradzaniu” na skutek posługiwania się materiałem siewnym pochodzącym z kolejnych rozmnożeń. W następstwie zmian genetycznych, przełamania odporności i w efekcie silniejszego porażenia przez choroby w kolejnych latach obniża się wielkość i jakość plonowania a co za tym idzie opłacalność upraw.

Zakupując kwalifikowany materiał sadzeniakowy, rolnik korzysta z postępu biologicznego, jaki wnoszą do rolnictwa nowe odmiany wytworzone przez hodowlę, zwiększa produktywność uprawianych roślin, a także dostosowuje jakość produkowanych płodów do zmieniających się wymagań rynkowych. Inwestycja w materiał kwalifikowany pozwala również na dobór odmiany uwzględniającej kierunek produkcji i warunki glebowo-klimatyczne danego gospodarstwa, a także zapewnia wysoki plon jak i wartość użytkową.

Warto przy tym zaznaczyć, że corocznie istnieje możliwość pozyskania przez rolników dopłat do zakupionego i zastosowanego kwalifikowanego materiału sadzeniowego.

Źródła:

- <https://polskiziemniak.pl/>

- *Urząd Statystyczny w Olsztynie, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Badań Regionalnych, Rolnictwo w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2020-2022, Olsztyn 2023*

Prozdrowotna moc i uprawa lawendy

Lawenda jest wieloletnią krzewinką o wysokości od 30 do 60 cm. Składa się ze zdrewniałej dolnej części oraz z zielonej górnej części, zakończonej małym kłosem. Listki lawendy są wąskie, lancetowate, pokryte białym kutnerem, co sprawia że mają srebrzysty odcień. Kwiaty przybierają barwy od jasnoniebieskich do czerwono-fioletowych. Korzenie lawendy są mocne i dość szeroko rozgałęzione osiągając nawet 4 m długości. Dzięki atutom takim jak długość kwitnienia, ładna barwa oraz piękny zapach roślina uprawiana jest dla ozdoby za pomocą pszczoł.

Beata Mateusiak

Doradca Zespołu Doradców w Kętrzynie

Jako surowiec wykorzystuje się kwiaty lawendy, kwiatostany lawendy oraz kwiatostan o długości szypułki. Aby był on jak najlepszej jakości należy wybierać taki, który ma naturalną barwę łączącą się z aromatycznym i przyjemnym zapachem. Surowiec ten może znaleźć zastosowanie w różnych dziedzinach. W lecznictwie napar z tych kwiatów ma zastosowanie w łagodnych zaburzeniach trawiennych, w stanach nadmiernego pobudzenia nerwowego (działanie uspakajające), jako środek drażniący w nerwobólach lub bakteriobójczy w niektórych chorobach skóry. Sprawdza się również w sesjach relaksujących. Dodawać ją można do kąpieli i robić z niej okłady. Najwięcej olejku lawendowego można dostrzec w przemyśle perfumeryjnym i kosmetycznym.

Aby lawenda miała dobre warunki do wegetacji należy zadbować o odpowiednie stanowisko. Pole, na którym rośnie powinno być odpowiednio nasłonecznione a przy tym osłonięte przed zimnymi wiatrami. Wymaganiem lawendy sprosta ziemia lekka, ciepła, żyzna i przepuszczalna na bazie wapienia.

Dzięki temu że system korzeniowy jest dosyć rozwinięty może rosnąć w tym samym miejscu nawet do 10 lat, dlatego też miejsce trzeba przygotować bardzo starannie kładąc nacisk na usunięcie uporczywych chwastów. Jeśli w glebie zauważalny jest brak wapnia, należy je uzupełnić przed założeniem plantacji.

cji. Na lepszy rozwój roślin dobry wpływ ma jesienne nawożenie, które zalecane jest do stosowania co kilka lat. Jeśli mamy do czynienia z glebami ubogimi skuteczne będą nawozy mineralne, które mają pozytywny wpływ na wzrost roślin i plonowanie. Natomiast jeśli chodzi o nawozy azotowe tu niestety trzeba uważać, ponieważ powodują one nadmierny wzrost liści przyczyniając się do słabszego kwitnienia. Często też okres wegetacyjny roślin przedłuża się przez co roślina nie może przygotować się na przymrozki. Jeśli chodzi o nawożenie wiosenne to tu sprawdzi się idealnie obornik aplikowany wczesną wiosną.

Rozmnażanie lawendy odbywa się najczęściej poprzez nasiona. Sadzonki czy podziały również są stosowane, jednak rzadziej. Nasiona są czarne i lekko wydłużone, znajdują się w torebce nasiennej owocu lawendy. Charakteryzuje je gładka powierzchnia o barwie ciemnobrązowej lub czarnej. Pora na zbieranie nasion rozpoczyna się zazwyczaj we wrześniu. Pomimo tego, że kiełkowanie tych nasion bez odpowiednich zabiegów nie jest zadowalające, to ich zdolność do tego trwa nawet 2-3 lata. Zabiegi uzdatniające kiełkowanie nasion lawendy to: stratyfikacja, traktowanie giberelinami, skaryfikacja lub moczenie. Stratyfikacja to prosty proces dostępny dla hodowców, polegający na przechowywaniu nasion w wilgotnym pomieszczeniu w temperaturze 0-3°C przez 2 miesiące. Zabieg ten można zastosować, gdy z jakichś powodów konieczne jest założenie plantacji w czasie niesprzyjającym siewowi, czyli na wiosnę. Najlepszym terminem siewu jest późna jesień, tuż przed pierwszymi przymrozkami (listopad). Nasiona wysiane w tym okresie ulegają naturalnej stratyfikacji w glebie i nie wymagają dalszej obróbki sprzyjającej kiełkowaniu. Nasiona wysiewa się w szkółce w rzędach co 30 cm na głębokość 1-1,5 cm. Na hektar potrzeba około 2 kg nasion. Kiełkują one dopiero wiosną, a sadzonki sadi się do ziemi latem, gdy osiągną już 4-5 cm wysokości. Do zasadzenia 1-hektarowego gospodarstwa potrzeba od 5 do 8 arów sadzonek. Można również wiosną stratyfikowane nasiona wysiewać rzutowo do ciepłego inspektu na głębokość około 1 cm. Kiełkowanie następuje po 2 tygodniach. Rzsada nadaje się do wysadzenia w drugiej połowie maja lub na początku czerwca. Czasami stosuje się rozmnażanie lawendy przez podział roślin. W tym celu w lipcu obsypuje się kilkuletnie rośliny na 1/3 ich wysokości ziemią i tak pozostawia do wiosny. Gdy minie obawa wiosennych przymrozków, krzewinki odkopuje się z ziemi i dzieli na części. Niezależnie od tego można również ukorzeniać wierzchołki pędów w inspekcie. Metody te jednak nie mają większego znaczenia w praktyce.

Ze względu na to, że lawenda rośnie w jednym miejscu kilka lat, należy regularnie ją odchwaszczać, ponieważ niestety chwasty bardzo szybko rosną zakłócając wzrost lawendy która do osiągnięcia 2 lat jest jeszcze bardzo rzadka. Zabiegi te można wykonywać przy wykorzystaniu odpowiednich narzędzi, jednak wokół roślin należy pielęgnować je ręcznie by nie uszkodzić jeszcze delikatnych sadzonek. Aby zapobiegać niepotrzebnym stresom roślinie, należy zadbać o to aby zimowe warunki oraz wiosenne wahania temperatur nie przeszkadzały rozwojowi roślin. Jest ona bardzo czuła na takie niedogodności jak zimowe wysokie temperatury bez okrywy śnieżnej. By te-

mu zapobiec dobrze sprawdza się metoda obredlania plantacji lub ściółkowania liśćmi i obornikiem. Bardzo ważnym zabiegiem w odpowiednim wroście lawendy jest zabieg tak zwany „odmładzanie”. Wczesną wiosną podcina się rośliny około 10 cm od ziemi po to aby pobudzić roślinę do wypuszczenia młodych silnych pędów.

Do zbiorów kwiatostanów można przygotować się dopiero w drugim roku uprawy. Należy to robić zaraz na początku kwitnienia. Zazwyczaj jest to w lipcu. Dzień w którym są zbierane plony powinien być pogodny. Zawsze należy pamiętać by nie robić tego o świcie gdy jeszcze na roślinach znajduje się rosa tylko czekamy aż kłosa obeschną. Ścięte kwiatostany ponad liśćmi należy wysuszyć w przewiewnych i zacienionych miejscach. Po wysuszeniu dobrze jest zbiory zapakować np. w lniany woreczek i przechowywać w suchym miejscu.

Niestety lawenda jest narażona na choroby. Najczęściej jest to kaniańka pochodząca z roślin powojowych. Żeruje ona na innej roślinie aby przeżyć, ponieważ nie posiada chlorofilu. Jej ofiarą najczęściej padają młode zielone łodygi. Kaniańka otacza roślinę tworząc gęstwinę splecionych roślin. Zdarza się też, że lawendę atakują choroby grzybowe. Zazwyczaj nie są one aż tak groźne, aby mogły wpływać na plon rośliny.

Źródła:

- „Poradnik Gospodyni” M. Fandrejewska
- „Poradnik plantatora ziół” Praca zbiorowa po redakcją prof. dr A. Rumińskiej

Innowacyjne rozwiązania w produkcji roślinnej.

Omacnica – mulczer – kukurydza

Innowacyjne rozwiązania w produkcji roślinnej a nowa Wspólna Polityka Rolna na lata 2023-2027 to problematyka obszerna i złożona. Nowa zielona architektura WPR zwiększa poziom wymagań na rolnikach poprzez rozbudowanie płatności bezpośrednich o nową wzmocnioną warunkowość zwiększając poziom obowiązków rolników o dodatkowe elementy.

Szymon Sargalski

Doradca Zespołu Doradców w Nowym Miąście Lubawskim

System warunkowości opiera się na zbiorze przepisów które muszą być przestrzegane jako minimalne wymagania, które producent ściśle musi spełnić. Jak ma się to w praktyce kiedy siejemy kukurydzę na ziarno? Zapraszam do zapoznania się z artykułem, gdzie poszukamy innowacyjnego rozwiązania w produkcji kukurydzy.

Normy dobrej kultury rolnej, które od nowego roku nakładają na rolników wymóg minimalnej pokrywy glebowej w okresie zimowym od 1 listopada do 15 lutego wymuszają na nich szukanie luk, dzięki którym system funkcjonowania gospodarstwa zostanie utrzymany w niezmiennym kształcie. Zmiana jest kluczowa dla rolników bowiem w większości marginalizuje tzw. „ostrą orkę zimową” zastępując ją wiosenną orką lub utrzymaniem ścierniska na polu. Okres zbioru kukurydzy na ziarno kształtuje się w naszym regionie od października do grudnia w zależności od uwarunkowań pogodowych oraz odmiany kukurydzy tj.

1. odmiany wczesne – FAO do 230,
2. odmiany średnio-wczesne – FAO 240-250,
3. odmiany średnio-późne – FAO 260-290.

Pytania i niezadowolenie rolników powstają w momencie kiedy wymogi GAEC nie pozwalają im zorać ścierniska po kukurydzy bowiem nie spełniają wymogu warunkowości minimalnej okrywy glebowej w gospodarstwie. Ciepłolubna Omacnica Prosovianka która wraz ze zmieniającym się klimatem w naszym regionie poprzez ocieplenie, stawia nas w sytuacji gdzie znikają skuteczne substancje owadobójcze, a sam owad rzuca rolnikom wyzwanie. Omacnica to wróg nr 1 kukurydzy w Polsce. Żerując na kolbie powoduje bezpośrednie straty w ilości oraz jakości plonu. Omacnica potrafi zmniejszyć plon ziarna o blisko 3 tony z hektara! Motyle, a w późniejszej fazie larwy drążą systematycznie korytarze wewnątrz kolby i łądki szukając finalnie miejsca u jej dołu. Stąd pytania rolników są uzasadnione i zrozumiałe. Jak mam wyeliminować intruza jeżeli jest coraz mniej środków zwalczających go, a ostra orka na zimę nie wchodzi w grę? Na to jest odpowiedź: Mulczowanie!

Prawidłowo i dobrze przeprowadzony zabieg agrotechniczny w postaci mulczowania jest w stanie zwalczyć ponad 90% populacji omacnicy, dzięki któremu zmniejszymy presję szkodnika w kolejnym roku na danej uprawie. Dzięki wskazanej metodzie jest to uzasadniony wariant i praktyka, która w najbliższych latach zagości w rolniczej profilaktyce. Co do zasady, mulczowanie jest rozumiane jako częściowe wymieszanie międzyplonu lub części roślin pozostałych po zbiorze plonu głównego np. słomy czy liści buraka z powierzchniową warstwą gleby. Warto wskazać, iż oprócz dobrej profilaktyki spełniamy także ważne wymagania wobec Unii Europejskiej, które finalnie pozwolą nam skorzystać z płatności bezpośrednich w pełnym wymiarze. Mulczowanie jest to tzw. pozostawienie resztek poźniwnych dzięki któremu spełniamy zobowiązania w filarze warunkowości. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi udzieliło odpowiedzi jednemu z portali rolniczych: „Przepisy nie precyzują, jakie narzędzia powinny służyć do wykonania zabiegu mulczowania. Istotne jest, aby w efekcie przeprowadzonego zabiegu na powierzchni gleby nadal pozostały widoczne rozdrobnione części roślin”. **Wobec powyższego wielu rolników dochodzi do stwierdzenia, że rola brony talerzowej spełni taką samą rolę, co nie jest prawdą.** Pocięcie ścierniska broną talerzową nie zwalczy omacnicy prosovianki bowiem jest ona owadem, który mimo że lubi ciepło uodporniony jest na spadek temperatur nawet poniżej -30°C. Dlatego samo wywrócenie łądki oraz ich pocięcie nie przyniesie odpowiednich rezultatów. Mulczer w swoim wyposażeniu posiada odpowiednie młotki i noże, które wirując z ogromną częstotliwością na minutę rozdrabniają resztki kukurydzy poprzez ich szatkowanie razem z larwami eliminując wewnątrz łądki wskazanego owada. W ostatnich latach pojawiło się wiele programów dla rolników oraz usługodawców, dzięki którym zapatrzyli się oni w mulczery co powinno być łatwo dostępnym oraz opłacalnym zabiegiem wobec korzyści związanych z likwidacją owadów. Dzięki temu zabiegowi uzyskujemy mineralizację resztek poźniwnych a kolejne zabiegi na polu są łatwiejsze do wykonania!

Ekologiczny trwały użytek zielony w powiecie szczycieńskim

Chwałą naszego powiatu są między innymi gospodarstwa ekologiczne. W samej gminie Świętajno obsługujemy jak biuro Zespołu Doradców 11 takich gospodarstw. Jednym z nich jest gospodarstwo Pana Stanisława Szydłowskiego. Pan Stanisław zajmuje się produkcją bydła mięsnego. Zasoby traw rolnika pochodzą z upraw ekologicznych oraz rolno-środowiskowo-klimatycznych. Gospodarstwo Pana Szydłowskiego jest idealnym przykładem, że produkcja ekologiczna traw nie zakłóca przyrostów bydła.

Gabriela Borkowska

Doradca Zespołu Doradców w Szczytnie

Trawy stanowią podstawową paszę w produkcji ekologicznej. Trwałe użytki zielone dostarczają pełnowartościową paszę, a zarazem najtańszą. W okresie letnim (pastwiskowym) może być jedyną paszą jaką jest skarmiane bydło. W produkcji ekologicznej bardzo często żywienie bydła opiera się na wykorzystaniu pastwisk. Trawy z wypasu, świeże lub suszone, a także kiszonki stanowią 60% suchej masy dobowej porcji żywienia dla bydła.

Istotnym elementem w kwestii pastwisk jest również wybieg dla bydła, który jest niezbędny w ekologii. Jakość i stan trwałych użytków zielonych jest kluczowym czynnikiem, który wpływa na zdrowie, kondycję oraz dobrostan bydła, co przekłada się na jakość produktów odzwierzęcych.

TUZ są także ważnym elementem przestrzennym krajobrazu rolniczego. Ekosystemy trawiaste zajmują około 23% obszaru naszego globu, jednocześnie jest to 10% naszego kraju. Aktualnie uważa się, że zadaniem rolnictwa jest produkcja żywności oraz równocześnie utrzymanie i kształtowanie cennego przyrodniczo krajobrazu. TUZ pełnią w przyrodzie istotne funkcje ochronne, biocenotyczne, filtracyjne, fitosanitarne, klimatyczne, estetyczne oraz krajobrazowe. Są ostoją dla wielu gatunków roślin oraz zwierząt.

Trwałe użytki zielone składają się głównie z traw i bylin. Drzewa, krzewy stanowią niewielki procent na siedliskach trawiastych. Na nasłonecznionych polach trawa uzyskuje lepszą jakość pokarmową oraz smakowość. Wynika to z większej zawartości cukrów rozpuszczalnych. Jednocześnie stosunek cukrów do białka – zwiększa strawność suchej masy.

Pasza pochodząca z trwałych użytków zielonych bogata jest w witaminy, karoten, mikro oraz makroelementy. Są niezastąpione w chowie ekologicznym zwierząt, a także w konwencjonalnym ekstensywnym.

Na TUZ występuje mnóstwo gatunków roślin mających właściwości lecznicze. Niestety wiele roślin traci swoje zdolności lecznicze po wysuszeniu, dlatego tak ważny jest wypas bydła.

W gospodarstwie Pana Szydłowskiego stosuje się tylko nawozy w postaci naturalnych nawozów pochodzenia bydlęcego. Obornik oprócz makro- i mikroelementów dostarcza do gleby

cenną materię organiczną. Obornik poprawia stosunki wodno-powietrzne dzięki poprawie zawartości próchnicy.

Gospodarstwo Pana Stanisława jest prekursorem rolnictwa ekologicznego na trwałych użytkach zielonych w gminie Świętajno (powiat szczycieński), a swoją postawą zachęca okolicznych rolników do uczestnictwa w rolnictwie ekologicznym oraz do produkcji ekologicznych pasz na własnych gruntach dla bydła. Otwarty i kontaktowy charakter Pana Stanisława sprzyja szerzeniu jego idei i poglądów na rolnictwo ekologiczne wśród pobliskich rolników.

Źródła:

- *Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie 2009*
- *Farmer.pl*

Idzie wiosna

„Naplotkowała sosna, że już się zbliża wiosna...” – Jan Brzechwa „Przyjdzie wiosny”.

Na wiosnę przyroda budzi się do życia i zaczyna się intensywny okres w pracy rolników, ogrodników i sadowników. Trzeba dobrze się przygotować, aby efektywnie wykorzystać ten czas.

Monika Stogowska

Stażysta Doradca Zespołu Doradców w Kętrzynie

Kalendarium rolnika

Wiosną rolnicy zaczynają prace polowe mające na celu zadbanie o właściwą strukturę gleby, zaopatrzenie jej w odpowiednie składniki odżywcze, usunięcie chwastów a wszystko to w celu przygotowania gruntów pod wiosenne zasiewy. Najczęstsze wiosenne zabiegi to włókowanie, bronowanie i wałowanie.

- ❑ Włókowanie wyrównuje powierzchnię pola, częściowo niszczy drobne, kielkujące chwasty. Jest to korzystne działanie nie tylko z perspektywy uprawy pola, ale ogranicza również ryzyko uszkodzenia maszyn i sprzętu. Podczas włókowania nie rozbija się brył ziemi, tylko wciska je w grunt.
- ❑ Bronowanie odpowiada za rozdrabnianie i spulchnianie gleby i jednocześnie zmniejsza wyparowywanie wody.
- ❑ Wałowanie ma największe znaczenie na polach z dużą materią organiczną, które sprawnie zatrzymują wodę, co z kolei może powodować wypiętrzanie się darni. W rezultacie korzenie tracą kontakt z glebą i zamierają. Wałowanie zapobiega temu niekorzystnemu zjawisku. Lekkie wałowanie wykonuje się także w celu wyrównania roli przed lub po siewie.

Wiosną aplikuje się nawozy, począwszy od nawozów azotowych „na start”, np. w przypadku rzepaku zabieg wykonuje się bardzo wcześnie, jeszcze na przedwiośniu. Przeprowadza się również kompleksowe nawożenie tych roślin, które zostały wysiane w poprzednim roku. Są to głównie zboża ozime, które wkraczają w okres intensywnego wzrostu. Nawożenie wiosenne ma za zadanie pobudzić rośliny do wegetacji po zimowym spoczynku, dlatego też warto zadbać o to, aby było ono zrównoważone i prawidłowo dobrane dla danej rośliny. Właściwe nawożenie będzie mogło sprawić, że rośliny będą odporne na liczne niebezpieczeństwa, w tym zagrażające im schorzenia. W zależności od możliwości technologicznych i pogodowych, zabiegi nawożenia mogą być wykonywane w postaci jednej dawki lub wielu, jednak bez względu na częstotliwość najważniejsze jest dobranie odpowiedniego nawozu i w odpowiedniej ilości.

Wiosna to także czas wysiewu i sadzenia roślin. Wcześniej wysiewa się owies, od 15 marca do 10 kwietnia, w zależności od rejonu Polski. Kolejno siewy się jęczmienia i pszenicę. Od kwietnia w polu sadi się rozsady niektórych warzyw mniej wrażliwych na przymrozki. Przyjmuje się, że do dobrego kiełkowania rośliny potrzebują przynajmniej 4-5°C na głębokości dziesięć centymetrów (10 cm) dlatego też należy trzymać się nie tylko „ustawowych” terminów lecz sprawdzać przebieg pogody.

Nadchodzącą wiosnę widać nie tylko w polu. Również w przydomowych ogrodach i sadach konieczne jest wykonanie niezbędnych prac po zimie.

Kalendarium ogrodnika

Prace ogrodnicze wiosną polegają na zadbaniu o rośliny i trawę przytłoczone zimowymi temperaturami i śniegiem. Na początku należy pozbyć się zimowych okryć, które podczas najzimniejszych dni w roku chroniły rośliny przed niekorzystnymi czynnikami atmosferycznymi, rozgarnąć kopczyki znajdujące się wokół krzewów aby ułatwić ziemi rozmarzanie a krzewom pobieranie z niej wody, przyciąć zaschnięte pędy bylin, rozsypać na rabatach dobrze rozłożony kompost.

Trawnik należy dokładnie wygrabić z liści a wraz z ruszeniem wegetacji przeprowadzić wertykulację i/lub aerację. Można wzbogacić trawnik dawką nawozów mineralnych. Jeśli chodzi o krzewy ozdobne szczególną uwagę należy zwrócić na te zimozielone i iglaki, które wymagają obfitego podlewania podczas rozmarzania gleby. Pamiętać należy o usunięciu suchych bądź uszkodzonych gałęzi i zabezpieczeniu ran maścią ogrodniczą.

Kalendarium sadownika

Jedną z pierwszych czynności wiosennych w sadzie jest bielenie drzew. Zabiegu wymagają głównie grube pnie drzew, zwłaszcza od strony południowej. Gdy mróz już odpuści można zacząć przycinanie drzewek – w pierwszej kolejności formuje się jabłonie, później porzeczkę, borówkę amerykańską i agrest. Stare krzewy owocowe można odmładzać poprzez silne cięcie zostawiając zaledwie 20-40 cm nad ziemią. Jeśli chodzi o drzewa owocowe należy obejrzyć konary i pnie drzew w celu zidentyfikowania jaj szkodników oraz usunąć mumie (zaschnięte owoce), które są źródłem wielu chorób i szkodników.

Wiosna to również czas sadzenia nowych drzew i krzewów owocowych. Należy pamiętać o obfitym podlewaniu posadzonych roślin do czasu ich ukorzenienia.

Dawniej wiosenne prace w polu rozpoczynał dzień świętego Józefa, czyli 19 marca. Tradycja ludowa obfituje w przysłowia na okoliczność rozpoczęcia prac polowych. Najsłynniejsze jest chyba to: „Na świętego Józefa przez pole bruzda”. Od rozpoczęcia tego dnia wiosennej orki nie zwalniała nawet niesprzyjająca pogoda. Mógł na polu jeszcze leżeć śnieg, ale pierwszą bruzdę trzeba było wyorać.

Źródło:

- <https://rir.info.pl/kalendarium-rolnika-praca-rolnika-przez-caly-rok/>
- <https://blog.fmcagro.pl/kalendarium-rolnika/>
- <https://niemczewscy.pl/kiedy-i-od-czego-zaczac-prace-w-ogrodzie-po-zimie/>
- <https://www.agrofakt.pl/w-dzien-swietego-jozefa-rozpoczynano-wiosenne-prace-polowe/>

Odchów kurcząt na nioski

Od kilku lat wzrasta zainteresowanie żywnością wyprodukowaną metodami naturalnymi czyli oficjalnie lub nieoficjalnie ekologicznie. Wśród najczęściej spożywanych produktów z gospodarstwa są jaja kurze. Jeżeli stanowią one element diety odpowiadającej naturalnym gustom konsumentów, mogą być jednym z czynników długowieczności.

Jerzy Bancewicz

Główny Specjalista Działu Technologii Produkcji Rolniczej

Największy odsetek stulatków żyje w 5 regionach świata. Są to tzw. „niebieskie strefy”: Ikaria (Grecja), Okinawa (Japonia), Ogliastra (Sardynia), Loma Linda (Kalifornia) i Nicoya (Kostaryka). Udowodniono, że sekretem długiego życia w zdrowiu jest aktywne życie społeczne, spożywanie lekkich posiłków na bazie nieprzetworzonych, lokalnych produktów oraz codzienna umiarkowana aktywność fizyczna. Do podstawowych produktów żywnościowych, całkowicie naturalnych i nieprzetworzonych należą świeże kurze jaja.

Jajo jest jednym z najcenniejszych produktów żywnościowych, zawiera bowiem dużo przyswajalnego przez organizm ludzki białka, w tym wszystkie aminokwasy egzogenne. Pod względem wartości odżywczej przewyższa nawet białka mleka, mięsa i ryb. Jest też bogatym źródłem witamin, a także pierwiastków śladowych. Nie zawiera tylko witaminy C. Szczególnie bogate jest w fosfor i żelazo. Większość składników mineralnych znajduje się w żółtku, które tak naprawdę jest też białkiem. Duża ilość enzymów oraz ich połączeń sprawia, że wszystkie składniki pokarmowe są wchłaniane w całości. Substancje biologicznie czynne, zawarte w jajach (lizozym, immunoglobulina, awidyna i inne) są cennym surowcem dla przemysłu farmaceutycznego i kosmetycznego. Niektóre z nich, jak lecytyna, zapobiegają chorobie Alzheimera, a fosfolipidy i nienasycone kwasy tłuszczowe chorobie wieńcowej serca. Błędne okazały się więc poglądy dotyczące wpływu liczby spożywanych jaj na choroby krążeniowe u ludzi i rodzaju zawartego w nich cholesterolu.

Najbardziej odpowiednim terminem zakupu piskląt kurzych na kury nioski jest okres od stycznia do końca marca. Nioski pochodzące z lęgów w tym czasie rozpoczną nieśność już latem, zanim nastaną krótkie, jesienne dni. Szczególnie dla początkujących użytkowników kur nieśnych, bardzo wygodny i niedrogi jest zakup już odchowanych, kilkutygodniowych kurcząt, które będą nioskami. Intensywna nieśność zimą może być utrzymana przy przedłużeniu oświetlenia kurnika, zapewnieniu optymalnej temperatury w pomieszczeniu oraz przy odpowiednim żywieniu niosek. Dojrzewanie kurek z późniejszych lęgów (kwiecień-czerwiec) przypadnie na okres skracającego się dnia naturalnego, początek nieśności we wrześniu lub październiku, a w najzimniejszych miesiącach (grudzień-luty) nastąpi potencjalny szczyt nieśności. Tymczasem kury pochodzące z wczesnych lęgów wraz z nastaniem najzimniejszego okresu roku (styczeń-luty) będą już po szczycie nieśności i mniej wyraźnie zareagują na niekorzystne warunki środowiska.

Pozakonkurencyjną rasą jest zielononózka kuropatwiana. Jest to najlżejsza, wychodowana w Polsce rasa zaliczana do typu ogólnoużytkowego. Kury ważą 1,4-1,5 kg, koguty 1,6-1,8 kg.

Charakterystyczną cechą tych kur jest kuropatwiane upierzenie oraz zielono zabarwione skoki i skóra. Nieśność rozpoczynają wcześniej, podobnie jak kury Leghorn (w wieku 140-150 dni, więc w 21-22 tygodniu lub 5,5-6 miesiącu życia) i znoszą 160-170 jaj. W chowie ekstensywnym utrzymywane w niewielkich stadkach kury te odznaczają się zdolnością do żerowania i pozyskiwania paszy na wybiegach. Rasa ta wykazuje instynkt kwoczenia, wysiadania i wodzenia piskląt. Rasa ta jest na nowo ceniona i poszukiwana.

Najłatwiej jest wychować kurczętą w typowej wychowalni, ale tę funkcję, przy niewielkiej ilości odchowywanych piskląt może również spełnić ogrzewana budka, mało używane pomieszczenie w domu lub w kurniku po przeniesieniu dorosłych kur. Pomieszczenie wychowalni w każdym przypadku musi być starannie wysprzątane, wydezynfekowane, a po wysuszeniu wnętrza pobielone mlekiem wapiennym (bielenie nie tylko dezynfekuje ściany, ale dodatkowo rozjaśnia pomieszczenie i poprawia jego estetykę). Wybielone pomieszczenie pozostawia się zamknięte na okres 5-7 dni, tzw. przerwy sanitarnej. Ponadto pomieszczenie wychowalni musi być suche, szczelne, bez przeciągów ze sprawnie działającą wentylacją. W razie potrzeby przeprowadza się też deratyzację, gdyż gryzonie mogą być niebezpieczne dla piskląt. Oczyszczone oraz wydezynfekowane powinny być też otwory nawiewne powietrza, otoczenie kurnika i wybieg. Na 24 godziny przed zasiedleniem wychowalni rozkłada się ściółkę, którą trzeba też spryskać środkiem dezynfekcyjnym. Jednym z podstawowych warunków prawidłowego wychowu piskląt jest ogrzanie pomieszczenia przed ich wstawieniem i utrzymanie wymaganej temperatury powietrza. Temperatura ściółki przed zasiedleniem wychowalni pisklątami powinna wynosić minimum 31°C.

Do ogrzewania piskląt w pierwszych tygodniach wychowu używa się tzw. sztucznej kwoke, czyli promiennik podczerwieni w specjalnej oprawie. Jeden promiennik o mocy 250 W (najczęściej stosowany) wystarcza na ogrzanie 50-80 piskląt. Jeżeli planujemy prowadzić wychów od stycznia do marca, wtedy w pomieszczeniu wychowalni musimy zainstalować dodatkowe ogrzewanie, tak aby temperatura w pomieszczeniu nie była niższa niż 24°C. W pierwszych dniach odchowu kurcząt ważne jest, aby te małe ptaki nie oddalały się zbyt daleko od źródła ciepła i w rezultacie nie marzły. W tym celu wokół promiennika, w promieniu 0,5-1,0 m umieszczamy okrągły parawan o wysokości 30-40 cm. Średnicę parawanu trzeba tak dopasować, aby powierzchnia nim ograniczona wystarczała kurczętom na ewentualne oddalenie się od źródła ciepła i tym samym wybranie przez nie optymalnej temperatury.

Parawan może być wykonany z tektury, papieru falistego lub gęstej siatki plastikowej. Wewnątrz parawanu, poza zasięgiem promiennika ustawiamy poidelka i karmidelka dla pi-

skłat. W pomieszczeniu do wychowu kurcząt lub chowu brojlerów kontrolujemy zasadniczo temperaturę pod sztuczną kwoką – na wysokości grzbietu kurcząt i w przestrzeni wychowalni, mierzoną na wysokości 1,5 m od podłogi. Optymalną temperaturę w poszczególnych tygodniach wychowu kurcząt przedstawia tabela:

Wiek (tygodnie)	Temperatura pod źródłem ciepła (stopnie Celsjusza)	Temperatura w pomieszczeniu (stopnie Celsjusza)
1	33-30	24-20
2	30-26	22-20
3	26-24	22-20
4	24-20	20-18
5	-	20-18
6-20	-	18-16

W pierwszych dniach życia pisklęta nie mogą jeszcze odpowiednio regulować ciepłoty swojego ciała. Dopiero po 4-6 dniach organizm pisklęcia jest w stanie uruchomić układ termoregulacyjny, który pełną sprawność osiąga po 4 tygodniach życia (kiedy zamiast puchu zaczynają wyrastać pióra). W zależności od pory roku i temperatury powietrza na zewnątrz budynku, kurczęta korzystają z dodatkowego źródła ciepła, zwykle przez okres 4-6 tygodni. Do 10 dnia życia kurcząt można utrzymywać nawet 40-50 piskląt na 1 m² podłogi. Do wieku 4 tygodni obsada ptaków może wynosić 25 sztuk, a starszych 14 sztuk na 1 m².

W ciągu pierwszych 4 tygodni odchowu kurcząt powinno się zapewnić ptakowi 3-4 cm brzegu karmidła na mieszankę wilgotną i 1 cm brzegu poidła, a w okresie od 4 do 10 tygodnia: 6-8 cm brzegu karmidła i 1,5 cm poidła. Dla kurcząt w wieku powyżej 10 tygodni wystarczy 12 cm karmidła i 2 cm brzegu poidła. W przypadku żywienia kurcząt suchą mieszanką specjalistyczną wystarczy 1/2 normy długości korytka przeznaczonego na mieszankę wilgotną.

Po wstawieniu piskląt do wychowalni pod „sztuczną kwokę” (gdzie powinny odpoczywać po trudach podróży przez około pół godziny) do poidłek nalewa się czystą, przegotowaną wodę o temperaturze 20 stopni Celsjusza. Dobrze jest podać do picia napar z ziół (mięta, rumianek, kwiat lipy). Jeżeli po podaniu wody lub naparu pisklęta nie korzystają z poidłek, wówczas dziobek każdego z nich trzeba zanurzyć w wodzie, po czym głowę lekko przechylić do tyłu, aby płyn dostał się do przełyku. Równocześnie uważnie obserwujemy zachowanie się kurcząt. Jeśli temperatura pod kwoką jest prawidłowa, wtedy pisklęta same równomiernie rozmieszczają się na całej powierzchni ograniczonej parawanem. Jeśli jest za gorąco, starają się uciec od źródła ciepła i skupiają się na obrzeżach kręgu. Natomiast gdy jest zbyt chłodno, zbijają się pod lampą w ciasną gromadę. W razie potrzeby temperaturę pod promiennikiem regulujemy przez zmianę wysokości zawieszenia lampy.

Po napojeniu piskląt podaje się im paszę (najlepiej suchą i w niewielkiej ilości) w karmidełkach, na tackach, deseczkach lub wytłaczankach. Sprzęt pisklęcy stosuje się do czasu, aż nauczą się korzystać z karmideł i korytek przeznaczonych dla ptaków starszych. Następuje to stopniowo po 7-8 dniach wy-

chowu. Wtedy też usuwa się parawan. Przez pierwsze 4 tygodnie odchowu kurcząt paszę należy podawać co 2,5 godziny, a później co 3 godziny. Pierwsze podanie paszy w kolejnym dniu powinno nastąpić jak najwcześniej rano, zaś ostatnie jak najpóźniej wieczorem. Pasze w postaci suchej i wilgotnej podaje się przemiennie – raz suchą raz wilgotną. Jeśli kurczęta przestają jeść, trzeba korytka starannie wymyć i wysuszyć. Wilgotnej paszy nie zostawia się w korytkach, ponieważ w wysokiej temperaturze szybko ulega zepsuciu.

W 5 tygodniu życia, szczególnie wczesne kurczęta często wymagają jeszcze dodatkowego ogrzewania, ale temperatura pomieszczenia nie może być jednak za wysoka, trzeba ją stopniowo (w miarę wzrostu kurcząt) obniżać. Kurczęta pochodzące z lęgów późniejszych zwykle korzystają już z wybiegów przed wychowalnią i dlatego temperatura w pomieszczeniu nie może być dużo wyższa od zewnętrznej. Kurczęta można wypuszczać na mały wybieg przylegający do wychowalni już w pierwszych tygodniach życia, jeśli dni są pogodne, a także ciepłe. Kurczęta z lęgów z końca stycznia mogą korzystać z wybiegu w końcu kwietnia, a młode rośliny i larwy owadów będą znakomitym uzupełnieniem ich diety. Przebywanie na wybiegu zapewni kurczętom ruch i słońce, wpływając stymulująco na ich rozwój oraz zdrowotność. Odchowiwane kurczęta nie mogą korzystać z tego samego wybiegu, co ptaki dorosłe. Szczególnie dorosły drób może być nosicielem chorób. Teren wybiegu dla młodych kurcząt powinien być ogrodzony siatką (także od góry – przed dostępem dzikich ptaków). Nieopierzone kurczęta nie mogą pozostawać na wybiegu w czasie deszczu, gdyż przemoczone mogą się łatwo przeziębnić i zachorować. Należy też dbać o stałą wymianę powietrza w wychowalni, ale kontrolowaną, bez przeciągów. Ściółkę zabrudzoną przykrywamy świeżą warstwą, nie naruszając warstw zalegających niżej obornika. Odchowiwane kurczęta przetrzymuje się w wychowalni zazwyczaj do wieku 6-8 tygodni, ale ptaki z wczesnych lęgów (styczeń-luty) muszą pozostać w niej dłużej. Obsada kurcząt na 1 m² podłogi nie może przekraczać w tym okresie 20 sztuk. Do tego czasu powinny być już dobrze opierzone; nie wymagają więc już dogrzewania i tak ciepłych o tej porze roku pomieszczeń.

Jeśli jest ciepła wiosna (temperatura powietrza w ciągu dnia osiąga 18-20°C) przenosi się kurczęta z wychowalni do budki kolonijnej, ustawionej na zielonym i ogrodzonym wybiegu, gdzie mogą być dalej odchowiwane, aż do osiągnięcia dojrzałości płciowej. Na tydzień przed przeniesieniem kurcząt przerywa się ogrzewanie wychowalni. Przeprowadzkę organizuje się w ciepły, słoneczny oraz bezwietrzny dzień. Na podłogę budki kładzie się warstwę długiej siewki (pozwoli to ograniczenie wpływu zimnych, przyziemnych prądów powietrza). Do końca dnia po przeprowadzce kurczęta powinny pozostać w budce, aby mogły przyzwycząć się do nowego pomieszczenia. Na noc frontową ścianę budki (najczęściej wykonaną z siatki) przez kilka pierwszych dni zasłania się plandeką lub gęstą tkaniną. Najlepsza jest budka przenośna, którą można łatwo ustawiać w kolejnych miejscach na wybiegu. Zapewni to równomierne wykorzystanie wybiegu i ograniczy wydeptywanie porostu w miejscu żerowania. Podłoga w budce powinna być ażurowa (na wysokości około 10 cm od podłoża), co umożliwi opadanie pomiotu do ścielonej siewką skrzyni. Ograniczy to kontakt ptaków z odchodami, a zgro-

madzony w ten sposób obornik po odkażeniu wapnem gazonym i przefermentowaniu na kompostowniku wykorzystamy jako nawóz w uprawach roślinnych. Przenoszenie budki i utrzymanie czystości w tej instalacji będzie znacznie ułatwione, jeżeli budka będzie składana. Podstawą jest drewniana skrzynia (wykonana z wodoodpornej płyty), umieszczona na drążkach do przenoszenia, pokryta drobną, nierdzewną, najlepiej powlekaną tworzywem sztucznym siatką lub drewnianymi szczebelkami. Podstawę nakrywa się górną częścią budki, którą stanowi daszek i ścianki. Na jedną kurkę odchowywaną na wybiegu należy przyjąć około 10 m² jego powierzchni. Przy założeniu, że budka służy wyłącznie jako pomieszczenie noclegowe, zagęszczenie ptaków może wynosić do 25 sztuk/1 m². Na wybiegu w pobliżu budki ustawia się sprzęt do paszy i wody, przewidując około 5 cm brzegu karmidła na 1 kurkę. Miejsce gdzie ustawia się karmidło i podło powinno być zadaszone, aby padający deszcz nie moczył paszy. Daszek będzie również chronił kurczęta przed deszczem lub upałem. Kurczęta muszą mieć stale świeżą wodę, a sprzęt czysty. Wychów w budkach kolonijnych korzystnie wpływa na wzrost oraz rozwój przyszłych niosek. Na 2 tygodnie przed rozpoczęciem nieśności występuje u kur gwałtowny rozwój narządów rozrodczych. W tym czasie nie można ptaków narażać na stres.

Przed osiągnięciem dojrzałości płciowej, około 19-20 tygodnia życia młode kurki przenosimy do kurnika. trzeba to zrobić odpowiednio wcześnie, aby mogły zaadaptować się w kurniku i jego otoczeniu.

Źródła:

- Kury – chów pozafermowy. Marzena Mikulska, Dariusz Mikulski PWRiL – Poznań 1998 r.
- Budowa i wyposażenie kurnika. Ewa Cyronek WOPR w Bęsi 1989 r.

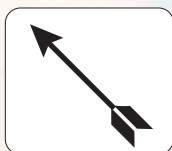
WALENTYNKI CZYLI DZIEŃ DOBRYCH UCZUĆ...

1

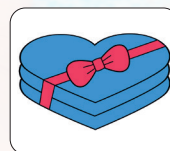
2

3

4

5

6

7

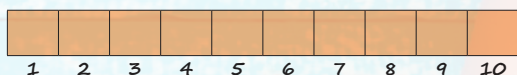
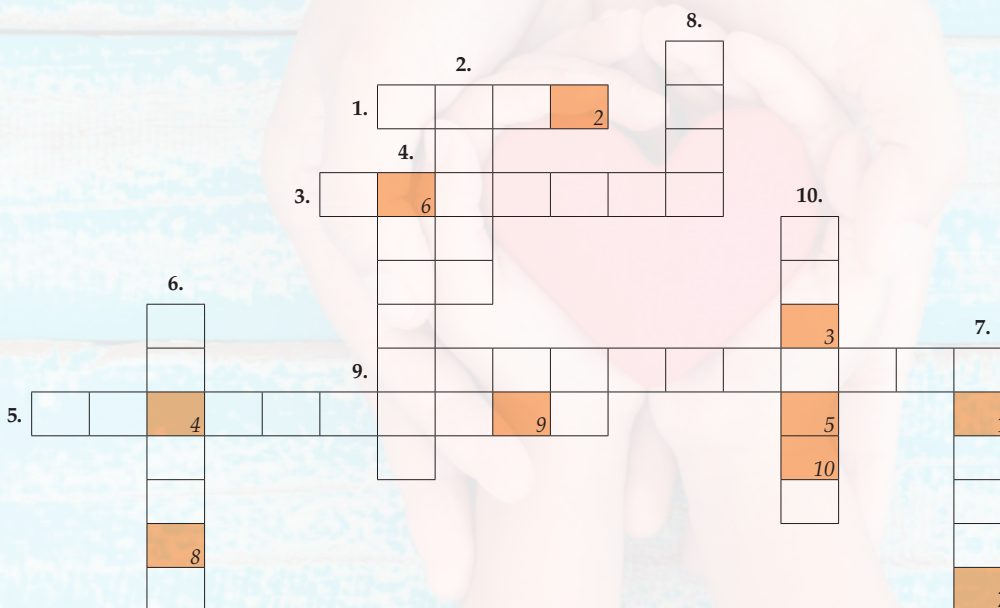
8

9

10

Rozwiąż krzyżówkę wpisując nazwy obrazków w odpowiednie miejsca.

Polska biała gęś owsiana

W Polsce chów gęsi to ponad trzystuletnia tradycja. Były czasy, kiedy rocznie sprzedawano ponad 3,5 mln ptaków, głównie do Niemiec.

Anna Głóskowska

Starszy Doradca Zespołu Doradców w Olsztynie

W Polsce występują dwa rasy gęsi oraz ich mieszańce: W11 charakteryzujący się wysokością nieśnością i W33 mięsnością oraz mieszańcem tych dwóch ras W31. Gęś owsiana nie jest rasą, odnosi się do techniki tuczu, rasa to Gęś Biała Kołudzka powstała w latach 80-tych.

Pisklęta gęsi do 4 tygodnia życia są bardzo wrażliwe na wilgoć z powodu tego, że gruczoły kuprowe nie produkują jeszcze tłustej wydzieliny muszą przebywać w ciepłych i suchych budynkach inwentarskich. Po tym czasie gęsi można wypuszczać na pastwisko z możliwością schronienia przed wiatrem i deszczem. By uzyskać mięso wysokiej wartości dietetycznej gęsi utrzymywane są ekstensywnie; okres tuczu wynosi min. 16 tygodni. Gęś można sprzedawać pod nazwą „młodej polskiej gęsi owsianej” wówczas jeżeli jest ona objęta kontrolą Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych i otrzyma certyfikat. Gęsi to ptaki ciepłolubne, w wychowalni preferowane jest ogrzewanie centralne wspomagane promiennikami (sztuczne kwoki). Temperaturę mierzy się na wysokości 1,5 m od podłogi, powinna wynosić ok. 25°C przez pierwsze trzy doby obniżając o 2°C tygodniowo. Od 8 tygodnia życia ptaki dostosowane są do temperatury panującej na zewnątrz. Małe gąsiątka wrażliwe są na przeciągi, dopuszczalny ruch powietrza nie może przekraczać 1 m/s latem i 0,2-0,3 m/s w okresie zimowym. Przez pierwsze dni życia zalecane jest całonocne oświetlenie o natężeniu 4-5 W/m² następnie zmniejszany do 2-3 W/m². W piątym tygodniu życia można nie doświetlać pomieszczenia.

Obsada gąsiąt nie powinna przekraczać 10 sztuk w pierwszym tygodniu, 5 sztuk w drugim tygodniu, 3 sztuki w 3-5 tygodnia i 2 sztuki powyżej 6 tygodnia życia/m² z zapewnieniem dużych wybiegów. Gęsi powinny być chowane na ściółce; najlepsza to słoma żytnia, pszenna lub jęczmienna, sucha, wolna od grzybów i pleśni. Do 3 tygodnia życia pisklęta żywiące są paszą pełnoporcjową, od 5 dnia po wylęgu do diety wprowadza się zielonkę, od 4 tygodnia życia wprowadza się zielonkę do woli ograniczając pasze treściwe. Od 8 tygodnia rozpoczyna się wypas gęsi, dokarmiając paszą treściwą z owsem. Ostatnie 3 tygodnie przed ubojem to okres intensywnego tuczu, ptaki trzymają się w pomieszczeniu i karmi wyłącznie owsem. W chowie gęsi główne znaczenie odgrywiają choroby zakaźne; wirusowe, bakteryjne, grzybicze i pasożytnicze, są to zakażenia *Escherichia coli*, salmonellozy, pasterelozy i mykoplazmozy. Dzięki wprowadzeniu nowych szczepionek poprawił się stan zdrowia ptaków oraz wyniki produkcyjne na farmach.

Mięso gęsi owsianej jest bardzo wartościowe, posiada niską zawartość tłuszczu do 5%, 23% białka, witaminy i żelazo. Skład kwasów tłuszczowych jest bardzo korzystny; ok 70% łatwo przyswajalnych nienasyconych kwasów tłuszczowych oraz

niską zawartość cholesterolu do 30 mg/100 g tkanki. Porównując mięso wieprzowe które posiada 30% tłuszczu. Mięso gęsi owsianej zaliczane jest do zdrowej żywności. Wpływ na to ma genetyka, metoda tuczu oraz utrzymanie w odpowiednich warunkach środowiska.

Gęsi produkowane w Polsce w znacznym stopniu trafiają na eksport głównie do Niemiec, Anglii, Szwajcarii. Dużym powodzeniem cieszy się również pierze i puch, który trafia głównie do Japonii i USA. Hodowla gęsi w Polsce stała się bardzo opłacalna dla tych hodowców, którzy dbają o jakość bytowania ptaków. Dbanie o dobrostan gęsi jest wymagany na każdym etapie ich życia. Chów gęsi może przynieść dodatkowy dochód również w przydomowej zagrodzie. W Polsce również rośnie zainteresowanie spożyciem gęsiny bowiem wzrosło ono w ostatnich latach kilkanaście razy. Gęsiną zalecana jest dla osób cierpiących na choroby naczyniowo-sercowe. Warto gęsinę wprowadzić do swojej diety. Dobrą okazją do tego jest dzień Świętego Marcina z Tours, który przypada 11 listopada. Gęsiną jest nierozzerwalnie związana z tym świętem. Pomimo, że Polska jest największym producentem gęsiny w Europie, statystyczny Polak zjada rocznie jedynie 17 gram gęsiny porównując do kurczaków to przeciętna osoba zjada aż 27 kilogramów rocznie.

Dlaczego warto jeść gęsinę?

Zawarte w niej nienasycone kwasy tłuszczowe (kwasy omega-3 i kwasy omega-6) obniżają poziom złego cholesterolu LDL a także wspierają funkcjonowanie mózgu. Niacyna to kolejny cenny składnik, który dobrze wpływa na pracę mózgu, poprawia funkcjonowanie układu pokarmowego. Dlaczego więc pyszna gęsiną nie cieszy się dużą popularnością jak kurczak? Powód to przede wszystkim wysoka kaloryczność. 100 gram tego mięsa to około 340 kcal, dla porównania kurczak 100 gram to 158 kcal, indyk 100 gram to 129 kcal. Codzienne jedzenie gęsiny nie jest więc zalecane, warto jednak raz na jakiś czas wprowadzić to mięso do jadłospisu.

Źródła;

- www.polskabalages.pl
- www.wrp.pl
- www.rynek-rolny.pl
- www.agrofakt.pl

Rolnictwo 4.0 w produkcji zwierzęcej

W produkcji zwierzęcej rozwiązania rolnictwa 4.0 mogą być wdrażane na wielu polach. W części gospodarstw rozwiązania te są już stosowane z czego do końca nawet rolnicy nie zdają sobie sprawy. W poniższym tekście przedstawię kilka przykładowych rozwiązań.

Paweł Psiuk

Doradca Zespołu Doradców w Działdowie

Zakończony po zaledwie dwóch dniach nabór wniosków w ramach Rolnictwa 4.0 cieszył się ogromnym zainteresowaniem rolników. Jako że pula środków w tego-rocznym rozdaniu wynosiła tylko 164 mln przy maksymalnym limicie wynoszącym 200 tys. zł na jedno gospodarstwo środków mogło wystarczyć dla około 820 gospodarstw. Natomiast wstępne szacunki mówią o ilości złożonych wniosków na poziomie 10 tys. Na początku roku 2024 planowany jest kolejny nabór. Przyjrzyjmy się zatem jakie mamy możliwości wnioskowania w zakresie produkcji zwierzęcej.

W produkcji zwierzęcej także obserwuje się znaczący postęp nie jest może on tak widoczny jak w przypadku maszyn rolniczych, gdyż rewolucja odbywa się w zaciszu budynków inwentarskich. Niemniej postęp jaki został poczyniony w ostatnich latach jest znaczący.

W przypadku hodowli krów mlecznych, mówimy tutaj między innymi o robotach udojowych, wykonujących udój za rolnika jak i monitorujących na bieżąco parametry pozyskiwanego mleka oraz informujący w czasie rzeczywistym o wszelkich odchyleniach od normy mogących wskazywać na chorobę zwierzęcia lub błędach w żywieniu. W ramach naboru wspierane były inwestycje w cyfrową infrastrukturę gospodarstwa w szczególności taką jak systemy zarządzania stadem. System zarządzania stadem umożliwia wykorzystując dane z czujników w które można wyposażyć krowy pozwala na bieżącą analizę zdrowia zwierząt analizując takie parametry jak temperatura zwierzęcia, jego aktywność ruchową, częstotliwość przeżuwania, częstotliwość pobierania paszy. Na podstawie tych danych możliwa jest wcześniejsza diagnostyka symptomów mogących wskazywać na chorobę danego zwierzęcia zanim ludzkie oko dopatrzyłoby się pierwszych widocznych objawów choroby. Do rozwiązań rolnictwa cyfrowego ponadto zaliczyć można czujniki m.in. temperatury, wilgotności oświetlenia. Dzięki danym odebranych z tych czujników możliwe jest dostosowanie warunków w oborze tak aby były one optymalne dla utrzymywanych w nim zwierząt.

Odpajanie cieląt w przypadku gospodarstw mlecznych to bardzo pracochłonna czynność, ważna jest tutaj higiena w zadawaniu pójła a także właściwa organizacja pracy. Czynność tę można w znacznym stopniu zmechanizować stosując stację odpajania cieląt. Urządzenie to dzięki odczytowi danych zwierzęcia z opaski na szyi wyposażonej w transponder jest

w stanie określić jaką dawkę pójła powinno przyjąć cielę. Cielęta żywione są zgodnie z krzywą żywienia co przekłada się na lepsze przyrosty. Urządzenie to jest w stanie wskazać hodowcy zwierzęta, które wykazują objawy chorobowe. Dzięki zastosowaniu stacji odpajania cieląt znacznie poprawia się higiena żywienia, gdyż urządzenie jest kilka razy w ciągu doby myte za pomocą wody z dedykowanym detergentem, przez co drobnoustroje chorobotwórcze nie mają, gdzie się rozwinąć.

W przypadku hodowli trzody chlewnej do rozwiązań rolnictwa cyfrowego zaliczyć możemy systemy automatycznie sterujące żywieniem zwierząt. W zależności od sektora, o którym rozmawiamy możliwe jest zastosowanie systemów automatycznie karmiących lochy utrzymujące prosięta, tutaj mówimy o systemach które stopniowo rozkarmiają lochę na początku laktacji dążąc do maksymalnego spożycia paszy przez samice – co będzie się przekładać na większą mleczność. W sektorze loch próśnych system za pomocą transpondera na uchu lochy dostosowuje dawkę żywieniową lochy zgodnie z krzywą żywienia zapisaną w programie, która to najczęściej zależy od stopnia zaawansowania ciąży lochy. Dzięki stacjom żywienia loch możliwe jest utrzymywanie loch w grupach bez ryzyka wzrostu agresji w danej grupie. Ciekawym rozwiązaniem stosowanym w niektórych tuczarniach w kraju jest tucz w megagrupach. Idea tego systemu polega na tym, że dzięki elektronicznej identyfikacji każdego zwierzęcia możliwe jest uzyskiwanie na bieżąco danych na temat aktywności danego zwierzęcia przez co możliwe jest osiągnięcie lepszych wyników produkcyjnych, gdyż mamy bezpośredni wgląd w dane dotyczące przyrostów dobowych a dzięki pomiarowi spożycia paszy możemy obserwować zmiany współczynnika zużycia paszy. System pozwala także na sortowanie zwierząt według ich masy dzięki czemu możliwe jest przygotowanie jednorodnej partii zwierząt przeznaczonych do uboju.

Poniższe przykłady to tylko mały wycinek dostępnych rozwiązań, warto więc już teraz sprawdzić w jakie rozwiązania możemy wyposażyć nasze gospodarstwo tak aby móc usprawnić w nim prace, zapewnić zwierzętom utrzymywanym w gospodarstwie wyższy dobrostan, a także poprawić wyniki produkcyjne.

Zróżdła:

- www.farmer.pl
- www.tygodnik-rolniczy.pl
- <https://www.agropolska.pl/>

Aplikacje dla aktywnych mleczarzy

Nie ma wątpliwości, że ukierunkowanie na ciągły wzrost produkcji mlecznej ma przełożenie na wiele chorób i zaburzeń u krów. Wprowadzenie do stad bydła mlecznego nowych rozwiązań technologicznych daje szansę na stały monitoring zwierząt i analizę danych, która ma umożliwić odpowiednią reakcję i właściwy dobór podejmowanych działań w produkcji. Długotrwała i szczegółowa obserwacja stada bydła mlecznego umożliwia szybkie wykrycie nieprawidłowości, odpowiednią reakcję i dbałość o dobrostan zwierząt.

Katarzyna Ejsymont

Doradca Zespołu Doradców w Ostródzie

Celem doskonalenia technologii produkcji bydła mlecznego jest poprawa wydajności zwierząt i stworzenie krowom komfortowych warunków przebywania w pomieszczeniach inwentarskich. Komfort i bezpieczeństwo w przypadku krów mogą przekładać się i przekładają na poprawę wskaźników produkcyjnych, co tym bardziej podkreśla rolę kompleksowego podejścia do wzrostu produkcji mleka, nie tylko poprzez żywienie. Doskonalenie technologii produkcji mleka powinno prowadzić do oszczędności nakładów pracy i energii oraz obniżenia kosztów produkcji, co decyduje o osiągniętej efektywności ekonomicznej.

Powszechnie wiadomo, że największe zyski ekonomiczne dla hodowców przynosi hodowla bydła mlecznego oparta na jak najwyższych standardach produkcji mleka. Intensywna produkcja mleka naraża jednak zwierzęta na występowanie zaburzeń metabolicznych, zwiększa ryzyko rozwoju chorób oraz pogarsza poziom ich dobrostanu. Ilość skupywanego mleka w Polsce systematycznie wzrasta od wielu lat. Jest to wynik wprowadzenia trwałych schematów uwzględniających odpowiedni dobór genetyczny osobników, reprodukcję, żywienie, profilaktykę chorób oraz monitoring i zarządzanie stadem.

W trosce o dobre warunki produkcji i odpowiedni poziom dobrostanu bardzo ważna jest współpraca między hodowcami, lekarzami weterynarii, zootechnikami oraz personelem obsługującym stado, w połączeniu z wprowadzeniem do stad nowoczesnych urządzeń technologicznych przeznaczonych do kontroli stanu zdrowia krów. Wprowadzane rozwiązania technologiczne w produkcji bydła mlecznego mają zapewnić stały pomiar wskaźników fizjologicznych, behawioralnych i produkcyjnych indywidualnie u każdego pojedynczego zwierzęcia. Pozwala to na szybkie wykrycie nieprawidłowości w hodowli i wprowadzenie działań naprawczych wobec poszczególnych osobników i całego stada.

Oferta producentów systemów służących do monitorowania bydła mlecznego jest bardzo różnorodna i stale się rozwija dostosowując do zapotrzebowań rynkowych i nowych trendów produkcji. W nowoczesnych rozwiązaniach technologicznych wybrane informacje dotyczące zwierząt przesyłane są do odpowiedniego programu. Hodowca, zootechnik oraz lekarz weterynarii mogą na bieżąco kontrolować w nim takie dane jak poziom aktywności, liczba kroków, czas leżenia, przeżuwanie, temperatura ciała, pH i ciśnienie krwi. W zależności od stanu fizjologicznego bydła parametry ulegają zmianie i przeliczane są przez odpowiednio zaprogramowany algorytm. Pozyskane zestawienia danych pozwalają na szybką i bardziej przemyślaną reakcję hodowcy na sytuację w stadzie.

Kryteria doboru

Przemyślane i konsekwentne unowocześnianie technologii produkcji bydła mlecznego umożliwia poprawę jej efektywności oraz sprzyja utrzymaniu wymaganego dobrostanu zwierząt. W zasadzie w każdej ze stref funkcjonowania obory i jej otoczenia, dzięki wdrażanym nowym rozwiązaniom można poprawić ilościowe, jak i jakościowe wskaźniki produkcji mleka.

Doskonalenie technologii produkcji można wprowadzać m.in. w zakresie:

- strefy legowiskowej obory;
- żywienia bydła mlecznego;
- pozyskiwania mleka;
- zarządzania stadem i mikroklimatem w oborze.

Najpopularniejsze rozwiązania

Najbardziej polecanymi programami wśród rolników, jeżeli chodzi o zarządzanie stadem są:

- **Stado Online (SOL)** – internetowy program Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka do zarządzania stadem bydła mlecznego.
- **Wirtualny Zootechnik.pl** – system zarządzania stadem online firmy Agro Innovations Center, który podobnie jak w przypadku SOL-a składa się z komputerowej aplikacji webowej oraz aplikacji mobilnej, działającej na telefonach z systemem Android.
- **E-stado** – europejski system monitoringu krów mlecznych oparty na technologii inteligentnych biosensorów montowanych na zwierzęciu. Oprócz informacji dostępnych w aplikacji pracującej na dowolnym urządzeniu z przeglądarką www – ważne komunikaty np. o wystąpieniu rui czy wycieleniu, przesyłane są za pomocą wiadomości SMS.
- **InterHerd+** – system do efektywnego zarządzania stadem bydła mlecznego i mięsnego.
- **UNIFORM-Agri** – oprogramowanie stworzone przez firmę holenderską do zarządzania stadem bydła mlecznego, kóz oraz bydła mięsnego.

Ponadto w hodowli bydła mlecznego w różnym zakresie są również wykorzystywane takie oprogramowania jak Alpro™, AfiFarm, DairyPlan i OBORA.

Źródła:

- <https://www.cdr.gov.pl/>
- <https://whibz.urk.edu.pl/>
- <https://pixabay.com/pl>

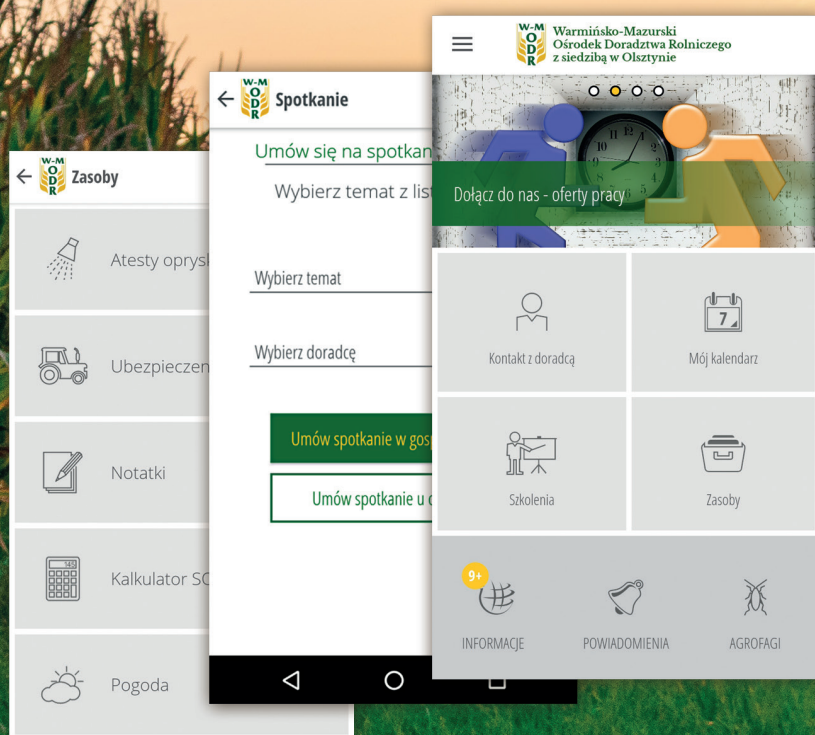

APLIKACJA ODR OLSZTYN NA URZĄDZENIA MOBILNE

Aplikacja ODR Olsztyn została stworzona przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie z myślą o rolnikach z województwa warmińsko-mazurskiego.

Dzięki aplikacji ODR Olsztyn:

- umówisz się na spotkanie z Doradcą WMODR w swoim gospodarstwie lub w siedzibie Doradcy,
- zgłosisz chęć udziału w szkoleniach i konferencjach organizowanych przez WMODR,
- zostaniesz powiadomiony o momencie wystąpienia agrofagów w Twojej okolicy (jeśli na terenie Twojego powiatu prowadzony jest monitoring agrofagów),
- będziesz miał dostęp do najświeższych informacji z branży rolniczej,
- dostaniesz powiadomienie o zbliżających się terminach upływu atestu opryskiwacza oraz polis ubezpieczeniowych maszyn, narzędzi i nieruchomości,
- weźmiesz udział w konkursach wiedzy rolniczej, a także wyrazisz swoją opinię w ankietach.

BĄDŹ NA BIEŻĄCO Z TWOIM DORADCĄ WMODR

Aplikacja możliwa jest do pobrania bezpłatnie na system Android z Google Play oraz system iOS z App Store. Aplikację można również pobrać wpisując w przeglądarce telefonu adres internetowy: aplikacja.wmodr.pl

Skanseny Warmii i Mazur – Osada Kulturowa w Kadzidłowie

Marianna Grażyna Kuczyńska

Główny Specjalista Działu Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw

W lesie pomiędzy Mikołajkami, Pieckami, a Rucianem Nidą leży Kadzidłowo – niewielka wioska z trzema gospodarstwami, założona w 1832 roku przez starowierców. Osada w 2004 roku ze względu na „wysoką wartość naukową, historyczną, estetyczną i krajobrazową” została wpisana przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie do rejestru zabytków jako „jedyny tej skali zespół architektury drewnianej w naszym województwie”. Zabytkową osadę stanowią drewniane budynki z XIX wieku przeniesione z południowej części Mazur i pogranicza mazursko-kurpiowskiego oraz murowany budynek mieszkalny z lat 30. XX wieku.

Osada Kulturowa w Kadzidłowie, to odtworzona wioska mazurska, z drewnianymi budynkami, muzeum i własną oberżą. Budynki pochodzą z początku XIX i XX wieku. W osadzie znalazła się 200-letnia podcieniowa chałupa z Warnowa, w której powstało muzeum i chałupa z Dąbrów, w której obecnie otwarto „Oberżę pod Psem”. Jest też długi budynek gospodarczy z okolic Rozóg, spichlerzyk z ekspozycją muzealną, dwa spichlerzyki podcieniowe przeznaczone na saunę parową typu rosyjskiego i warsztat. Jest też podcieniowy budynek gospodarczo-mieszkalny z Rozóg, a w nim pokoje gościnne.

Najcenniejszym, unikatowym obiektem w osadzie jest zbudowana z masywnych bali chałupa podcieniowa przeniesiona z Warnowa. Dotąd zachowały się jedynie dwa dwustuletnie budynki z podcieniem w obu szczytach. W chałupie znajduje się muzeum. W izbach na parterze zaaranżowano wnętrza mieszkalne bogatego człowieka, najprawdopodobniej nauczyciela oraz jednoizbową szkołę wiejską. Na poddaszu znajduje się ekspozycja przedstawiająca historię chałupy. Muzealna ekspozycja etnograficzna ukazuje narzędzia i sprzęty używane wówczas w gospodarstwach domowych. Część eksponatów zgromadzono w sąsiadującym

z chałupą spichlerzyku. Obok muzeum, w 100-letniej chacie, znajduje się „Oberża pod Psem”, której wnętrza ozdobione starymi sprzętami codziennego użytku stanowią jednocześnie „żyjące muzeum”. Kuchnia oberży serwuje dania kuchni regionalnej, sporządzane według starych receptur w oparciu o lokalne, ekologiczne produkty z własnego gospodarstwa oraz zaprzyjaźnionych gospodarstw sąsiedzkich. Na drzwiach wejściowych do oberży napisano „Nie mamy czasu dla ludzi, którzy nie mają czasu”. To prawda, trzeba zostać nieco dłużej, by poprobać wysmienitych pasztetów z dzika, zupy kurkowej i wereszczaków, czyli schabu duszonego w wywarze buraczanym. Przy tym nie można się śpieszyć, trzeba smakować, podziwiać, odpoczywać. Musi być smacznie i leniwie.

Skansen założyli i prowadzą Danuta i Krzysztof Worobiec, znani z działań na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego Warmii i Mazur, a w szczególności alei przydrożnych, zapomnianych wiosek w Puszczy Piskiej i cmentarzy.

Warto odwiedzić nietypowe miejsce w pobliżu Rucianego Nidy z muzeum, które zostało wyróżnione słynną gwiazdką w prestiżowym przewodniku Michelin, jako jedyny obiekt w Krainie Wielkich Jezior po to, by poczuć dawny klimat Mazur. Do każdej chaty można wejść, można również wynająć pokoje noclegowe, przyjemnie spędzić czas i spróbować regionalnych, sporządzonych w oparciu o tradycyjne receptury, potraw.

Źródło: www.traveligo.pl, www.mazury24.eu, www.oberza-podpsem.com.pl

CENY PASZ (12.01.2024 r.)

Agro-Produkt M. Zellma Nowe Miasto Lubawskie	
wyszczególnienie	zł/dt
Pasza CJ	450,00
Pasza DJ	410,00
Śruta sojowa (1 dt)	290,00
Śruta rzepakowa (1 dt)	225,00
De Heus -Stendera Lubawa bydło	
Kaliber Milk	225 zł / 20 kg
Ekono Milk	195 zł / 20 kg
West Milk	160 zł / 20 kg
Kaliber Starter	64 zł / 25 kg
Kaliber Junior	62 zł / 25 kg
Krowimix 18 Basic	50 zł / 25 kg
De Heus -Stendera Lubawa drób	
Brojler 1	63 zł / 25 kg
Brojler 2	61 zł / 25 kg
Odchów 1	61 zł / 25 kg
Odchów 2	58 zł / 25 kg
Nioska	57 zł / 25 kg
Drób wodny	61 zł / 25 kg
De Heus -Stendera Lubawa Trzoda	
Prestarter MPU 4% Mammy Perfekt	89 zł / 20 kg
Prestarter MPU C	88 zł / 25 kg
Konc.HGC Junior	103 zł / 25 kg
Konc.HGC Super	100 zł / 25 kg
Premiks Starter 2,5%	130 zł / 25 kg
Premiks Grower/Tuczniak 2,5%	110 zł / 25 kg
Trans-Pasz – Teresa Bielecka Stożne	
wyszczególnienie	zł/dt
Produkty SANO	
Laktoma	63,00
Meggi 35	95,00
Mleko Milsan	167,00
Protamilk Complite	87,00
Protamino Forte	87,00
Protamino Matra	77,00
Protamino Pigi	97,00
Profisan	161,00
Piotr Andrzej Michalak, Alfa Agri Michalak, ul. Toruńska 4, 12-100 Szczytno	
Pasze dla trzody cena (zł/dt)	
Tuczniak koncentrat	364,00
Prestarter 1	284,00
Produkty SANO (zł/dt)	
Laktoma	216,00
Mleko Milsan	696,00
San Bull	272,00
Pasze dla bydła (zł/dt)	
Krówka	187,00
Opas	180,00
Cielak 1	240,00
Cielak 2	236,00
Pasze dla drobiu (zł/dt)	
Brojler 2	-
Brojler 3	-
Koncentrat 35	340,00
Kurka z podwórka	224,00
Inne (zł/dt)	
Otręby pszenne	140,00
Spółdzielnia producentów trzody LUB-TUCZ Lubawa	
wyszczególnienie	zł/dt
Tuczniak TV Super	369,00
Warchlak W 20%	414,00
Prosięta PDP 20%	411,00
Lochy karmiące LK 20%	378,00
Lochy prośne LP 7,5%	309,00
Skłodowski Mściszewo Bydło (zł/dt)	
Agro 18	183,00
Agro 21	200,00
Unimil 18 Basic	162,00
Vomilk Białe	810,00
Vomilk CJ	240,00
Bul Star	220,00
Agro C + 35	695,00
Drób (zł/dt)	
Nioska (z kukurydzą)	240,00
Nioska (bez kukurydzy)	210,00
Śruty (zł)	
śruta rzepakowa (25 kg)	35,25
śruta sojowa (30 kg)	80,70

„MAZUR” Renata i Marcin Mazur sp.j. Kurzetnik	
Power Starter (25 kg)	115,00
Otręby pszenne	160,00
Power tuczniak (25 kg)	108,00
Provit L (25 kg)	92,00
Provit P (25 kg)	95,00
Provit T (25 kg)	95,00
Śruta rzepakowa	220,00
Śruta sojowa	285,00
Agrocentrum-Kałęczyn 8 Pisz	
Mieszanki produkcyjne dla krów mlecznych (zł/dt)	
Agro TOP 18	153,50
Agro TOP 20	160,00
Agro TOP 22	163,50
Agro TOP 24	170,00
Agro Perfect 18	163,50
Agro Perfect 19	175,00
Agro Perfect 21	180,00
Agro Perfect 23	180,50
Agro Finezja 22	184,50
Agro Werwa	328,00
Agro Extra Energia	185,50
Agro Delicja	244,00
Mieszanki dla cieląt (zł/dt)	
Agro Smakus	218,50
Agro Musli KPP	251,50
Agro Starter	199,00
Agro Kadet	190,50
Agro MH	171,00
Agro Top CJ	184,00
Koncentraty (zł/dt)	
Maximus 38 MH	232,00
Maximus 38	237,00
Mieszanki specjalistyczne (zł/dt)	
Agro Mix 26	176,00
Mieszanki dla opasów i bydła mięsnego (zł/dt)	
BullStar Progres	212,00
BullStar Strong	197,00
Kurczęta hodowlane (zł/dt)	
Kurka 1	211,00
Kurka 2	201,00
Kurka 3	191,00
Drób wodny (zł/dt)	
Geś / Kaczka 1	222,00
Geś / Kaczka 2	206,00
Indyki (zł/dt)	
Indyk Vit Starter	271,00
Indyk Vit Grower	269,00
Indyk Vit Finisz	249,00
Preparaty mlekozastępcze (zł/dt)	
Agrolac 1	1050,00
Agrolac Excellent	988,00
Agrolac Komfort Plus	750,00
Agolac Len	695,00
Agrolac Czempion	1190,00
Agrolac Profil	1090,00
Premiksy (zł/dt)	
VitAgro Gold Repro Max	780,00
VitAgro Gold SomiFix	580,00
VitAgro Gold Smart	675,00
VitAgro Elita	625,00
VitAgro TMR	425,00
VitAgro Gold Standard	455,00
VitAgro Zasuszenie	580,00
VitAgro Gold Gladiator	395,00
Vit Agro Gold CJ Max	460,00
VitAgro Silver Efekt	395,00
VitAgro Silver Somat	475,00
VitAgro Karot	550,00
RumBa Active	615,00
KillAcid	535,00
Agro Bufor Tytan	425,00
Agro Bufor Max S.C.	378,00
Agro Bufor	378,00
MycoKill	630,00
Agro Fat	951,50
Calcium Koncept	218,00
VitAgro Przygotowanie	860,00
VitAgro Lakto Somat	470,00
VitAgro Rozród	580,00

Pasze dla kur niosek (zł/dt)	
Kurka Nioska	211,00
Kurka Nioska Gospodarska	200,00
Kurka Nioska Zgrodowa	214,00
Koncentrat sojowy dla kur niosek	250,00
Premiksy dla kur niosek (zł/dt)	
KokoVitAgro	555,50
Kurczak brojler farmerski (zł/dt)	
Brojler Starter	237,00
Brojler Grower	226,00
Brojler Finisz	221,00
Preparaty dietetyczne (zł/dt)	
Wigral Specjal C - tubka 100 ml	28,00
Ciekły Prąd - kanister	235,00
Korektory białkowe (zł/dt)	
Mikor 38	216,00
Mikor 40 Protect	206,00
Promotor Activ 38	218,00
Promotor Activ 43	256,50
Inokulanty bakteryjne saszetka 50 g/50 t świeżej masy	
Sil-Agro Max	245,00
Sil-Agro	345,00
Bloki mineralno-witaminowe	
VitAgro Kompleks Zdrowe cielę (kostka 10 kg)	50,00
VitAgro Kompleks Zdrowe cielę (kostka 8 kg)	45,00
Pasze dla prosiąt (zł/dt)	
Junior strong	395,00
Prosiak Protect	340,00
Prosiak	335,00
Starter Strong S1	228,00
Starter Strong S1 Protect	235,00
Pasze dla warchlaków i tuczniaków (zł/dt)	
Starter Komplet	178,00
Starter Strong S2	188,00
Starter Agro	171,00
Grower Komplet	161,00
Grower Strong	169,00
Grower Agro	160,00
Grower-Finisz	168,00
Finisz Komplet	162,00
Finisz Strong	165,00
Finisz Agro	151,00
Pasze dla zwierząt hodowlanych (zł/dt)	
Locha Prośna Strong	157,00
Locha Karmiąca Strong	197,50
Mieszanki paszowe uzupełniające MEGAVIT (zł/dt)	
Megavit 25 Prestarter	405,00
Megavit 25 Prestarter Strong	483,00
Megavit Starter	328,50
Megavit Komplet	313,00
Megavit Strong	317,50
Megavit Strong Plus	332,50
Megavit Sojowy	324,00
Megavit LP	268,00
Megavit LK	304,00
Megavit LK LSB	331,50
Mieszanki paszowe uzupełniające MEGAVIT 5% (zł/dt)	
Megavit 5 Starter	352,50
Megavit 5 Grower	302,00
Megavit 5 Finisz	289,00
Megavit 5 LP Strong	304,50
Megavit 5 LK Strong	405,00
Mieszanki paszowe uzupełniające MEGAVIT 2-4% (zł/dt)	
Megavit 4 Starter	498,00
Megavit 3 Grower/Finisz Super	475,00
Megavit 3 Grower/Finisz Strong	489,00
Megavit 2 Grower/Finisz	541,50
Megavit 2 Multi Start	623,50
Megavit 2 Multi Tuc	526,00
Megavit 2 LP	457,00
Megavit 3 LK	505,00

CENY ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN (12.01.2024 r.)

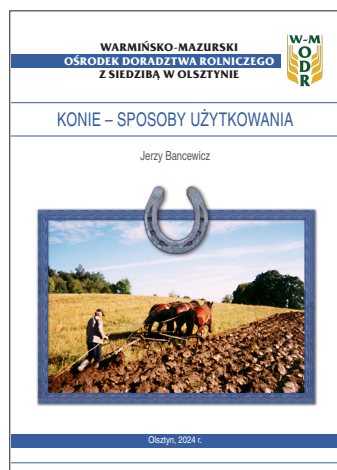
Nazwa środka ochrony roślin	Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Giżycku		Banaszewski Edwin Magazyn Biskupiec		P.U.-H. „CHEMIROL” Bartoszyce		ZRiO „Agroplon” Bartoszyce	
	opak.	zł	opak.	zł	opak.	zł	opak.	zł
HERBICYDY								
Cevino 500 SC					1 l	240,00	1 l	239,00
Galaxo 150 WG					0,2 kg	140,00		
Chwastox Extra 300 SL							10 l	198,00
Chwastox Turbo 340 SL	1 l	46,00					10 l	300,00
Granstar Ultra SX 50 SG	20 g	46,00						
Roundup Ultra	1 l / 5 l	72 / 280						
Maister POWER 42,5 OD							5 l	1 100,00
Fernando Forte 300 EC			1 l	125,00	1 l	115,00	1 l	120,00
Halvetic					5 l	221,00		
Sencor Liquid 600 SC	250 ml	85,00						
Baristo 500 SC					1 l	92,00		
Duet na Start (Empartis 15l + Flexity 5l)							20 l	2 750,00
Agrosar 360 SL			1l/5l/20l	55/125/420			20 l	580,00
Chwastox Nowy Trio 390 SL			5 l	250,00				
Lancet 125WG			0,20kg	184,00				
Fundamentum 700 WG			30 g	75,00				
FUNGICYDY								
Makler 250 SE	1 l	120,00			1 l	120,00		
AsPik 250 EC					1 l	168,00		
Porter 250 EC	1 l	135,00			1 l	128,70	1 l	125,00
Kendo 50 EW					1 l	348,00	1 l	350,00
X-Met 100 SL					1 l	200,00		
Kier 450 SC					5 l	989,00		
Ambrossio 500 SC			1 l	130,00	5 l	579,99	5 l	585,00
Axidor	1 l	90,00						
Miedzian 50 WP			15 g	10,00				
INSEKTYCYDY								
Los Ovados 200 SE					100 g	37,50		
Mospilan 20 SP	20 g/ 40 g	25 / 40	40 g/ 80g	33 / 58			600 g	290,00
Delmetros 100 SC			1 l	220,00	1 l	195,40		
Coragen 200 SC	50 ml	110,00						
ZAPRAWY i regulatory								
Triter 050 FS					0,5 l	55,80		
Scenic 080 FS							1 l	290,00
Orius Extra 02 WS								
Orius Extra 250 EW			1 l	90,00			1 l	85,00
Madron 50 FS	0,5 l	78,00			500ml	78,00		
Flutrix 050 FS								
Mepik 300 SL					1 l	85,00		
Regullo 500 EC					1 l	265,00		
CCC 750					20 l	441,00		
Stabilan 750 SL							20 l	420,00
Moddus 250 EC							1 l	190,00

CENY ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN (12.01.2024 r.)

Nazwa środka ochrony roślin	Agro – Małdyty		Hurtownia „Alczes” Lubawa		Mazur s.j Kurzętnik		Agro-Produkt M. Zelma Nowe Miasto Lubawskie	
	opak.	zł	opak.	zł	opak.	zł	opak.	zł
HERBICYDY								
Huzar Activ Plus					1 l	160,00	1 l	160,00
Fenoxinn 110 EC	1 l	155,00			1 l	158,00	1 l	155,00
Fundamentum 700 WG	100 g	340,00			100 g	340,00	100 g	342,00
Galaper 200 EC	1 l	72,00			1 l	68,00		
Major 300 SL	1 l	150,00			1 l	150,00	1 l	155,00
Chwastox Turbo 340 SL					5 l	220,00	5 l	228,00
Mustang Forte 195 SE			1 l	85,00	5 l	440,00	5 l	430,00
Fusilade Forte 150 EC			250 ml	29,00	1 l	120,00	1 l	130,00
Puma Uniwersal 069 EW			1 l	165,00				160,00
FUNGICYDY								
Ambrossio 500 SC	1 l	138,00			1 l	140,00		
Tarcza Łan 250 EW			1 l	82,00				
INSEKTYCYDY								
Coragen 200 SC			50 ml	82,00				
Delmetros 100 SC	1 l	209,00			1 l	220,00	1 l	220,00
Mospilan 20 SP					0,1 kg	28,00	0,1 kg	29,00
ZAPRAWY I REGULATORY								
Mepik 300 SL	1 l	92,00			1 l	98,00		
Toprex 375 SC					1 l	338,00		

NOWOŚCI WYDAWNICZE

Od jakiegoś czasu dla osób zainteresowanych formami przyrody ożywionej – formami w organizmach żywych wiadomo, że najtrwalszą substancją w środowisku poza organizmem jako miejscem oczywistego występowania informacji genetycznej są różne wersje kodu genetycznego, jako efekt rozkładu organizmów. Czyli: informacja genetyczna wadliwa, powstała właśnie w organizmie zakwalifikowana jako wadliwa, zostaje natychmiast naprawiana (chyba że rozwinie się proces chorobowy), ale w organizmie martwym i po jego rozkładzie jest niezwykle trwała. Więc badania genetyczne wybuchły. Dotyczą one też koni, jako jednego z najważniejszych towarzyszy ludzkich dziejów. Wyniki są wielorako-złożone. Konie w historii ludzi są reprezentowane od bardzo dawna. Współcześnie ustalone koordynaty geograficzne osadzają je o dziwo w południowo-zachodniej Rosji, na obszarze między Wołgą i Donem. W zaszczytnym, międzynarodowym gronie genetyków, archeologów i lingwistów znaleźli się Polacy: Magdalena Moskal-de Hoyo, Jarosław Wilczyński, Sylwia Pospuła, Anna Lasota-Kuś, Krzysztof Tunia, Marek Nowak oraz Tomasz Suchan, na co dzień pracujący w różnych ośrodkach Polskiej Akademii Nauk.

Publikacje dostępne u doradców w Zespołach Doradców oraz do pobrania na stronie www.wmodr.pl.

CENY SKUPU MLEKA (12.01.2024 r.)

Spółdzielnia	Cena w zł. za jedn. tłuszczu	Cena w zł. za jedn. białka	Dopłata w zł. za klasę Extra	Średnia cena wypłacona za miesiąc /brutto/	Dopłata za wielkość dostawy	Dopłata
Spółdzielnia Mleczarska „MLEKPOL” w Grajewie ZPM Mrągowo				2,33		
Spółdzielnia Mleczarska „MLEKPOL” Z.P.M. Mrągowo				2,27		
Spółdzielnia Mleczarska „MLEKOVITA” Oddział w Lubawie	0,11	0,10	0,10+0,05	2,23	0,10-0,22	Premia 0,25 dla każd. Prod.+ 0,05 za zbiornik 0,04 za GMO + 0,02 za kontr użytkowości.

CENY SKUPU ŻYWCA (zł/kg) (12.01.2024 r.)

Wyszczególnienie	Zakłady Mięsne MORLINY S.A. na zlecenie firmy OSI Poland FOOD WORKS Sp. z o.o.	Zakład Uboju Bydła Biskupiec	Ubojnia „Kąsek” Kisielice
ŻYWIEC WIEPRZOWY	brak skupu	brak skupu	Żywiec wieprzowy Strefa niebieska – 6,30 zł + VAT, Strefa różowa – 6,30 + VAT, Strefa czerwona – 6,20 + VAT – WBC kl. E – 9,00 + VAT Maciorki 4 zł+Vat
ŻYWIEC WOŁOWY	poubojowa klasa 0: jałówki – śr. 10,80 buhajki – śr. 9,50	poubojowa netto: jałówki pow. 320 kg R – 20,50 byki pow. 300 kg R – 19,90	jałówki: brak skupu byki /HF/: 10,00-11,00 zł + VAT byki mięsne: brak skupu
ŻYWIEC KROWY	śr. 10,15	poubojowa WBC netto > 320 kg R – 14,90	brak skupu

ŚREDNIE CENY TARGOWISKOWE (w zł) (12.01.2024 r.)

Targowisko / towar	pszenica (dt)	jęczmień (dt)	pszenżyto (dt)	ziemniaki (dt)	jaja (szt.)
Biskupiec				250-300	1,20-1,50
Elk	70-80	60-69	65-80	95-120	1,10-1,40
Giżycko	55			200-280	1,00-1,80
Olecko	75	70	65	180-240	1,00-1,60
Orneta				250	1,20
Pisz				140-220	0,80-1,40
Szczytno				300	1,40

CENY USŁUG ROLNICZYCH (12.01.2024 r.)

Usługa/firma (zł/godz)	SKR Rybno	SKR Rudzienice	Agroperfekt Kiselice
Orka pług 4-skibowy	200 (godz)	300,00	300 zł/ha
Orka pług obrotowy 4-skibowy		360,00	
Roztrząsanie obornika		225,00	
Transport 1-przyczepa		200,00	
Transport 2-przyczepy	150-200 (godz)	230,00	
Siew kukurydzy, siewnik 6-rzędowy (GPS, kontrola sekcji)		250 zł/ha	220 zł/ha
Najem ciągnika		210/ ha	
Siew nasion kukurydzy (siewnik Gaspardo 6-rzędowy)		330 zł/ha	
Siew zbóż			210 zł/ha
Wysiew nawozów		210,00	
Rozwożenie wapna z załadunkiem			900 zł/24 t
Kultywator	200 (godz)		
Agregat 2 kultywatory z wałkiem		360,00	
koszenie kosiarką rotacyjną		235,00	
Zbiór prasą Z 224 słomy i siana		19,37-23,72 zł/ha	
Wypożyczenie ciągnika		125,00	
Podsiew traw siewnikiem APV		320 zł/ha	250 zł/ha
Talerzowanie	200 (godz)	320,00	
Ładowarka/cyklop	200 (godz)	210,00	
Koparka	250 (godz)		
Równarka	150 (godz)		
Zestaw niskopodwoziowy	200 (godz)		
kombajn Bizon Zo 58 (szarpacz słomy)		550,00	
Odwóz kisonki 4 t		200,00	
Prasowanie słomy na bele prostopadłościennie			55 zł/szt
Zbiór zielonek		700-750	330 zł/przyczepa
Sieczkarnia 8 rzędowa ha+2 odwozy		1400 zł/ha	
Sieczkarnia 6 rzędowa+ 2 odwozy		1400 zł/ha	
Sieczkarnia 6 rzędowa godz.		1650,00	
Sieczkarnia 8 rzędowa godz.		1650,00	
Roboczogodzina warsztat		100,00	
Rębak z obsługą		200,00	
Rębak wynajem		500,00	
Wywóz + rozrzutnik		225,00	
Gnojowica 2000 l		210,00	
Gnojownica 4000 l		245,00	
Wysiew nawozu-wapno		210,00	
Prasowanie bele McHale 120-160			28 zł/120 cm

Żniwa

Andrzej Pikulski

– wspomnienia spisała Czesława Orłowska-Staniszevska

Praca zgłoszona do konkursu wspomnień pn. „W kręgu ogniska domowego na Warmii i Mazurach. Osoby, przedmioty, relacje na warmińsko-mazurskiej wsi XX wieku. Opowiadania wybrane”. Opublikowana w wydanym przez WMODR tomiku wspomnień.

Nazywam się Andrzej Pikulski, mieszkam na Warmii w miejscowości Mnichowo w gminie Reszel. Jestem synem rolników. Obecnie prowadzę gospodarstwo rolne wspólnie z małżonką Elżbietą.

Dawna wieś i żniwa kojarzą mi się ze żniwiarką i końmi. Żniwiarka była maszyną do koszenia zboża, którą ciągnął koń. Kosząc odkładała koszone rośliny w porcje gotowe do wiązania w snopy. Układała je tak, by umożliwić następnie dalszą pracę maszyny, bez wymogu przejazdu po skoszonych już roślinach. Kobiety szły za żniwiarką i wiązały zboże w snopki, zaś mężczyźni stawiali snopki w tzw. kopy (po 4-5 snopków pszenicy, 5-7 żyta, 4-5 owsa i jęczmienia).

Kopy ustawiano rzędami, górną część układano na kształt daszku. Miał on za zadanie chronić przed deszczem, jak również przed wydziobywaniem ziarna przez ptaki. Zboże w snopkach stało na polu 1-2 tygodnie. Dlaczego tak długo? Dlatego, że ludzie, którzy pomagali przy żniwach u mojego ojca, szli dalej do następnego gospodarza (ojciec razem z nimi) i tak zbierali zboże w całej wsi u każdego gospodarza. Zbieranie zboża na polu trwało 2-3 tygodnie. Gdy całe zboże zostało zebrane z pola zaczynały się młócarnie, u każdego gospodarza po kolei. Młocarnia to maszyna rolnicza służąca do omlotu zbóż, napędzana była silnikiem eS.

Zboże było zwożone z pola i układane w stogi. Snopki podawano ze stogów do młocarni, snopki były rozrywane i wrzucane do młocarni. Nie można było za dużo podać snopka ze zbożem, gdyż dochodziło do zapychania się maszyny. Zboże sypało się z maszyny w worki. Używaliśmy tzw. worków kubańskich, które pomieściły nawet 80 kg. Żartobliwie najcięższe worki dawano największym „twardzielom”, aby sprawdzić ich wytrzymałość. Mimo, że kolana pod chłopami się uginały, nosili worek za workiem na piętro, do spichlerza. Pamiętam, że przy żniwach było zawsze dużo śmiechu.

Z tyłu maszyny odbierane były plewy i słoma. Przy młocarni musiało pracować kilka osób, jedna osoba podawała snopki, druga rozcinała, trzecia wkładała do maszyny, czwarta pilnowała worków ze zbożem i plew, piąta odgarniała słomę, następne osoby były do noszenia worków ze zbożem... Krótko mówiąc, do pracy potrzebna była cała wioska. Zwieńczeniem ciężkiej pracy zawsze była obfita kolacja przygotowana przez gospodarza. Pamiętam, że w tamtych czasach mieszkańcy byli ze sobą niesamowicie zintegrowani. Teraz, wspominając tamte czasy, wprawia mnie to w zdumienie, ponieważ byli zdani tylko na siebie.

Jedna młocarnia przypadała wtedy na jedną lub dwie wioski. Z czasem rozwinęła się technologia, nastąpiły snopowiązałki i było potrzeba do pracy coraz mniej ludzi. Snopowiązałka sama kosiła i wiązała zboże w snopki. Z czasem jak technologia szła do przodu, snopowiązałki zostały zastąpione kombajnem Vistula, który w 80% zastąpił pracę człowieka.

Każdy gospodarz miał bydło, konie, trzodę, owce i drób. Siało się po dwa hektary buraków cukrowych i pastewnych, kobiety je ręcznie pielify. Zanim skończyły całe pole, początek pola był już zarośnięty. Pastewne buraki zbierało się z pola dla bydła, zaś cukrowe oddawało się do skupu w Reszlu i Kętrzynie. Za buraki cukrowe dostawało się wystodki i pieniądze.

Mimo tego, że praca na roli była ciężka, wspominam ją z niesamowitą radością. Cieszę się, że przyszło mi uczestniczyć w takich zbiorach, żniwach i że dane było mi zobaczyć jak bardzo technologia i maszyny zmieniły pracę rolników – naszą. Choć jako dziecko w czasie żniw wstawałem skoro świt, a chodziłem spać długo po zachodzie słońca z chęcią wróciłbym do tych czasów, żeby jeszcze raz uczestniczyć w tej tradycyjnej „młocce” i nie tylko...

Zdjęcie wykonała córka Agata Pikulska na polu rodziców, gdzie na potrzeby artykułu skoszono zboże sierpem

Zimowa ochrona pszczół – kluczowy element przetrwania rodzin pszczelich

Zima to czas gdy pszczoły, te niezastąpione zapylacze, przechodzą okres odpoczynku i wyzwania. Aby przetrwać chłody i brak dostępu do kwiatów pszczoły muszą być odpowiednio zabezpieczone i żywione.

Marta Koziej

Doradca Zespołu Doradców w Braniewie

W okresie zimowym żywienie pszczół staje się kluczowym elementem dbałości o ich dobrostan oraz utrzymania równowagi w ekosystemie. Dokarmianie rodzin pszczelich przed zimą to kluczowy aspekt hodowli pszczół mający na celu zapewnienie im odpowiednich zasobów pokarmu w okresie, gdy naturalne źródła są ograniczone. Oto kilka skutecznych strategii dokarmiania pszczół przed zimą:

Zapas miodu: skarbnica energii

Głównym źródłem pokarmu dla pszczół zimą jest ich własny miód. Pszczoły zbierają nektar z kwiatów, przetwarzają go na miód i gromadzą go w plastrach. W okresie zimowym, kiedy dostęp do pożywienia jest ograniczony, pszczoły konsumują zgromadzony miód jako główne źródło energii. Dlatego ważne jest, aby przed nadejściem zimy zapewnić rodzinie pszczeliej wystarczającą ilość zapasów miodu. Należy upewnić się, że każda rodzina pszczela ma wystarczającą ilość miodu lub zapasów w ulu. Minimalne zalecane zasoby to około 15-20 kg miodu na zimę, ale może to być zależne od regionu i lokalnych warunków.

Suplementacja: wartość dodana

W sytuacjach, gdy zimowe warunki są szczególnie trudne lub kiedy zapasy miodu są niewystarczające, hodowcy pszczół mogą zastosować suplementację. Suplementy żywieniowe, takie jak substancje białkowe i witaminy, mogą być dostarczane pszczolom, aby wzmocnić ich organizmy w okresie zimowym. Powinno się regularnie sprawdzać zasoby miodu w ulu. Jeśli poziom zapasów jest niski, najlepiej skontaktować się z doświadczonym pszczelarzem lub specjalistą ds. pszczelarstwa w celu uzyskania porady dotyczącej dobrania odpowiednich suplementów. Można zastosować suplementy żywieniowe, takie jak syropy czy karmy substytucyjne, aby dostarczyć pszczółkom dodatkowych składników odżywczych.

Syropy cukrowe

W przypadku niedoboru miodu można dostarczyć pszczolom syrop cukrowy jako alternatywne źródło energii maksymalnie do 15 września, angażując do tej pracy pszczoły, które i tak zginą przed zimą. Syrop ten można przygotować mieszając wodę z cukrem w proporcji 1:1, 2:1 lub 3:2 (najlepsza proporcja: 77 dag cukru w litrze syropu) w zależności od potrzeb.

Karmienie jesienne

Zaczynaj karmienie jesienne z wyprzedzeniem, aby pszczołki miały czas na gromadzenie dodatkowych zapasów przed zimą. Wprowadź odpowiednie karmy jesienne, które wspomogą ich zdrowie i wytrzymałość.

Aby w pełni utrzymać równowagę rodzin pszczelich w ekosystemie należy zadbać także o ich dobrostan.

Pasieka przyjazna pszczolom

Dbłość o zdrowie pszczół zaczyna się latem. Zapewnienie dostępu do różnorodnych kwiatów i roślin z których pszczoły mogą zbierać nektar jest kluczowe. Pasieki zlokalizowane w obszarach o różnorodnej florze mają przewagę, ponieważ pszczoły mogą gromadzić różnorodne składniki odżywcze.

Troska o wentylację w ulach

W zimie wilgotność i wentylacja stają się kluczowymi kwestiami. Nadmierne nagromadzenie wilgoci w ulu może prowadzić do problemów zdrowotnych dla pszczół, włącznie z formowaniem się pleśni. Dlatego ważne jest utrzymanie odpowiedniej wentylacji w ulu, aby zapobiec tym problemom. Należy monitorować poziom wilgotności w ulu, ponieważ nadmierna wilgoć może prowadzić do powstawania pleśni i problemów zdrowotnych dla pszczół. Zapewnienie odpowiedniej wentylacji umożliwi skuteczniejszą kontrolę wilgotności wewnątrz ula.

Ochrona przed chłodem

Ule powinny zostać dobrze zabezpieczone przed zimą, używając odpowiedniej izolacji. Dobrze przygotowane ule pomagają pszczolom efektywnie utrzymywać ciepło.

Monitoring stanu rodziny pszczeliej

Hodowcy pszczół powinni regularnie monitorować stan swoich rodzin pszczelich w okresie zimowym. Obserwacja ilości pozostałego miodu, aktywności pszczół oraz ogólnego stanu zdrowia pozwala na szybką reakcję w przypadku problemów.

Zimowe żywienie pszczół jest niezwykle istotne dla zachowania zdrowych i silnych rodzin pszczelich. Hodowcy pszczół pełnią kluczową rolę w tym procesie dostarczając odpowiednią ilość zapasów miodu, monitorując warunki w ulu i stosując ewentualne suplementy żywieniowe. Ochrona pszczół zimą ma nie tylko znaczenie dla pszczół samych, ale również dla utrzymania równowagi ekosystemu i zachowania bioróżnorodności. Dlatego warto zadbać o to, aby pszczoły miały wszystko czego potrzebują, aby przetrwać okres zimowy i kontynuować swoją nieocenioną rolę w przyrodzie.

Należy pamiętać, że każda kolonia pszczół może mieć różne potrzeby, dlatego ważne jest, aby dostosować strategię dokarmiania do warunków lokalnych i specyfiki danego ula. Konsultacja z doświadczonym pszczelarzem lub specjalistą ds. pszczelarstwa może być kluczowa dla skutecznej ochrony pszczół w okresie zimowym.

Nowa choroba weneryczna matki pszczelej

Dobrostan kolonii pszczelej przejawia się przede wszystkim sprawną wymianą kolejnych pokoleń pszczół, co w decydującej mierze zależy od stanu zdrowia matki pszczelej, która obficie czerwiąc oraz sprawnie wydzielając bukiet swoistych feromonów utrzymuje jej socjalną zwartość oraz adaptacyjną sprawność.

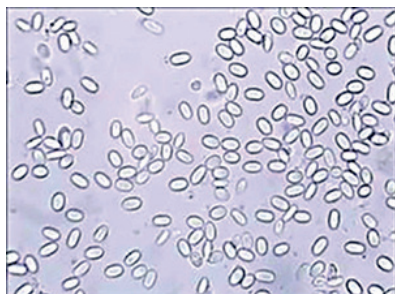
Jerzy Bancewicz

Główny Specjalista Działu Technologii Produkcji Rolniczej

Niestety w następstwie postępującej degradacji środowiska przyrodniczego w skali globalnej, w tym nie do końca przemysłowych skutków nadmiernej eksploatacji zasobów genetycznych zarówno roślin jak i pszczół – zdrowie matek pszczelich jest naruszane tak dalece, że choroby matki pszczelej są drugą przyczyną upadków kolonii pszczelich w Europie. Zaś spośród tych chorób nieopstrzeżenie na czoło wysuwają się dwie o typowym wenerycznym charakterze.

Pierwszą z nich opisano z momentem odkrycia, że w ciele matek pszczelich mogą się namnażać chorobotwórcze mikrosporidia (mikro-grzyby) z rodzaju *Nosema*, obecne tam jako spory (Fot. 1), w nasieniu kopulujących z nimi trutni lub też w nasieniu używanym do ich sztucznej inseminacji, gdzie trutnie podobnie jak pozostałe postaci pszczół zakażą się podstawową drogą pokarmową, będąc bardziej wrażliwy na to zakażenie niż robotnica. Zaś zakażenie matki nie przenosi się z jaj na larwy wszystkich postaci pszczół, przy czym około 15% jaj jest usuwane przez robotnice.

Fot. 1. Spory *Nosema ceranae*

Zakażenia te u zapłodnionej matki pszczelej mogą przebiegać zarówno objawowo jak i bezobjawowo.

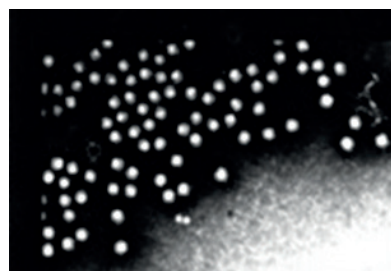
Pierwsze z tych zakażeń charakteryzuje się słabnącym nieregularnym czerwieniem, trutowieniem lub też nieoczekiwaną śmiercią matki. Zaś drugie z natury trwa dłużej z podobnymi chorobotwórczymi konsekwencjami – zarówno dla niej samej jak i dla całej kolonii pszczelej.

Ponieważ w obie weneryczne drogi rozwoju zakażenia wirusem DWV-B u matek, robotnic i trutni wplata się zasadnicze źródło tego zakażenia jakim jest *Varroa destructor* to wielowariantowa struktura tych zakażeń oraz ich złożony przebieg nie daje się opisać kilkoma oczywistymi stwierdzeniami. Tym bardziej że te zakażenia są często wikłane obecnością innych wirusów oraz mikrosporidiów. W tym *Nosema apis* oraz *Nosema ceranae*.

Pośród około 160 gatunków wirusów znajdujących u pszczołowatych w ogóle około 38% stanowią wirusy RNA, z których cztery spośród 30 gatunków zdolnych do zakaże-

nia pszczoły miodnej, są pokryte wyjątkowo złą sławą. Należą do nich wirusy:

- zdeformowanych skrzydeł DWV (wariant B)
- ostrego paraliżu pszczół (ABPV)
- choroby woreczkowej czerwiu (SBV) oraz
- chronicznego paraliżu pszczół (CBPV).

Fot. 2. Wirusy DWV

– *picorna* – podobnej rodziny wirusów. Stanowi go cząsteczka RNA o średnicy 30 nm (milionowych części metra) – pokryta otoczką białkową z trzema rodzajami wypustek.

Wirus zdeformowanych skrzydeł (DWV) ma cztery warianty (A, B, C, D) z których dwa główne najczęściej spotykane, to typowy dla europejskich pszczół miodnych (*A. mellifera*) – wariant A (DWV-A) oraz typowy dla azjatyckich pszczół *Apis cerana* – wariant B (DWV-B). Wcześniej wariant B był określane skrótem DWV-1. Przy czym pomiędzy wariantem A oraz B stwierdzono 16% procentową różnicę w składzie materiału genetycznego. Ponadto krzyżówki obu tych wariantów tzn. rekombinanty DWV A/B są zwykle bardziej zjadliwe (zakaźne) niż sam DWV-B. Z których, tylko bardziej chorobotwórczy wariant B, jest zdolny do namnażania się w ciele azjatyckiego, pasożytniczego pajęczaka *Varroa destructor*. Aczkolwiek, wariant A może być przenoszony przez niego pasywnie z pszczoły na pszczołę.

Wariant DWV-B jest obecnie przedmiotem intensywnych badań naukowych z uwagi na jego obecność w 50 do 75% kolonii pszczelich – w wymiarze globalnym oraz straty jakie powoduje, w postaci 1 – spadku ich produktywności 2 – zamierania – szczególnie pod koniec zimowli oraz 3 – wczesnego wiosennego zbyt silnego osłabienia np. z przyczyny trutowienia matek [uwaga autora]. W tym kontekście warto zauważyć, że już w 2009 roku tandem *Varroa*/DWV-B był odpowiedzialny za ponad 38% upadków kolonii pszczelich z gatunku *Apis mellifera* w ujęciu globalnym.

Pierwotnym bezpośrednim źródłem zakażenia wysoce patogennym wariantem B wirusa zdeformowanych skrzydeł (DWV) dla trutni oraz robotnic pszczół miodnych jest samica pajęczaka *Varroa destructor* – coraz częściej określana mianem dręczka pszczelego. Pasożyt ten żeruje zarówno na poczwarkach robotnic i trutni jak i na dojrzałych robotnicach oraz trutniach. Natomiast rozmnaża się jedynie na ich poczwarkach (Fot. 3). W czasie żerowania wyjada z nich hemolimfę oraz ciało tłuszczo-

Najgroźniejszy z nich to znaczy wariant B wirusa DWV został odkryty w 2001 roku i dokładnie opisany dopiero w 2016 roku. Wirus ten podobnie jak pozostałe warianty tego gatunku (Fot. 2) został zaklasyfikowany do *Iflaviridae*

Fot. 3. *Varroa* na poczwarcie w fazie białego oka

tem ich bezpośrednio nie zakażają. Aczkolwiek można go tam sporadycznie spotkać [uwaga autora].

Wraz z przybyciem do Europy azjatyckiego pajęczaka *Varroa destructor* bogatego w nowy wariant wirusa zdeformowanych skrzydeł WDV-B wirus ten zaczął stosunkowo szybko wypierać z populacji pszczoł endogenne (miejscowe) oraz bardziej łagodniejszy w swym chorobotwórczym działaniu wariant WDV-A. Głównie dlatego, że wirus WDV-B namnaża się w ciele *Varroa*, czego nie czyni WDV-A, nawet jeśli znajdzie się w jego ciele – zanim nie zostanie pasywnie przekazany przez niego innej pszeczole lub poczwarcie.

Stąd w silnie zarażonych koloniach pszczoły już etapie poczwarki zamierają, zaś w słabiej zarażonych dojrzałe osobniki wkrótce, to znaczy do 48 godzin po wygryzieniu się z komórki plastra umierają z objawami uszkodzenia skrzydełek, skróconego opuchłego, odbarwionego odwłoka, paraliżu itd. Zaś najslabiej zarażone, nie wykazują objawów chorobowych – aczkolwiek krócej żyją. Stąd cechą charakterystyczną jest ich słabe zimowanie.

W następstwie wspomnianego wielonarządowego zakażenia, wirus WDV-B opanowując gruczoły gardzielowe oraz żuwaczkowe robotnic przechodzi do produkowanego przez nie mleczka. Tą drogą trafia do przewodów pokarmowych robotnic, trutni, matek oraz ich larw. Jednocześnie niejako równoległe rozprzestrzenianie się wirusa WDV-B wspiera proces tzw. trofalaksji czyli wzajemnego okarmiania się robotnic mleczkiem pszczelim.

Europejski wariant wirusa DWV-A w przeciwieństwie do znacznie groźniejszego od niego wariantu DWV-B rzadko masywnie zakaża narządy wewnętrzne pszczoł bowiem czyni to

wo-białkowe, hamując przy tym ich wrodzoną oporność na zakażenie. Opisane żerowanie nie dotyczy bezpośrednio – jak już wspomniałem, poczwarek matecznych oraz matek, na których pasożyt ten pojawia się bardzo rzadko i nie rozmnaża się! Za-

głównie poziomą drogą pokarmową poprzez obecne w nim wirusy – rzadziej drogą pionową – poprzez zakażone jaja i/lub nasienie. Natomiast wariant DWV prowadzi do zakażenia wszystkich składanych jaj.

Tu warto zauważyć, że dziewicze matki pszczele dotknięte uogólnionym zakażeniem wirusowym (DWV-B) są usuwane z kolonii pszczelej proporcjonalnie do stanu ich zaburzeń metaboliczno-fizjologicznych. Na który mają wpływ wirusy pochodzące zarówno od matki jak i od trutni. Zaburzenia te rzadko objawiają się zewnętrznymi zaburzeniami budowy ciała aczkolwiek deformacje skrzydełek są niekiedy spotykane (Fot. 4).

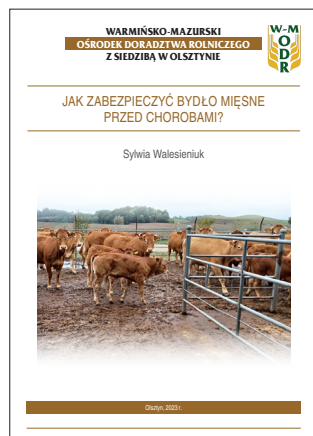

Fot. 4. Matka pszczele z uszkodzonymi skrzydełkami

Reasumując, wszystkie opisane powyżej warianty krążenia wirusa DWV-B w kolonii pszczelej osłabiają jej zdolność do prawidłowego rozwoju, są generowane oraz potencjonowane przez *Varroa*, którego nadmiar prowadzi do masywnego zakażenia trutni już na etapie poczwarki – to znaczy tuż przed wygryzieniem się z komórek plastrów. W tych okolicznościach zakażone trutnie doprowadzają do wenerycznej choroby młode matki pszczele, co w każdym przypadku grozi osłabieniem rodziny poprzez chore pszczoły wylęgające się z zakażonych jaj które ona składa, jak też poprzez własne niedomogi lub też śmierć.

Polska jest jednym z nielicznych krajów o dobrze rozwiniętym pszczelarstwie, który jak dotąd nie ogłosił wyników własnych badań nad stanem obecności wirusa DWV-B w pasiekach.

NOWOŚCI WYDAWNICZE

O tym, że te choroby są powszechne w hodowlach bydła mięsnego i mlecznego, wie każdy hodowca. Choroby bydła mięsnego potrafią spowodować olbrzymie straty, sięgające nawet 20% wszystkich kosztów chowu. Jak więc skutecznie zabezpieczyć hodowlę opasów przed najczęściej występującymi chorobami, takimi jak BVD MD (wirus biegunki bydła i błon śluzowych), IBR (zakaźne zapalenie nosa i tchawicy), czy BRD (syndrom oddechowy u bydła). Wszyscy hodowcy bydła chcieliby, aby ich krowie stado było zdrowe i produktywnie. Niestety nie zawsze można uniknąć schorzeń wśród bydła mięsnego. Podstawowa wiedza z zakresu objawów najczęstszych chorób bydła może pomóc zapobiec dalszemu rozwojowi choroby oraz rozprzestrzenieniu się ogniska na resztę stada. Nie każdy jednak wykonuje badania krwi i zdaje sobie sprawę, z tego, co takiego przyciąga do swojej hodowli wraz z zakupem cielęcia. Nie zawsze istnieje możliwość przewidzenia wszystkich niepożądanych aspektów, jakie mogą pojawić się podczas cyklu produkcyjnego, a wpływ na to mają predyspozycje genetyczne, rasa zwierząt, ich wiek, sposób żywienia czy warunki bytowe.

Publikacje dostępne u doradców w Zespółach Doradców oraz do pobrania na stronie www.wmodr.pl.

Hodowla strusi – wymagania warunkowe i opłacalności ich hodowli

Hodowcy strusi poprzez ich rozmnażanie zajmują się głównie produkcją mięsa i jaj strusich, które są cenione ze względu na swoje wartości odżywcze jak i smak. Hodowla strusi wymaga odpowiedniego terenu, miejsca do zamieszkania, odpowiedniego pożywienia i odpowiedniej opieki weterynaryjnej. Ptaki te są hodowane na dużych wybiegach lub wolierach, które zapewniają im odpowiednią przestrzeń do poruszania się i rozwoju.

Agnieszka Kieliszek

Doradca Zespołu Doradców w Elblągu

Strusie to zwierzęta roślinożerne i żywią się przede wszystkim trawą i liśćmi. Ważne jest, aby zapewnić im odpowiednią dietę, która dostarczy im wszystkich niezbędnych składników odżywczych. Mięso strusie jest bogate w białko, zdrowe, miękkie, soczyste i ma niską zawartość tłuszczu. Przygotowywać je można w tradycyjne sposoby, takie jak duszenie, pieczenie czy grillowanie. Jaja strusie są dużo większe niż tradycyjne jaja kurze i mają mięsistą skorupkę. Mogą być wykorzystywane do kulinariów, takich jak omlety czy ciasta, a także do produkcji kosmetyków.

Hodowla strusi wymaga odpowiednich zezwoleń i przestrzegania przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt. Ważne jest również dbanie o higienę i zdrowie ptaków, aby uniknąć chorób i infekcji. Jest to dość specjalistyczna hodowla, która wymaga odpowiedniej wiedzy i doświadczenia. Hodowcy strusi muszą być świadomi ich wymagań i zapewnić im odpowiednie warunki bytowe.

Wymagania warunkowe przy hodowli strusi mogą dotyczyć kilku aspektów, takich jak:

- ❑ **Warunki środowiskowe** – ptaki te potrzebują odpowiedniej temperatury i wilgotności, aby przetrwać. Właściwe warunki klimatyczne, które im odpowiadają, w tym dobrze wentylowane pomieszczenia o odpowiedniej temperaturze i wilgotności.
- ❑ **Wyżywienie** – właściwa dieta, która zapewni im stosowną ilość składników odżywczych oraz odpowiednio zbilansowana karma zawierająca wszystkie niezbędne składniki. Ich menu powinno zawierać owoce, warzywa, pokarmy białkowe oraz różnego rodzaju ziarna.
- ❑ **Przestrzeń hodowlana** – odpowiednia przestrzeń do swobodnego poruszania się po wybiegu, dostosowana do ilości utrzymywanych zwierząt w gospodarstwie.
- ❑ **Pielęgnacja** – strusie wymagają regularnej pielęgnacji, w tym kąpieli, czyszczenia upierzenia i sprawdzania ich stanu zdrowia. Właściwa higiena ogranicza ryzyko wystąpienia chorób w stadzie.
- ❑ **Bezpieczeństwo** – cała powierzchnia, na której przebywają strusie powinna być chroniona przed drapieżnikami i innymi zagrożeniami. Ogrodzenie lub inne środki bezpieczeństwa powinny mieć taką wysokość/głębokość, aby zapobiec przedostawaniu się zwierząt do ich terenu hodowlanego oraz strusi poza teren hodowlany.
- ❑ **Zwierzęta towarzyszące** – strusie to zwierzęta stadne, stąd też mogą wymagać towarzystwa innych strusi, aby czuły się dobrze. Należy wziąć pod uwagę ich potrzeby socjalne i zapewnić im odpowiednią ilość osobników w stadzie.

Rozmnażanie strusi

Wymaga parzenia dorosłych samców i samic. Samice strusów składają swoje jaja w dużych gniazdach ziemnych, które potem są wysiadywane przez same samce. Samice znoszą około 40-60 jaj w ciągu jednego roku, a proces znoszenia jaj może trwać od kilku tygodni do kilku miesięcy. Samce przypominające samice opiekują się gniazdami i inkubują jaja, aż wyklują się pisklęta. Strusie są rodzajem ptaka, który występuje w różnych obszarach i klimatach. Najłatwiej reprodukuje się w środowiskach, które przypominają ich naturalne siedlisko. W warunkach naturalnych strusie preferują suchą, pustynną lub sawannową strefę z obecnością traw i niewielkiej ilości drzew. Są dostosowane do tropikalnych i subtropikalnych klimatów, dlatego dobrze rozmnażają się w temperaturze między 15 a 30 stopni Celsjusza. Ważnym aspektem przy rozmnażaniu tych zwierząt jest wielkość i kondycja samca. Samce powinny być zdrowe, silne i dobrze wyosniete, co jest wskaźnikiem ich płodności. Rozpoczęcie sezonu rozrodczego wiąże się z walką o samice, dlatego dobrze rozwinięty samiec ma większe szanse zdobycia partnerki. Należy pamiętać również o dopasowaniu odpowiedniej liczby partnerów w stosunku do partnerek.

Wydmuszki strusich jaj. Fot. Jan i Paweł Techlowiec

Strusie są poligamiczne, co oznacza, że jeden samiec może mieć wiele samic. Samce strusów rywalizują o terytoria, na których mogą rozmnażać się z samicami. Terytorium powinno mieć odpowiednie położenie geograficzne, dostęp do wody oraz wystarczające ilości pożywienia.

Opłacalność hodowli strusi

Zależy od kilku czynników. Przede wszystkim, koszty związane z zakupem i utrzymaniem strusi mogą być wysokie. Strusie potrzebują dużej przestrzeni do swobodnego poruszania się, odpowiedniego żywienia i regularnej opieki weterynaryjnej. Ponadto, cena zakupu strusi może być znaczna, zwłaszcza jeśli hodowca decyduje się na zakup młodych ptaków. Jednak hodowla strusi może być również opłacalna z kilku powodów.

Po pierwsze, strusie są jednymi z największych lądowych ptaków na świecie, co oznacza, że mogą dostarczyć znaczną ilość mięsa, jaj czy też skór, które mają wartość rynkową.

Ponadto, niektóre części strusiów, takie jak olej strusi czy puch, są również używane w przemyśle kosmetycznym i farmaceutycznym. Należy również wziąć pod uwagę, że strusie są stosunkowo łatwo pielęgnowanymi ptakami, które mają zdolność do przystosowania się do różnych warunków klimatycznych i pokarmowych. Mają również długą żywotność i niską śmiertelność. W takim przypadku, jeżeli hodowca potrafi odpowiednio zarządzać swoim stadem, hodowla strusi może przynieść stały dochód. Ostatecznie, opłacalność hodowli strusi zależy od wielu czynników, takich jak lokalne warunki rynkowe, konkurencja, jakość i ilość produktów, które hodowca jest w stanie dostarczyć. Tak więc przeprowadzenie badań rynkowych to podstawa sukcesu. Pomimo tych trudności, hodowla strusi w Polsce ma duży potencjał rozwojowy.

Strusie są odporne na różne choroby, a ich mięso i jaja są uważane za zdrowe i naturalne. Coraz więcej osób zaczyna doceniać te produkty i zainteresowanie nimi rośnie. Hodowcy strusi w Polsce starają się również promować swoje produkty poprzez udział w targach, festynach i innych wydarzeniach, co pomaga w zdobywaniu nowych klientów.

Warto także pamiętać, że wymagania mogą się różnić w zależności od specyfikacji hodowli, takiej jak cel hodowli (np. hodowla mięsa czy jaj), czy specjalne potrzeby danej rasy lub gatunku strusia. Dlatego zawsze warto zapoznać się z konkretnymi wymaganiami dla danej hodowli strusi przed jej rozpoczęciem.

Źródła:

- Wywiad z byłymi właścicielami fermy strusi Pan Jan i Paweł Techlowiec, gmina Markusy,
- <https://www.cenyrolnicze.pl/wiadomosci/produkcja-zwierzec/pozostale-zwierzeta-hodowlane/14745-czy-na-hodowli-strusi-mozna-jeszcze-zarobic>, dostęp 15.12.2023
- <https://gospodarstwopolska.pl/2022/10/11/hodowla-strusi-podstawowe-informacje/>, dostęp 15.12.2023

Nazywam się **Kinga Latosińska**.

W Ośrodku zatrudniona zostałam w 2005 r. jako doradca, w miejsce odchodzącego na emeryturę Bogdana Łychowida, który 3 miesiące mnie wdrażał w pracę terenową. Od stycznia 2008 r. kieruję Zespołem Doradców w Węgorzewie, na co dzień współpracując z rolnikami z gminy Pozezdrze.

Praca doradcy rolniczego wymaga ciągłego kontaktu z ludźmi. Tutaj się nie da zamknąć w 4 ścianach za biurkiem i według mnie jest to zaleta tej pracy. Bywają dni, że odczuwa się te tempo, bieg, ale różnorodność poznanych ludzi, zakres niesionej im pomocy i nakład pracy jaki trzeba przy tym wykonać daje mi satysfakcję dobrze wykonanej misji, którą wspólnie z moimi współpracownikami pełniemy na rzecz rolników.

Na przestrzeni lat dostałam kilka razy listy gratulacyjne za wykonywaną pracę. Kieruję Zespołem Doradców już 16 lat, więc chyba to samo w sobie jest osiągnięciem. Jestem dumna z tego, że w moim środowisku, w mojej pracy, rolnicy, współpracownicy, władze gmin, wiedzą jakim jestem człowiekiem, szanują mnie i wiedzą, że można na mnie liczyć. Również ja sama mogę się do nich zwracać z różnymi sprawami i zawsze jestem wysłuchana.

Jestem doradcą rolno-środowiskowym, a ekologia ma dla mnie duże znaczenie. Uważam, że w dzisiejszych czasach każdy z nas powinien przykładać wielką wagę do pro-ekologicznych zachowań i wyborów. W życiu prywatnym wdrożyłam biologiczną oczyszczalnię ścieków, używam ekologicznych środków czystości w domu, w ogrodzie stosuję własny kompost i obornik. Sama robię dużo przetworów, soków z tego co daje mi natura, ogród, bez E, bez ulepszaczy, chemii i dodatków.

Jestem osobą z dużymi problemami zdrowotnymi, za mną wiele operacji, przede mną pewnie nie jedna. Nie znam przyszłości. Skupiam się na tym co jest tu i teraz. Osiągnęłam wiele i wystarczy, że utrzymam to co mam, że mogę pracować. Nie uważam, że nie stać mnie na więcej, bo mam swoje ambicje, znam swoją wartość. Ale życie w chorobach weryfikuje priorytety i uczy pokory, więc cieszę się tym co mam.

Po pracy cały mój czas pochłaniają dzieci, które uczęszczają do Liceum Ogólnokształcącego – córka jest w trzeciej klasie, syn w pierwszej. Wożę je na różne zajęcia dodatkowe, a także na zajęcia Karate, które trenują od 8 lat.

Udzielam się w stowarzyszeniu „Pomagam bo Lubię”, które działa na rzecz potrzebujących z naszego powiatu – organizujemy akcje charytatywne, prowadzimy licytacje internetowe, pomagaliśmy w okresie pandemii oraz uchodźcom z Ukrainy. Wspieramy kogo możemy. Za swoją działalność otrzymaliśmy w 2021 roku nagrodę Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego Pana Gustawa Marka Brzezina.

Działam aktywnie w KGW Trygort, organizujemy spotkania, akcje, prowadzimy warsztaty itp. Od 10 lat prowadzę bloga www.latosiowydom.pl, gdzie można znaleźć moją kolejną pasję jaką jest gotowanie, a także recenzje książek, które uwielbiam czytać.

Robię od zawsze dużo, ale jak mój mąż mówi: „Możesz gadać i gadać, nie usiedzi na tyłku, taki charakter”. No cóż.

Wyliczanie opłacalności produkcji w gospodarstwie rolnym

Gospodarstwo rolne stanowi jednostkę produkcyjną wyposażoną w zasoby środków produkcji i funkcjonującą w określonych warunkach przyrodniczych oraz ekonomicznych. Na opłacalność produkcji rolniczej w danym gospodarstwie może mieć wpływ wiele czynników zarówno tych, które związane są z zasobami danego gospodarstwa jak i tych, które wynikają z oddziaływania otoczenia zewnętrznego.

Barbara Mieczkowska

Specjalista Działu Ekonomiki i Zarządzania Gospodarstwem Rolnym

Czynniki związane z zasobami z danego gospodarstwa związane są przede wszystkim z potencjałem produkcyjnym. Zaliczamy do nich skalę i specjalizację produkcji, powierzchnię i własność ziemi, majątek i jego strukturę, park technologiczny, wydajność czynników produkcji, stosowane techniki i technologie wytwarzania, poziom i strukturę kosztów, źródła finansowania działalności, stopień powiązania z rynkiem, a także wiek i wykształcenie osoby kierującej gospodarstwem. Drugie czynniki to czynniki wynikające z oddziaływania otoczenia zewnętrznego, które obejmują na przykład ceny dóbr wytworzonych w gospodarstwie rolnym, dopłaty do produkcji, podatki, dostęp do rynku zbytu, usług doradczych świadczonych dla rolników oraz rynków ubezpieczeniowych.

W rolnictwie przewidywanie zmian wyników produkcyjnych czy sytuacji ekonomicznej jest szczególnie trudne, co wynika z biologiczno-technicznego charakteru prowadzonej produkcji. Zdarza się, że występują klęski żywiołowe na przykład susze, przymrozki wiosenne, gradobicia, których nie można przewidzieć, a które powodują duże straty, w konsekwencji wpływające na poziom cen produktów, co wpływa na opłacalność produkcji w danym gospodarstwie. W przypadku produktów rolniczych przewidywanie zmian wyników ekonomicznych może być jednak pomocne przy podejmowaniu wielu decyzji w gospodarstwach. Dla przykładu, odpowiednio wczesna informacja o spodziewanym poziomie przyszłej produkcji rolnej czy na temat popytu w danej gminie może być pomocna przy planowaniu rozmiaru produkcji.

W procesach gospodarczych zawsze uczestniczy człowiek, a każdy proces z udziałem człowieka nie jest w pełni przewidywalny. Dlatego prognoza jest obciążona większym lub mniejszym błędem. W obecnej rzeczywistości prognozy są nieodzownym elementem skutecznego i sprawnego zarządzania gospodarstwem rolnym. Decyzje rolnika nie mogą ograniczać się do rozwiązywania tylko bieżących problemów, należy myśleć perspektywnie, określając kierunki i zakres inwestowania, wprowadzania innowacji. Dochody rolnicze charakteryzują się dużą zmiennością. Zmienność ta jest bezpośrednio powiązana z wahaniami cen produktów i środków produkcji oraz z wielkością i ilością produkcji. W warunkach postępującej integracji rynków rolnych obserwowane wahania cen produktów rolnych podporządkowane są zmianom dotyczącym wielkości i ilości produkcji na rynku globalnym. W ostatnim roku możemy zauważyć wzrost cen środków produkcji dla rolnictwa, który jest szybszy niż tempo wzrostu cen sprzedawanych

produktów rolnych. Oznacza to, że ceny środków do produkcji rolniczej, a szczególnie ceny nawozów, paliw, energii rosły zdecydowanie szybciej niż ceny sprzedaży produktów rolnych.

Kluczową rolę pełni właściwe zarządzanie i optymalizowanie kosztów ponoszonych na produkcję. Kontrola ponoszonych nakładów i kosztów jest bardzo ważnym elementem w ocenie każdej działalności. Ma miejsce zwykle na końcu procesu zarządzania, ale jednocześnie powinna być punktem wyjścia do kolejnego etapu zarządzania. Jest to ważne, jeżeli przewidujemy rozwój przyszłych zjawisk na przykład zmiany wyników ekonomicznych produktów rolniczych. Co prawda, w rolnictwie bezbłędna prognoza nie istnieje, ponieważ warunki przyrodnicze mogą wykazywać znaczne odchylenia od przeciętnych, co oczywiście ma wpływ na uzyskiwane efekty.

Jedną z kategorii ekonomicznych wspomagających ocenę ekonomicznej efektywności wytwarzania produktów rolnych jest **nadwyżka bezpośrednia**, która stanowi wartość produkcji uzyskanej z 1 ha uprawy lub od 1 zwierzęcia pomniejszoną o koszty bezpośrednie produkcji. Jeżeli znamy wartość nadwyżki bezpośredniej różnych upraw, możemy porównywać ich opłacalność i planować produkcję w gospodarstwie. Wyższa wartość nadwyżki danej działalności może skłonić do powiększenia skali danej produkcji.

Miarą opłacalności produkcji jest **nadwyżka wartości produkcji nad kosztami bezpośrednimi i pośrednimi**. Produkcja ogółem gospodarstwa jest to suma wartości produkcji roślinnej, zwierzęcej oraz produkcji pozostałej. Stanowi przychody powiększone o wartość rynkową produktów zużytych wewnątrz gospodarstwa i nieodpłatnie przekazanych poza gospodarstwo.

Każda osobą kierująca gospodarstwem powinna postawić sobie pytanie odnośnie kosztów. Jakie są koszty prowadzonej produkcji w gospodarstwie? By móc podejmować racjonalne decyzje, trzeba znać dokładnie koszty. W teorii ekonomii spotykamy różne klasyfikacje kosztów. Jedną z nich jest podział na koszty bezpośrednie i koszty pośrednie.

Koszty bezpośrednie to takie, które możemy jednoznacznie przypisać określonej działalności i ich wartość wzrasta wraz z wielkością produkcji. Te pierwsze obejmują koszt materiału siewnego, nawozów mineralnych, środków ochrony roślin, regulatorów wzrostu oraz pozostałe koszty, do których zaliczono koszty nawozów organicznych z zakupu, ubezpieczenie oraz koszty specjalistyczne, w tym wydatki związane z przygotowaniem produktów do sprzedaży oraz usługi i najem pracowników do prac związanych z dosuszaniem ziarna.

Koszty pośrednie, inaczej koszty ogólnogospodarcze, to koszty wspólne dla całego gospodarstwa, których nie można przypisać do konkretnej działalności. Do kosztów tych można zaliczyć m.in. koszty: energii elektrycznej, wody, ubezpieczeń budynków, utrzymania sprzętu, paliw. Należy pamiętać, że w analizie należy uwzględnić koszty związane wyłącznie z gospodarstwem rolnym. Na **koszty pośrednie** ogółem składają się koszty pośrednie rzeczywiste, amortyzacja i koszt czynników zewnętrznych. Do kosztów pośrednich rzeczywistych zaliczane są koszty ogólnogospodarcze na przykład energia elektryczna, opał, paliwo oraz podatki. W skład amortyzacji wcho-

dzi między innymi amortyzacja budynków, maszyn i urządzeń. Na koszt czynników zewnętrznych składa się praca najemna, czynsze dzierżawne i odsetki od kredytów.

Źródła:

- „Co determinuje opłacalność produkcji rolnej? Rozważania na przykładzie gospodarstw rolnych w Polsce”, Agnieszka Strzelecka, Agnieszka Kurdyś-Kujawska, Danuta Zawadzka
- „Czynniki warunkujące opłacalność produkcji wybranych produktów rolniczych w perspektywie 2020 roku”, Aldona Skarżyńska Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB Warszawa

Kalkulacje rolnicze (luty 2024)

W tym miesiącu Dział Ekonomiki i Zarządzania Gospodarstwem Rolnym sporządził kalkulacje produkcji tucznika do 110 kg na podstawie aktualnych cen w naszym województwie.

Barbara Mieczkowska

Specjalista Działu Ekonomiki i Zarządzania Gospodarstwem Rolnym

TUCZNIK DO 110 KG (zboża)

Wyszczególnienie	J.m.	Cena	Ilość	Wartość (zł)
Wartość produkcji				
Żywiec wieprzowy	kg	7,15	110,00	786,50
Dotacje do PP				
Wartość produkcji ogółem				786,50
Pasze z zakupu				
Mieszanka Prestarter	dt	352,00	0,05	17,60
Superkoncentrat W	dt	398,00	0,10	39,80
Superkoncentrat T	dt	412,00	0,20	82,40
Śruta sojowa	dt	277,50	0,20	55,50
Razem pasze z zakupu				195,30
Pasze własne				
Pasze towarowe				
Pszenica	dt	68,33	0,30	20,50
Jęczmień	dt	67,25	0,50	33,63
Mieszanka zbożowa	dt	72,50	1,70	123,25
Razem pasze własne				177,37
Inne koszty bezpośrednie				
Wartość prosięci	szt.	365,00	1,00	365,00
Usługi weterynaryjne		50,00	1,00	50,00
Razem inne koszty bezpośrednie				415,00
Koszty reprodukcji stada				
Jałówka hodowlana (wymiana co 5 lat)	szt.	8 000,00		
Jałówka użytkowa (wymiana co 5 lat)	szt.	5 800,00	0,20	1 160,00
Razem koszty reprodukcji stada				1 160,00
Koszty bezpośrednie				
Nadwyżka bezpośrednia				
Koszty utrzymania budynków		10,00%		78,77
Czynsze, odsetki, najem		5,00%		39,38
Inne		13,00%		102,40
Koszty pośrednie				220,55
Koszty całkowite				
Koszt produkcji 1 kg				9,17
Wskaźnik opłacalności produkcji	%			78,01
Dochód rolniczy (zł)				-221,72

Wybór formy ubezpieczenia dla rolnika z działalnością gospodarczą

Rolnik, który chce rozpocząć działalność pozarolniczą, musi wybrać, w której instytucji będzie podlegał ubezpieczeniu społecznemu. Może to być Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) lub Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS).

Magdalena Stempka

Specjalista Działu Rozwoju Obszarów Wiejskich

Aby kontynuować ubezpieczenie w KRUS, rolnik koniecznie musi spełniać następujące warunki:

- być objętym ubezpieczeniem w KRUS przez co najmniej 3 lata;
- w ciągu 14 dni od założenia firmy złożyć w KRUS oświadczenie o chęci kontynuacji ubezpieczenia;
- nie być zatrudnionym na etacie;
- nie mieć przyznanego prawa do renty lub emerytury.

W przypadku spełnienia powyższych warunków i chęci kontynuacji obecnego ubezpieczenia, zobowiązaniem rolnika-przedsiębiorcy będzie opłacanie składki podstawowej na ubezpieczenie emerytalno-rentowe w podwójnym wymiarze. Składka zdrowotna będzie płatna w wysokości 1 zł za każdy pełny hektar przeliczeniowy użytków rolnych – dotyczy gospodarstw powyżej 6 ha przeliczeniowych. Na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie składka opłacana będzie w pojedynczej wysokości (tak samo, jak w przypadku pozostałych ubezpieczonych, którzy nie prowadzą pozarolniczej działalności gospodarczej).

Rolnik-przedsiębiorca może pozostać na podwójnym KRUS tak długo, jak długo prowadzi działalność gospodarczą i osiąga przychody z tej działalności. Warunek jest taki, by kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie przekroczyła kwoty granicznej 4088 zł (2023 r.).

Rolnik, który rozpoczyna działalność gospodarczą i nie spełnia warunków do kontynuowania ubezpieczenia społecznego rolników, może skorzystać z tzw. ulgi na start. W tym przypadku przez 6 miesięcy nie będzie podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w ZUS. Do czasu objęcia tym ubezpieczeniem przez ZUS będzie nadal podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników na dotychczasowych zasadach.

W przypadku, gdy rolnik przekroczy graniczną kwotę podatku dochodowego z prowadzonej działalności gospodarczej w poprzednim roku podatkowym, pojawia się u niego konieczność przejścia z KRUS do ZUS. Rolnik, który chce przejść z KRUS na ZUS, powinien złożyć wniosek do ZUS w terminie do 14 dni od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące obowiązek przejścia na ZUS. Jakie składki będzie zobowiązany odprowadzać w ZUS?

- Składka podstawowa na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe.
- Składka zdrowotna – uzależniona od wysokości dochodów z prowadzonej działalności.
- Fundusz Pracy i Fundusz Solidarnościowy.

W 2024 roku przedsiębiorcy, którzy nie korzystają z żadnych ulg, muszą opłacać składki na ubezpieczenia społeczne od podstawy nie niższej niż 4 694,40 zł. Jest to 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, które w roku bieżącym wynosi 7 824 zł.

W Polsce obowiązują trzy progi dochodowe dla składki zdrowotnej:

- poniżej 60 000 zł – podstawa wymiaru składki to 60% przeciętnego wynagrodzenia, czyli w 2024 roku wynosi 4 694,40 zł. Składka zdrowotna dla osób w tym przedziale wynosi więc 412,49 zł miesięcznie;
- od 60 000 zł do 300 000 zł – podstawa wymiaru składki to 100% przeciętnego wynagrodzenia, czyli w 2024 roku wynosi 7 824 zł. Składka zdrowotna dla osób w tym przedziale wynosi więc 704,16 zł miesięcznie;
- powyżej 300 000 zł – podstawa wymiaru składki to 180% przeciętnego wynagrodzenia, czyli w 2024 roku wynosi 13 867,20 zł. Składka zdrowotna dla osób w tym przedziale wynosi więc 1248,04 zł miesięcznie.

Jeśli rolnik prowadzi małe gospodarstwo rolne i ma niskie przychody z działalności pozarolniczej, to lepszą opcją będzie wybór ubezpieczenia w KRUS. Składki są niższe, a zakres świadczeń jest porównywalny z zakresem świadczeń oferowanych przez ZUS. Jeśli rolnik prowadzi duże gospodarstwo rolne lub ma wysokie przychody z działalności pozarolniczej, to korzystniejszy jest wybór ubezpieczenia w ZUS. Składki są wyższe, ale zakres świadczeń jest szerszy, a także obejmuje świadczenia, które nie są dostępne dla rolników, np. zasiłek dla osób niepełnosprawnych.

Ostateczny wybór ubezpieczenia jest indywidualną decyzją, którą należy podjąć w oparciu o własne potrzeby i preferencje.

Źródła:

- <https://ksiegowosc.infor.pl/zus-kadry/skladki/6425903,skladki-na-zus-przedsiębiorcow-w-2024-roku-skladki-zwykle-i-obnizone-ulga-na-start-komunikat-zus.html>
- <https://www.gov.pl/web/krus/zasady-podlegania-ubezpieczeniu-społecznemu-rolnikow-w-przypadku-jednoczesnego-prowadzenia-dzialalnosci-rolniczej-i-pozarolniczej-dzialalnosci-gospodarczej>
- <https://www.gov.pl/web/krus/roczna-kwota-graniczna2>
- <https://krus.info.pl/ile-wynosi-skladka-krus>

Wsparcie małego przetwórstwa z Krajowego Planu Odbudowy

Do 5 lutego 2024 r. można składać wnioski o objęcie przedsięwzięcia wsparciem z planu rozwojowego w ramach inwestycji A1.4.1. „Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy odporności podmiotów uczestniczących w łańcuchu” objętej Krajowym Planem Odbudowy i Zwiększania Odporności – z zakresu przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury.

dr Marcin Kazimierczuk

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego

Podstawa prawna udzielanego wsparcia

Warunki i tryb przyznawania pomocy, w tym szczegółowe informacje o prawach i obowiązkach beneficjentów, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 września 2022 r. w sprawie szczegółowego przeznaczenia, warunków i trybu udzielania wsparcia w zakresie przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (Dz. U. poz. 1898 oraz z 2023 r. poz. 2171), oraz Regulamin wyboru przedsięwzięć do objęcia wsparciem z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności. Wnioski składa się do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w formie elektronicznej poprzez skorzystanie z formularza udostępnionego przez Agencję na PUE pod adresem <https://epue.arimr.gov.pl/>

Kwota pomocy

Wsparcie jest realizowane w formie refundacji części kosztów kwalifikowanych. Standardowo zwrot wyniesie 60 proc., w przypadku beneficjentów z sektora rybackiego – 50 proc., a dla młodych rolników – 70 proc. Minimalna wielkość dofinansowania jednego przedsięwzięcia to 20 tys. zł, a limit pomocy to 500 tys. zł. Przy ustalaniu wysokości pomocy można też uwzględnić tzw. koszty ogólne, w wysokości nieprzekraczającej 10% pozostałych kosztów kwalifikowalnych. Koszty te są bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją przedsięwzięcia, w szczególności koszty nadzoru, sporządzenia dokumentacji technicznej, studium wykonalności, planu przedsięwzięcia i uzyskania niezbędnych pozwoleń oraz koszty związane z działaniami informacyjno-promocyjnymi.

Wsparcia udziela się, jeżeli wnioskodawca zobowiąże się, że co najmniej do dnia upływu 3 lat od dnia zawarcia umowy o objęcie przedsięwzięcia wsparciem będzie utrzymywał efekty realizacji przedsięwzięcia oraz będzie właścicielem albo współwłaścicielem, albo stroną umowy dzierżawy albo najmu nieruchomości, na której będzie realizowane przedsięwzięcie objęte wsparciem, i będzie korzystał z budynków, budowli, maszyn, urządzeń lub środków transportu zgodnie z celem ich dofinansowania.

Podmiot wsparcia

Wsparcie może być udzielone osobie fizycznej prowadzącej lub rozpoczynającej prowadzenie działalności w zakresie prze-

tworzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury, będącej rolnikiem lub małżonkiem rolnika lub osobą uprawnioną do chowu, hodowli lub połowu ryb, jeżeli:

1. prowadzi lub rozpoczyna prowadzenie wskazanej działalności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
2. podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie z mocy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2023 r. poz. 208 ze zm.) jako rolnik lub małżonek rolnika lub przyznano jej płatności bezpośrednio w rozumieniu ustawy z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1775, 2727 oraz z 2023 r. poz. 412) co najmniej w roku poprzedzającym rok złożenia wniosku o objęcie wsparciem (nie dotyczy osób uprawnionych do chowu, hodowli lub połowu ryb);
3. ma nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz. U. z 2023 r. poz. 885);
4. jest pełnoletnia.

Przedmiot wsparcia

Wsparcia udziela się na tworzenie lub modernizację miejsc przeznaczonych do przetwarzania, przechowywania lub przygotowania do sprzedaży produktów rolnych, rybołówstwa lub akwakultury, wraz z wyposażeniem stacjonarnych i ruchomych linii produkcyjnych, zakupem nowych maszyn i urządzeń do przetwarzania lub przechowywania tych produktów oraz budową, w tym rozbudową, obiektów infrastruktury wykorzystywanej w procesie przetwarzania tych produktów. Wsparcie dotyczy również tworzenia lub modernizacji miejsc przeznaczonych do wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego, w tym znajdujących się na terenie gospodarstwa rolnego, na targowiskach i w miejscach obsługi podróżnych, o których mowa w przepisach o drogach publicznych.

**KRAJOWY
PLAN
ODBUDOWY**

I.10.2 Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej w ramach PS WPR 2023-2027

Przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, w tym poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie sekwestracji węgla, a także promowanie zrównoważonej energii to jeden z celów szczegółowych WPR, który realizuje Interwencja 10.2 Planu Strategicznego WPR na lata 2023-2027.

Urszula Anculewicz

Kierownik Działu Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska

Od 25 stycznia do 23 lutego 2024 roku – obok programu Energia dla Wsi – jest możliwość ubiegania się o wsparcie finansowe na inwestycje w odnawialne źródła energii dla gospodarstw rolnych. Mowa o Interwencji I.10.2 Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej, która ma na celu redukcję wpływu działalności rolniczej na środowisko poprzez wykorzystanie energii z odnawialnych źródeł, właściwe zarządzanie odpadami i produktami ubocznymi rolnictwa oraz zwiększenie efektywności energetycznej. Inwestycje w instalacje generujące energię powinny być przeznaczone wyłącznie do zaspokojenia własnych potrzeb beneficjenta w zakresie energii, przy czym zdolności produkcyjne tych instalacji nie będą mogły przekroczyć ekwiwalentu łącznego rocznego zużycia energii termicznej i elektrycznej w danym gospodarstwie rolnym.

Interwencja wspierać będzie inwestycje materialne lub niematerialne w trzech obszarach:

OBSZAR A: Energia z biogazu rolniczego do 50 kW

Skierowany jest dla inwestorów planujących wytwarzać energię elektryczną, ciepłą lub paliwo gazowe z biogazu rolniczego a nawet zainstalować magazyn energii. Operacja zakłada, że całkowita moc urządzeń wytwarzających energię elektryczną w gospodarstwie będzie dostosowana do zużycia energii elektrycznej gospodarstwa wynikającego z projektu biogazowni a wyprodukowana energia wykorzystywana będzie wyłącznie na potrzeby własne gospodarstwa. Wsparciu będą podlegały operacje związane z budową biogazowni rolniczych z wyłączeniem robót budowlanych dotyczących istniejącej biogazowni rolniczej. Pomoc przyznawana będzie inwestycjom realizowanym w nie więcej niż w dwóch etapach, przy czym maksymalny okres realizacji operacji wynosić powinien:

- 36 miesięcy od planowanego terminu zawarcia umowy, w przypadku operacji prowadzonych w dwóch etapach;
- 24 miesiące od planowanego terminu zawarcia umowy, w przypadku operacji prowadzonych w jednym etapie.

Ubiegając się o dofinansowanie inwestycji w ramach obszaru A niezbędne jest dołączenie do wniosku o przyznanie pomocy (WOPP) projektu biogazowni spełniającego warunki określone w załączniku nr 6 do Regulaminu.

OBSZAR B: Energia słoneczna do 50 kW

Dedykowany jest inwestycjom w instalacje produkujące energię elektryczną i ciepłą z promieniowania słonecznego wraz

z magazynami energii i systemami zarządzania energią jeżeli będą sprzężone z urządzeniami do produkcji energii z promieniowania słonecznego. Wsparciu będą podlegały również operacje polegające na zakupie pomp ciepła – o ile będzie ona stanowiła integralną część instalacji produkującej energię elektryczną z promieniowania słonecznego. Operacja zakłada, że całkowita moc urządzeń wytwarzających energię elektryczną w gospodarstwie będzie dostosowana do zużycia energii elektrycznej gospodarstwa wynikającego z projektu PV a całkowita moc instalacji nie przekroczy 50 kW na gospodarstwo. Pomoc przyznawana będzie inwestycjom realizowanym w jednym etapie, których maksymalny okres realizacji wyniesie 24 miesiące od planowanego terminu zawarcia umowy.

OBSZAR C: Efektywność energetyczna budynków rolniczych

Ukierunkowany jest na inwestycje poprawiające efektywność energetyczną budynków gospodarstw rolnych i budynków gospodarskich służących do produkcji rolnej. Pomoc w obszarze C obejmuje m.in. docieplenie ścian zewnętrznych, stropów, podłóg, zakup świetlików dachowych, okien lub drzwi zewnętrznych, zakup kotłów na biomasę z wyłączeniem kotłów do spalania słomy, zakup oświetlenia LED oraz instalacji do odzyskiwania ciepła (np.: z mleka, z budynków inwentarskich, ściółki, gnojowicy) a także systemów monitoringu i zarządzania energią. Podjęta inwestycja musi być podparta projektem termomodernizacyjnym i zapewnić redukcję wskaźnika EK o co najmniej 30% i wskaźnika EP o co najmniej 30% modernizowanych budynków.

Warunki przyznania pomocy:

Założenia dla Interwencji jasno wskazują, że realizowane operacje muszą być związane z wytwarzaniem energii z OZE, jej magazynowaniem i wykorzystywaniem wyłącznie na potrzeby własne gospodarstwa. Dopuszcza się wykorzystywanie wyprodukowanej energii elektrycznej na potrzeby budynków mieszkalnych jednorodzinnych wchodzących w skład gospodarstwa z zastrzeżeniem, że nie przekroczy ona 10 kW i będzie stanowić nie więcej niż 20% całkowitej mocy urządzeń do wytwarzania energii elektrycznej z OZE znajdujących się w gospodarstwie.

Kto może ubiegać się o wsparcie:

Katalog beneficjentów Interwencji jest dość szeroki i uwzględnia rolnika będącego osobą fizyczną lub prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, bądź wspólnicy spółki cywilnej prowadzący działalność rolniczą w ramach spółki cywilnej. Rolnik będący osobą fizyczną o przyznanie pomocy będzie mógł ubiegać o ile spełniać będzie następujące warunki:

- została mu przyznana jednolita płatność obszarowa na podstawie przepisów o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego lub podstawowe wsparcie dochodów w ramach PS WPR co najmniej w roku, w którym złożono WOPP lub w roku poprzednim;
- lub który prowadzi działy specjalne produkcji rolnej, o których mowa w art. 6 pkt 5 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników;
- realizuje operację na nieruchomościach stanowiących jego własność lub przedmiot użytkowania wieczystego co najmniej od dnia złożenia WOPP;
- jeżeli odbył szkolenie w zakresie efektywności energetycznej gospodarstwa nie wcześniej niż w terminie 24 miesięcy poprzedzających dzień złożenia WOPP lub zobowiąże się do jego odbycia nie później niż do złożenia ostatniego WOP;
- który w dniu złożenia WOPP ma ukończone 18 lat;
- posiadający numer EP.

Maksymalna kwota pomocy

Teraz to, co najbardziej interesuje przyszłych inwestorów – jakie wsparcie można otrzymać? Pomoc przyznawana będzie na operacje o planowanej wysokości kosztów kwalifikowalnych powyżej 20 tys. zł:

- w formie refundacji części kosztów kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta;
- w wysokości do 65%.

Na realizację operacji może być również przyznana i wypłacona zaliczka w wysokości 50% kwoty pomocy, o ile wnioskodawca zawnióskuje o jej przyznanie.

Maksymalna kwota pomocy zależy od obszaru inwestycji i przedstawia się następująco:

- w obszarze A beneficjenci mogą liczyć na wsparcie w wysokości maksymalnie 1,5 mln zł;
- w obszarze B możliwe jest uzyskanie wsparcia do 200 tys. zł;
- z obszaru C inwestycje mogą być dofinansowane do wysokości 200 tys. zł.

Warto zaznaczyć, że można ubiegać się o wsparcie na więcej niż jednym obszarze. Maksymalna łączna kwota pomocy wynosi wówczas dla jednego beneficjenta w okresie realizacji PS WPR na:

- obszar A i obszar B wynosi 1,5 mln zł;
- obszar A i obszar C wynosi 1,7 mln zł;
- obszar B i obszar C wynosi 400 tys. zł;
- obszar A, obszar B i obszar C wynosi 1,7 mln zł.

Wnioski o przyznanie pomocy w każdym obszarze można składać oddzielnie na każdy z obszarów wyłącznie drogą elektroniczną za pomocą systemu teleinformatycznego Agencji, poprzez Platformę Usług Elektronicznych ARiMR (PUE).

Zainteresowanych odsyłam na stronę internetową Ośrodka www.wmodr.pl. Tam dowiedzieć się będzie można jakie będą obowiązywać kryteria wyboru operacji, jakie są określone warunki wypłaty pomocy oraz jakie załączniki będzie trzeba złożyć z wnioskiem o przyznanie pomocy w każdym z omówionych obszarów.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie

zaprasza na bezpłatne, jednodniowe szkolenia pn.

„OBOWIĄZKI ROLNIKA W ŚWIETLE USTAWY PRAWO WODNE”

których celem jest odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów powiązanych z rolnictwem i leśnictwem, obejmujące następujące cele szczegółowe – poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów.

Szkolenia realizowane są w ramach operacji współfinansowanej przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach działania „Transfer wiedzy i działalność informacyjna” poddziałania 1.1 „Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020”.

Informacje nt. szkoleń dostępne są:

- na stronie www.wmodr.pl
- w Centrali WMODR pod numerem telefonu tel. 89/526 44 39, w. 60
- oraz we wszystkich Zespołach Doradców

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Dyskusja o normach i wymogach (warunkowości)

Zgodnie z zawartymi w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027) zasadami przyznawania płatności dla gospodarstw rolnych, są one uzależnione od spełnienia norm i wymogów, tzw. warunkowości.

Jerzy Rutkowski

Główny Specjalista Działu Rozwoju Obszarów Wiejskich

Warunkowość oparta jest na zbiorze przepisów, które muszą być przestrzegane w gospodarstwie, jako minimalne normy i wymogi, co warunkuje otrzymanie płatności obszarowych w pełnej wysokości.

Warunkowość składa się z podstawowych wymogów w zakresie zarządzania (SMR) oraz norm dotyczących utrzymania gruntów wchodzących w skład gospodarstwa rolnego w dobrej kulturze rolnej, zgodnej z ochroną środowiska (GAEC), które zostały określone w załączniku III do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 2021/2115. Wymogi te zostały podzielone na następujące obszary: klimat i środowisko; zdrowie publiczne zdrowie roślin; dobrostan zwierząt.

Na poziomie unijnym określono 9 norm dobrej kultury rolnej:

- GAEC 1: Utrzymywanie trwałych użytków zielonych w oparciu o proporcję trwałych użytków zielonych do użytków rolnych;
- GAEC 2: Ochrona terenów podmokłych i torfowisk;
- GAEC 3: Zakaz wypalania ściernisk;
- GAEC 4: Ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych;
- GAEC 5: Zarządzanie orką przyczyniającą się do zmniejszenia ryzyka degradacji i erozji gleby, w tym uwzględnienie nachylenia terenu;
- GAEC 6: Minimalna pokrywa glebowa w najbardziej wrażliwych okresach;
- GAEC 7: Zmianowanie i dywersyfikacja upraw na gruntach ornych;
- GAEC 8: Utrzymywanie elementów i obszarów nieprodukcyjnych;
- GAEC 9: Zakaz przekształcania lub zaorywania trwałych użytków zielonych wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000.

Jesteśmy w przededniu kampanii wnioskowej na 2024 rok. Z doświadczenia wiemy, że największych emocji w roku 2023

doświadczyliśmy w obszarze norm warunkowości: GAEC 6; 7; 8. Normy te mają na celu, zgodnie z przepisami unijnymi, odpowiednią ochronę gleby, zachowanie jej potencjału i poprawę bioróżnorodności na terenie gospodarstw rolnych. Jednocześnie, przestrzeganie tych norm może mieć wpływ na decyzje rolników dotyczące prowadzonych zabiegów agrotechnicznych, wyboru upraw i wykorzystania gruntów ornych do celów produkcyjnych.

W tym miejscu należy zadać pytanie, czy będą odstępstwa od norm GAEC 6, GAEC 7 i GAEC 8 w roku 2024, czego domagają się sami rolnicy. Tu potrzebna jest zgoda KE. Resort rolnictwa widzi zasadność odstępstw od tych norm, ze względu na niekorzystne warunki pogodowe, trudną sytuację rynkową i wpływ wojny w Ukrainie na sytuację rolników. Stosowne wnioski, zgłaszane m.in. przez Polskę, zostały już złożone do Komisji Europejskiej i były przedmiotem posiedzeń Rady UE ds. Rolnictwa i Rybołówstwa w czerwcu, lipcu i październiku 2023 r. Jednakże nie wszystkie państwa członkowskie poparły propozycję utrzymania odstępstw od stosowania wybranych norm GAEC. Do chwili obecnej nie ma również pozytywnej decyzji Komisji Europejskiej na wdrożenie **derogacji również w 2024 r.** – o czym informuje MRiRW.

Ponadto resort rolnictwa prowadzi działania mające na celu zmiany **PS WPR 2023-2027** w zakresie wybranych norm GAEC w celu doprecyzowania ich wy-

mogów. Zmiany te wymagają zarówno zgody Komitetu Monitorującego PS WPR 2023-2027, jak i uzyskania akceptacji Komisji Europejskiej. W przypadku uzyskania zgody Komisji, w dalszej kolejności należy zmienić przepisy krajowe dotyczące norm GAEC. Są to procesy złożone i długotrwałe.

GAEC 8: Utrzymywanie elementów i obszarów nieprodukcyjnych

Jednym z wymogów, jakie stawia norma GAEC 8, jest przeznaczenie określonej części gruntów ornych (GO) na obszary i elementy nieprodukcyjne. Jednakże przepisy unijne dopuszczają możliwość realizacji normy GAEC 8 częściowo poprzez inne działania. Jeśli spełniają one określone warunki, mogą to być międzyplony i uprawy wiążące azot. A zatem, grunty ugorowane to nie jedyny sposób realizacji wymogu przeznaczenia 4% na obszary nieprodukcyjne. Mianowicie inne możliwości to: rowy, oczka wodne, miedze śródpolne, strefy buforowe, żywopłoty, pasy gruntów zadrzewionych, zadrzewienia liniowe, pojedyncze drzewa, zagajniki śródpolne, pasy gruntów wzdłuż obrzeży lasów.

W przypadku gospodarstw, w których grunty orne zajmują więcej niż 10 ha, rolnicy mają dwie opcje, tj.: na obszary lub obiekty nieprodukcyjne spełniające określone warunki mogą przeznaczyć:

- co najmniej 4% powierzchni GO;
- co najmniej 3% powierzchni GO, jeśli co najmniej 4% tych gruntów stanowią międzyplony ścierniskowe lub ozime lub wsiewki lub rośliny bobowate, spełniające określone warunki, w tym uprawiane bez stosowania środków ochrony roślin.

Zwolnienie z obowiązku przeznaczenia co najmniej 4% na obszary lub obiekty nieprodukcyjne dotyczy gospodarstw, w których:

- ponad 75% powierzchni gruntów ornych wykorzystuje się do:
  - produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych,

- ugorowania,
- uprawy roślin bobowatych;
- ponad 75% powierzchni użytków rolnych, to:
  - trwałe użytki zielone,
  - produkcja traw lub innych zielnych roślin pastewnych;
  - powierzchnia gruntów ornych nie przekracza 10 ha.

Rolnicy często zadają pytanie, czym właściwie są grunty ugorowane i czy możliwe jest usunięcie normy GAEC 8? Przepisy dotyczące GAEC 8 jasno określają, że w okresie od 1 stycznia do 31 lipca nie mogą na ich powierzchni być wykonywane następujące czynności:

- stosowanie środków ochrony roślin;
- produkcja rolna, w tym wypas i koszenie.

To samo dotyczy gruntów ugorowanych z roślinami miododajnymi. W tym przypadku jednak okres wykluczenia powyższych działań obowiązuje o miesiąc dłużej, tj. do 31 sierpnia.

W 2023 roku Komisja Europejska zezwoliła na czasowe odstępstwo w ramach normy GAEC 8. Można było prowadzić produkcję na ugorach spełniających tę normę, z wyjątkiem upraw kukurydzy, soi i zagajników o krótkiej rotacji. Pozwalało to na elastyczne wykorzystanie GO do produkcji żywności.

GAEC 6: Minimalna pokrywa glebowa w najbardziej newralgicznych okresach

Norma GAEC 6 odnosi się do minimalnej okrywy glebowej w najbardziej newralgicznych okresach. Obowiązuje ona we wszystkich gospodarstwach, **bez względu na ich powierzchnię (również tych posiadających mniej niż 10 ha GO)**. Spełnienie tej normy, jak i pozostałych norm jest obowiązkowe do otrzymania dopłat bezpośrednich, a także płatności w ramach interwencji II filara. Nakłada ona na rolników obowiązek utrzymania takiej okrywy

na powierzchni co najmniej 80% gruntów ornych (GO) wchodzących w skład gospodarstwa. Natomiast w przypadku plantacji drzew owocowych ta minimalna powierzchnia odnosi się do międzyrzędzi. Okrywa ochronna gleby na wymaganej powierzchni GO powinna być utrzymana przynajmniej **od 1 listopada do 15 lutego kolejnego roku**. Jest to absolutne minimum, aby wymóg normy GAEC 6 był spełniony.

W jakich formach pokrywy glebowej możemy realizować normę GAEC 6?

Według obowiązujących przepisów w ramach GAEC 6 **dopuszczalne są następujące formy pokrywy glebowej:**

okrywa roślinna, uprawy ozime, trawy na gruntach ornych, międzyplony ozime, międzyplony ścierniskowe, wsiewki, rośliny bobowate drobnosienne oraz ich mieszanki z trawami, pozostawienie ścierniska, grunty pokryte resztkami poźniowymi, grunty pokryte samosiewami zebranej uprawy, grunty pokryte mulczem, grunty pokryte ugiem zielonym.

Uwaga: Ponadto za spełnienie normy GAEC 6 uznaje się też zasianie poplonu ozimego w ramach *ekoschematu rolnictwo węglowe*. Międzyplony ozime i wsiewki śródplonowe wysiane w ramach tej praktyki mogą jednocześnie wpisywać się w normy GAEC 6 i GAEC 7. Trzeba przy tym przestrzegać pozostałych wymogów tych norm. Innymi słowy, poplon ozimy wysiany w ramach ekoschematu może spełniać na raz trzy praktyki:

- międzyplony ozime i wsiewki śródplonowe (w ramach ekoschematu rolnictwo węglowe);
- wymóg okrywy zimowej na 80% GO (w ramach GAEC 6);
- wymóg wyłączenia z obowiązku zmieniania, odnośnie wymaganych 40% gruntów, na których musi być inna uprawa niż w roku ubiegłym (w ramach GAEC 7).

Należy jednak trzymać się wymaganych terminów siewu i zastosować odpowiedni skład mieszanki.

Według zapisów ustawy z dnia 8 lutego 2023 r. o PS WPR 2023-2027, norma GAEC 6 podlega **kontroli na miejscu**, a za nieprzestrzeganie tej normy grożą rolnikowi sankcje. Jak wspomniałem, norma ta obowiązuje od 15 listopada do 15 lutego następnego roku i jest to okres, w którym kontrolujący sprawdzają realizację tej

praktyki w warunkach polowych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 września 2023 roku w sprawie liczby punktów, jaką przypisuje się stwierdzonej niezgodności, oraz procentowej wielkości kary administracyjnej w zależności od liczby punktów przypisanych stwierdzonym niezgodnościom do ustawy o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, w razie stwierdzenia, że nie jest utrzymywana okrywa ochronna gleby w wymaganym terminie na **co najmniej 80% powierzchni gruntów ornych** wchodzących w skład gospodarstwa rolnik otrzyma **punkty karne**, gdy utrzymuje okrywę ochronną gleby na powierzchni:

- powyżej 50% i poniżej 80% gruntów ornych – 1 pkt.
- od 30% do 50% gruntów ornych – 3 pkt.
- poniżej 30% powierzchni gruntów ornych – 5 pkt.

Karę nakłada się w zależności od liczby punktów przypisanych stwierdzonej niezgodności. W przypadku otrzymania od 3 do 5 punktów karnych płatność bezpośrednia jest zmniejszana o 15%; od 7 do 11 pkt – o 20%.

Uwaga: Polska wystąpiła o zmianę zapisów PS WPR 2023-2027 w zakresie interpretacji przepisów dotyczących normy GAEC 6, które zakładają wprowadzenia dodatkowego, letnio-jesiennego terminu utrzymania okrywy glebowej od 1 czerwca lub od dnia zbioru plonu głównego do 15 października danego roku.

Norma GAEC 7 będzie omówiona w kolejnym numerze Bieżących Informacji.

Źródła:

- www.gov.pl/web/rolnictwo/warunkowosc2
- zdjęcia autora

Modyfikacje elementów Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027 przeprowadzone w 2023 roku

W 2023 roku Polska dwukrotnie wprowadziła do Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 zmiany, w interwencjach związanych z rozwojem obszarów wiejskich, bez zmiany celów końcowych i pośrednich w odniesieniu do odpowiednich wskaźników rezultatu. Wcześniej Komitet Monitorujący pozytywnie zaopiniował te zmiany.

Maria Suszko

Kierownik Działu Rozwoju Obszarów Wiejskich

1. Zmiany, które zaczęły obowiązywać od 15 sierpnia 2023 roku

Modyfikacje dotyczą:

- Wspólnych elementów rodzajów interwencji na rzecz rozwoju obszarów wiejskich Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, które dotyczą modyfikacji w wykazie niekwalifikujących się inwestycji oraz doprecyzowania zakresu kosztów ogólnych.
- **Interwencja I 10.2 – Inwestycje w gospodarstwach w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej** – zmiana dotyczy modyfikacji zakresu warunków kwalifikowalności operacji oraz katalogu kosztów kwalifikowalnych w interwencji.
- **Interwencja I 13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)** – zmiany zakresu wsparcia, warunków kwalifikowalności operacji oraz związanej z nimi intensywności wsparcia. W chwili zgłoszenia wybór LSR jeszcze się nie zakończył.
- **Interwencja I 13.3 „Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności”** – doprecyzowanie zapisów dotyczących kryteriów dostępu do wsparcia.
- **Interwencja I.14.3 „Doskonalenie zawodowe kadr doradczych – moduł 1 Podstawowe i uzupełniające szkolenia dla doradców rolniczych”** – zmiany w opisie interwencji.

2. Modyfikacje, które zaczęły obowiązywać od 15 grudnia 2023 roku:

- **Interwencja I 8.1 „Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000”**

Celem zmiany jest umożliwienie beneficjentom, ekspertom przyrodniczym, doradcom rolnośrodowiskowym i Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) wykorzystania cyfrowych informacji (map) na temat przedmiotów ochrony wspieranych w ramach **interwencji I.8.1**.

Są to informacje pochodzące z *Planów Zadań Ochronnych lub Planów Ochrony dla obszarów Natura 2000*, które zostaną przekazane przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska do ARiMR celem zaimplementowania ich do systemu. Będzie to istotne uproszczenie, *gdyż umożliwi wykorzystanie tych informacji na etapie wnioskowania przez beneficjentów*. Obecnie ma to miejsce w przypadku warstw cyfrowych zasięgu występowania dubelta i wodniczki opracowanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

- **W interwencji I 8.3 „Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000”**, zmiana ma na celu dostosowanie terminu wykaszania niedojadów do potrzeb ochrony trwałych użytków zielonych. Z punktu widzenia ochrony TUZ istotne jest, aby zabiegi agrotechniczne były wykonywane w czasie umożliwiającym regenerację runi w kolejnym okresie wegetacyjnym. W interwencji tej zaproponowano, aby najpóźniejszym terminem na wykaszanie niedojadów w przypadku użytkowania pastwiskowego był **15 listopada**. Z przyrodniczego punktu widzenia termin ten jest bardziej korzystny, niż dotychczas określony w tej interwencji. Jest on również analogiczny do tego, który jest obecnie przyjęty w wariantach „ptasich” interwencji przyrodniczych tj. *Interwencji 8.1. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000* i *8.2. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000*.

- **Interwencja I 8.7 „Bioróżnorodność na gruntach ornych”** – zmiana to wprowadzenie uproszczeń w zasadach realizacji (*warunkach i wymogach*) zobowiązań w ramach wariantów, które mają na celu zwiększenie zainteresowania i zachęcenie rolników do podejmowania wieloletnich zobowiązań w ramach tej interwencji. Jest to nowa rolno-środowiskowo-klimatyczna interwencja, wdrażana w Polsce. Doświadczenia z wdrażania tej interwencji w 2023 r., wskazują na niskie zainteresowanie podejmowaniem zobowiązań. Dlatego zaproponowano wprowadzenie uproszczeń w zasadach realizacji zobowiązań w ramach wariantów tej interwencji.

- **Interwencja I 10.1.1 – „Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje)”**

Wprowadzono modyfikacje i uzupełnienia w opisie interwencji. Proponowane zmiany przyczynią się, w zależności od zmiany do:

- ukierunkowania pomocy w obszarze B na ekologiczną produkcję zwierzęcą,
- niekomplikowania dokumentów aplikacyjnych i procedur związanych z przyznawaniem i wypłatą pomocy,
- doprecyzowania treści opisu interwencji w celu jego uproszczenia, uspoźnienia i skonkretyzowania oraz umożliwienia udzielania takiego samego wsparcia na analogiczne operacje – bez względu na obszar wsparcia, w ramach którego są realizowane.

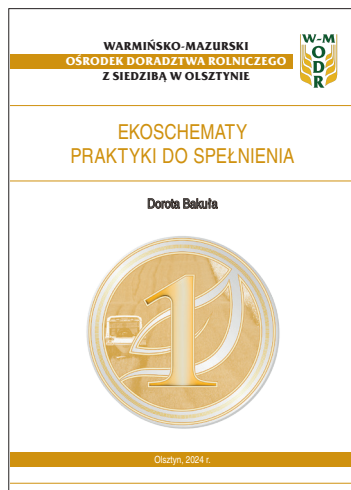
- **Interwencja I.10.3 „Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenieniu się ASF”**. Wprowadzenie dodatkowych preferencji wyboru i warunków przyznania pomocy dla rolników, prowadzących chów lub hodowlę świń, zgodnie z systemem rolnictwa ekologicznego oraz waloryzację wysokości kosztów jednostkowych.

- zaproponowano preferencje dla producentów ekologicznych, polegające na obniżeniu wymagań w odniesieniu do wielkości średniorocznej produkcji.
  - zaproponowano, aby średnioroczna liczba świń w stadzie wynosiła co najmniej 27 sztuk zarejestrowanych na nieruchomości, na której będzie realizowana inwestycja. Taka minimalna obsada zapewnia dostawę surowca do produkcji mięsa na rynek oraz względną stabilność dostaw przy jednoczesnym zapewnieniu efektywności udzielanego wsparcia i zrównoważenia produkcji.
- ❑ **Interwencja I.10.4 „Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu”.**
- doprecyzowano kryterium dotyczące stosowania środków ochrony roślin, aby wyeliminować wątpliwości związane z promowaniem w tej interwencji w pierwszej kolejności niechemicznych metod ochrony roślin.
  - kryterium dotyczące preferowania operacji realizowanych w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000 stanowi odpowiedź na zgłaszaną przez Komisję Europejską potrzebę uwzględnienia w funduszach PS WPR wsparcia dla obszarów Natura 2000.
  - ponadto proponuje się dodanie nowego kryterium, które pozwoli na promowanie inwestycji mających na celu zwiększenie bioróżnorodności poprzez właściwe gospodarowanie gruntami.
- ❑ **Interwencja I 10.10. – „Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi”**, zmiana zakłada dostosowanie tabeli finansowej w związku z przesunięciem w czasie wdrożenia tej interwencji, z uwagi na pilne potrzeby uruchomienia interwencji o charakterze bezpieczeństwa żywnościowego oraz energetycznego kraju przez ARiMR w roku 2023 i 2024.
- ❑ **Interwencja I.13.3 „Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach syste-**

mów jakości żywności”, zmiana w zakresie dodania nowego Systemu Jakości Wieprzowiny PQS (Pork Quality System) do listy krajowych systemów jakości, umożliwi objęcie wsparciem producentów uczestniczących w tym systemie jakości, którzy wytwarzają na terytorium RP produkty rolne lub środki spożywcze, przeznaczone bezpośrednio lub po przetworzeniu do spożycia przez ludzi. Ponadto zmiany mają charakter zarówno porządkujący jak i zmieniający warunki wdrożenia interwencji poprzez ich doprecyzowywanie oraz dostosowanie do aktualnych przepisów.

- ❑ **Interwencja I.13.4 „Rozwój współpracy producentów w ramach systemów jakości żywności”**, zmiana w zakresie dodania nowego Systemu Jakości Wieprzowiny PQS (Pork Quality System) do listy krajowych systemów jakości. Ponadto, proponuje się rezygnację z procesu aktualizowania wysokości płatności (kwoty ryczałtowej) i przejściu na formę i stawkę wsparcia z zastosowaniem kwoty/metody obliczeniowej. Jednocześnie zmiany zapisów dotyczą również zastąpienia zobowiązania beneficjentów o zwiększeniu wielkości sprzedaży na zobowiązanie o zwiększeniu wartości sprzedaży, w okresie 4 lat objęcia wsparciem. Na etapie prac nad zapisami projektu wytycznych dla interwencji I. 13.4, stwierdzono, że w celu większego zróżnicowania możliwości podejmowania zobowiązań przez beneficjentów w planie rozwoju współpracy, składanym wraz z wnioskiem o przyznanie pomocy, celowe jest zastąpienie zobowiązania o zwiększeniu wielkości sprzedaży zobowiązaniem o zwiększeniu wartości sprzedaży.
- ❑ **Interwencja I 13.5 „Współpraca Grup Operacyjnych EPI”**, zmiana dotyczy planu naborów zarówno w odniesieniu do wsparcia przygotowawczego, jak i realizacji operacji. Proponowana zmiana stanowi urealnienie terminów naborów wynikające z możliwości ich realizacji i oczekiwań beneficjentów.

NOWOŚCI WYDAWNICZE

W świecie rolnictwa, w dynamicznym krajobrazie globalnych wyzwań środowiskowych, Polska rysuje się jako prekursorski gracz w dążeniu do zrównoważonej i odpowiedzialnej produkcji rolnej. W tym kontekście narodził się program innowacyjny i pełen perspektyw – Ekoschematy.

Ekoschematy jest to rodzaj interwencji w formie płatności bezpośrednich, w ramach których za realizację praktyk korzystnych dla środowiska, klimatu i dobrostanu zwierząt, rolnik może otrzymać dodatkowe płatności. To nie tylko rozwiązanie, ale i wyraźny krok w kierunku harmonii między rolnictwem a środowiskiem. Przede wszystkim, program ekoschematów przekłada się na konkretną korzyść dla każdego uczestnika. To nie tylko „przestrzeganie zasad” – to strategia, która może odmienić całą działalność rolniczą. Finansowe wsparcie, poprawa bioróżnorodności, czy zrównoważony rozwój gospodarstwa – to tylko kilka spośród wielu zalet, jakie można osiągnąć, angażując się w ekoschematy.

Dlaczego ta broszura?

Jej celem jest ukazanie ekoschematów w kolorach praktyki. Broszura ta, to trasa po polach i łąkach, gdzie rolnicy wchodzą w nowy rozdział swojej historii. To przewodnik, który pozwala zrozumieć, dlaczego ekoschematy to nie tylko wymaganie, ale i szansa na transformację.

Publikacje dostępne u doradców w Zespołach Doradców oraz do pobrania na stronie www.wmodr.pl.

Harmonogram naborów wniosków w ramach PS dla WPR 2023-2027 i KPO

PLAN STRATEGICZNY DLA WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ na lata 2023-2027 – Nazwa interwencji	
Płatności bezpośrednie / ekoschematy / wsparcie obszarowe i środowiskowe	Termin naboru
<i>I.1 Podstawowe wsparcie dochodów</i>	od 15 marca do 15 maja 2024
<i>I.2 Płatność redystrybucyjna</i>	
<i>I.3 Płatność dla młodych rolników</i>	
I.4.1 – I.4.6 Ekoschematy: (1) Obszary z roślinami miododajnymi, (2) Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi, (3) Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Rolnej, (4) Biologiczna ochrona upraw, (5) Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych, (6) Dobrostan zwierząt.	od 15 marca do 15 maja 2024
I.5.1 – I.5.13 Wsparcie dochodów związane z produkcją do: (1) krów, (2) młodego bydła, (3) owiec, (4) kóz, (5) buraków cukrowych, (6) chmielu, (7) lnu, (8) kopy włośnistych, (9) pomidorów, (10) truskawek, (11) ziemniaków skrobiowych, (12) roślin pastewnych, (13) roślin strączkowych na nasiona.	od 15 marca do 15 maja 2024
I.8.1 – I.10.14 Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne i leśne (1) Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000, (2) Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000, (3) Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000, (4) Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych, (5) Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie, (6) Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie, (7) Bioróżnorodność na gruntach ornym. (8) Premie z tytułu zalesień, zadrzewień oraz systemów rolno-leśnych	od 15 marca do 15 maja 2024
<i>I.8.11 Rolnictwo ekologiczne</i>	od 15 marca do 15 maja 2024
<i>I.9 Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi (ONW)</i>	
<i>I.10.11 Zalesianie gruntów rolnych; I.10.12 Tworzenie zadrzewień śródpolnych</i>	od 1 czerwca do 31 lipca 2024
<i>I.10.13 Zakładanie systemów rolno-leśnych</i>	
<i>I.10.14 Zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych</i>	
Inwestycje i rozwój gospodarstw	
<i>I.10.1.1 Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (obszary A,B,C,D)</i>	05.09 – 11.10. 2024
<i>I.10.2 Inwestycje w gospodarstwach rolnych w zakresie OZE i poprawy efektywności energetycznej</i>	25.01.2024 – 23.02.2024
<i>I.10.3 Inwestycje zapobiegające rozprzestrzenianiu się ASF</i>	7.09 – 20.10.2023
<i>I.10.5 Rozwój małych gospodarstw</i>	11.07 – 09.08.2024
<i>I.11 Premie dla młodych rolników</i>	05.06 – 05.08 2024
Współpraca / rozwój lokalny	
<i>I.13.2 Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych</i>	19.09 – 24.10 2024
<i>I.13.3 Promowanie, informowanie i marketing dotyczący żywności wytwarzanej w ramach systemów jakości żywności</i>	19.01 – 18.03.2024
III. KRAJOWY PLAN ODBUDOWY I ZWIĘKSZANIA ODPORNOŚCI	
DZIAŁANIE 3. Wsparcie w zakresie przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury	3.01.2024 – 5.02.2024

Wybrane przepisy prawne dotyczące rolnictwa i obszarów wiejskich

Jadwiga Weisbrod

Starszy Referent Działu Rozwoju Obszarów Wiejskich

- ❑ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 2023 r. w sprawie stawki zwrotu podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej na 1 litr oleju w 2024 r. Dz.U. z 2023 r., poz. 2674. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 12 grudnia 2023 r. *W 2024 r. stawkę zwrotu podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej ustala się w wysokości 1,46 zł na 1 litr oleju.*
  - ❑ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2023 r. w sprawie udzielania przez Bank Gospodarstwa Krajowego pomocy publicznej w formie gwarancji spłaty kredytów w zakresie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Dz.U. z 2023 r., poz. 2824. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.
  - ❑ Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 października 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie jednostek organizacyjnych oceniających i potwierdzających zgodność środków do produkcji ekologicznej z wymaganiami określonymi w przepisach dotyczących rolnictwa ekologicznego oraz prowadzących wykaz tych środków. Dz.U. z 2023 r., poz. 2456.
  - ❑ Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 listopada 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie dokumentowania działań związanych z integrowaną produkcją roślin. Dz.U. z 2023 r., poz. 2501.
  - ❑ Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych wymagań w zakresie jakości handlowej miodu. Dz.U. z 2023 r., poz. 2513.
  - ❑ Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 listopada 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie krajowej sieci obszarów wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Dz.U. z 2023 r., poz. 2527.
  - ❑ Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 listopada 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie warunków i trybu przeprowadzania czynności kontrolnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Dz.U. z 2023 r., poz. 2549.
  - ❑ Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 listopada 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie warunków oraz trybu udostępniania danych przechowywanych w rejestrach i ewidencjach prowadzonych na podstawie odrębnych przepisów. Dz.U. z 2023 r., poz. 2618.
  - ❑ Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 listopada 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Dz.U. z 2023 r., poz. 2681.
- ROZPORZĄDZENIA**
- MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI**
- ❑ z dnia 5 grudnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego przeznaczenia, warunków i trybu udzielania wsparcia na wymianę pokryć dachowych z materiałów szkodliwych dla zdrowia lub środowiska w gospodarstwach rolnych w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności. Dz.U. z 2023 r., poz. 2654. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 15 grudnia 2023 r.
  - ❑ z dnia 4 grudnia 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków przyznawania i wypłaty pomocy finansowej na realizację operacji w ramach Priorytetu 3. Sprzyjanie zrównoważonej niebieskiej gospodarce na obszarach przybrzeżnych, wyspiarskich i śródlądowych oraz wspieranie rozwoju społeczności rybackich i sektora akwakultury objętego programem Fundusze Europejskie dla Rybactwa na lata 2021-2027. Dz.U. z 2023 r., poz. 2655. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 9 grudnia 2023 r.
  - ❑ z dnia 7 grudnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego przeznaczenia, warunków i trybu udzielania wsparcia w zakresie przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności. Dz.U. z 2023 r., poz. 2665. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 9 grudnia 2023 r.
  - ❑ z dnia 20 grudnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Dz.U. z 2023 r., poz. 2749. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.
  - ❑ z dnia 5 stycznia 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie terminów przekazywania informacji przez grupy producentów owoców i warzyw oraz organizacji producentów owoców i warzyw albo zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw. Dz.U. z 2024 r., poz. 27. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 23 lutego 2024 r.
  - ❑ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 19 grudnia 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielania przez Bank Gospodarstwa Krajowego pomocy publicznej w formie gwarancji spłaty kredytów w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Dz.U. z 2023 r., poz. 2756. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 23 grudnia 2023 r.

Gospodarstwo z tradycjami

Za bramę gospodarstwa wpuszczają mnie trzy bardzo przyjazne psy, wprowadzając w uroczne podwórko, zadbane i bardzo ukwiecone, gdzie wyraźnie widać miłość gospodyni do kwiatów i porządku. Tu witają mnie uśmiechnięci Ałta i Zdzisław Zaremba, prowadzący gospodarstwo rolne we wsi Masuny, gmina Sępólno. Wyglądają na szczęśliwych: – Tak, oczywiście – mówią zgodnie. – Tu mamy cały swój świat, robimy to, co lubimy, mieszkamy w domu, który kochamy, pełnym kwiatów, roślin, zwierząt, ptaków i dobrych emocji.

Po przekroczeniu domu spotykam się z przytulnym ciepłem, a zarazem gwarem domowych czworonogów. Nie może być inaczej w rodzinie, w której każdy z członków jest indywidualnością. Słucham opowieści o życiu codziennym, siedząc przy kaflowym, zielonym piecu, rozglądając się po kuchni, urządzonej, jak potem się okaże, zgodnie z tradycją i potrzebami gospodarzy, jako prawdziwa wiejska kuchnia, gdzie jest miejsce m.in. na duży dębowy stół i kuchnie kaflową.

Zdzisław jest rolnikiem z tradycjami. Jego rodzice, Antonina i Rafał przyjechali na opuszczone przez niemiecką ludność tereny po II wojnie światowej z północno-wschodnich Kresów II Rzeczypospolitej z Wileńszczyzny. Tam zostawili swoje serca, tu żyli i pracowali, kultywowali swoje zwyczaje i przekazywali je następnym pokoleniom. Rodzicom Zdzisława, którym na Wschodzie odebrano wszystko, tu przydzielili gospodarstwo z budynkiem mieszkalnym, zabudowaniami gospodarczymi i około 9 ha ziemi. Wiedzieli, że będzie trudno, mieli niepewność, czy tu zostaną, ponieważ czasy powojenne i zawieruchy ustrojowe budziły niepokój. Ale miłość do ziemi, do pracy na roli sprawiły, że nie chcieli zamienić tego na nic innego, choć nie było lekko. Rodziły się dzieci, rodzina się powiększała. Gospodarstwo miało się dobrze, dorabiało się maszyn i sprzętu potrzebnego do pracy. Praca na wsi na pewno też bardzo eksploatuje. Przyszedł czas, że w 1982 roku Zdzisław odziedziczył rodzinne gospodarstwo, a od 1989 roku pracuje razem z żoną Ałtą. Gospodarstwo aktualnie liczy około 40 ha. Dominującym kierunkiem jest produkcja mleka i hodowla bydła mięsnego. Na stanie jest około 30 sztuk by-

Czestawa Orłowska-Staniszevska

p.o. Kierownik Zespołu Doradców w Bartoszycach

dła. Uprawiane są zboża ozime i mieszanki zbóż jarych, rzepak i ziemniaki. Dzisiejsze gospodarstwo Ałty i Zdzisława jest gospodarstwem rodzinnym, gdzie bardzo dba się o kultywowanie tradycji, gdzie jest uczucie przywiązania i szacunku do ziemi, które przekazali rodzice.

– Myślę, że Zdzisiek pracuje i prowadzi gospodarstwo zgodnie z takim trochę testamentem od rodziców. Produkować zdrową żywność, pracując rzetelnie i sumiennie. No i oczywiście z zachowaniem tradycji, które wywodzą się z historii poprzednich pokoleń. Nawet budynki, które przejęli rodzice mąż starał się naprawiać, remontować, konserwować z zachowaniem typowych cech dla takich wiejskich domów. Mam na myśli czerwone dachówki, kształt budynków, odległość pomieszczeń gospodarskich od mieszkalnych, zachowanie studni, piwnicy, wędzarni, nawet sposobu melioracji. To wszystko kształtuje krajobraz naszych terenów, stanowi dziedzictwo. W gospodarstwie, jak to na wsi być powinno, hoduje się jeszcze trzodę, kury, uprawia się ogródki. Z powstałych produktów, na własne potrzeby i dla znajomych, przyjaciół wytwarzamy wędliny, sery, masło, śmietanę. Wszystkie ekologiczne i tradycyjne – opowiada Ałta.

– Nie jestem zwolennikiem wielkich gospodarstw-molochów. Nie wszyscy też mogą sobie na takie pozwolić. Tu pracuję tak, jak nauczyli mnie moi rodzice. Dzisiaj to jest bardzo trudne zadanie w tym naszym szalonym, nieprzewidywalnym świecie. Trzeba umieć przetrwać w czasach kryzysów produkcyjnych i pogodowych. Potrzeba wysiłku, uporów i czasu, aby żywność była najwyższej jakości, żeby była zdrowa, a nie przemysłowa. Dlatego od zawsze stawiam w naszym rodzinnym gospodarstwie na różnorodność. Dla takich niedużych gospodarstw jest to sposób, żeby radzić sobie z mniejszymi, czy większymi problemami. Jeśli w gospodarstwie jest prawie wszystko, to jakoś utrzymamy się na powierzchni. Oczywiście, trzeba też dbać o jakość żywności. Własne surowce, produkty pochodzące z gospodarstwa, bez chemii i ulepszczy, zawsze smakiem i popytem przebija żywność przemysłową. Trudno mi też poddawać się nowym trendom uprawy ziemi czy warunkom hodowli zwierząt. Kocham i ziemię, i zwierzęta, i pra-

cę z nimi. Wiem, co dla nich jest najlepsze, co im służy, a co szkodzi. Krowy, bydło, od zawsze są u nas na wypasie na łąkach, w zagrodach, cielaki przy matkach. Nawet wszystkim nadaję imiona. Nie mógłbym z nimi obcować po numerach. One wszystko słyszą i rozumieją. Nie dążę do tego, żeby je eksploatować do zwiększania produkcji, ilości i jakości. Staram się zapewnić im dostatek karmy, komfort życia, godne warunki, a co wyprodukują to i będzie. Kury ogrodzone są na wolnym wybiegu. Psy, koty, jaskółki i nawet bociany czują się tu dobrze, co nas cieszy. Takie jest nasze gospodarstwo, nasz świat, nasze miejsce na ziemi. Żyjemy zgodnie z naturą.

Gospodyni Ałła znana jest z aktywnego życia społecznego, kulturalnego, gminnego i parafialnego. Pomimo ciężkiej i różnorodnej pracy aktywnie działa w zespole ludowym Warmianki Sępopolskie, śpiewa w chórze parafialnym. Wielką pasją Ałły jest gotowanie, zbieranie ziół i traw, suszenie ich i wytwarzanie różnego rodzaju rękodzieł, w tym tworzenie tradycyjnych palm wielkanocnych. Pasjonuje się też dziennikarstwem. Píše reportaże o ludziach, którzy mieszkają obok, o ich ciekawych, często skomplikowanych losach, które publikuje w Nowinach Północnych, lokalnej gazecie.

– Sama pochodzę z miasteczka – uśmiecha się Ałła. – Zupełnie obce mi były tutaj praca, miejsce i wszystko dookoła. Tak, jakbym przysła tu z innego świata. Niemniej mam wyjątkowy szacunek dla zwyczajów, obrzędów, pracy, doświadczeń wszystkich pokoleń, przekazywanych z ojca na syna, z matki na córkę. Podziwiam i dostosowuję się do rytmu pracy rolnika, który wyznacza przyroda. Praca na roli jest specyficzna. Czasem wysiłek i serce włożone w to, żeby plony były obfite zostaje zniweczone przez siły przyrody. Rolnik nie ma tak naprawdę wolnych dni, czy urlopu. Obrządek gospodarski, doglądanie zwierząt odbywa się każdego dnia, bez względu na to, czy jest święto, czy go nie ma. Posada „chłop” naprawdę dużo wymaga od człowieka. W naszym gospodarstwie trzeba być hodowcą, umieć obrobić jak należy (jak ojciec mówił) ziemię, wiedzieć co, gdzie i kiedy zasiać w odpowiednim czasie. Trzeba umiejętnie zastosować nawożenie, środki ochrony roślin, umieć wszystko naprawić, pospawać i budować. To jest możliwe dzięki bezwarunkowej miłości do swojego skrawka pola, która w ten sposób objawia się wielką miłością do ojczyzny.

To chłop – rolnik przemienia ziarno w kłose na dojrzały chleb. Na naszym stole często gości chleb własnego wypieku. Chleb nauczyła mnie piec teściowa Antonina. Mówiła, że to nic trudnego, trzeba pracować z wyczuciem, na oko, bo nie ma w tych chlebach miary, ręka musi czuć ciasto. Potrzebna jest mąka, zakwas i trzeba wyrabiać. Z czasem zrozumiałam, że gdy moje ręce zaczynają mieszać chleb, to muszę włożyć w to dzieło całe serce. Myślę, dla kogo piekę chleb, na jaką okoliczność. Za każdym razem wydarzy się inny. Dostojny na dożynki, wesoły i zadziorny na wesele lub chrzciny, zadumany na smutne okoliczności. Gdy patrzę i tulę ten swój chleb, widzę w nim szerokie pole, łąny zbóż, pachnące szczodrością, dobrocią i ziemią. Wiem ile pracy włożył rolnik w uprawę ziemi. Widzę spracowane, pełne odcisków od pracy dłonie dziadków, moich starszych sąsiadów, których już na tej ziemi nie spotkam. Widzę ich twarze, spalone od słońca, wiatru, znające smak potu, który zalewa oczy. Słyszę teściową Antoninę: „Pamiętaj, przed kombajnem, musisz ze Zdziśkiem przeżegnać pole, siebie i poprosić. Boże, dopomóż! I pierwsze kłosy ściąć sierpem.” Tak rozpoczynają się żniwa, najczęściej w sobotę. Z pierwszych zżętych kłosów trzeba ułożyć snopek, który postawią w rogu kuchni podczas wieczerzy wigilijnej. Szacunek do tradycji w pracy i w naszym życiu, tu na gospodarstwie odgrywa bardzo znaczącą rolę. Zarazem w swoich działaniach społecznych dążę do tego, żeby zachowywać, pielęgnować, opowiadać o nich młodszemu pokoleniu. Żeby poznawały, wiedziały skąd pochodzą, jakie mają wartości, a tym samym w oparciu o tradycję tworzyły swoją tożsamość.

Z zespołem Warmianki Sępopolskie wykonujemy dużo pieśni ludowych, odtworzymy na scenie dawne obrzędy. Wraz z koleżanką Elą Rudzińską, wykonywałyśmy pieśni wileńskie naszych rodziców i dziadków, takie proste, ludowe, spod strzechy, które dawniej śpiewano przy pracach polowych. Z tym repertuarem w roku 2020, na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków w Kazimierzu Dolnym, śpiewając te pieśni, zajęłyśmy III miejsce.

W tym roku w konkursie Krysztalowy Bocian 2023 mój „Chlebuś Masuński Ałły” zajął II miejsce w kategorii „Produkt lokalny”. Bardzo cieszę się z tego wyróżnienia, doceniono moją pracę, a zarazem tradycję pieczenia chleba w naszym domu, spuściznę naszych dziadków i rodziców. Gdy patrzę na ten mój chleb, widzę najpiękniejszą na świecie polską wieś – kolorową, barwną, skarbnicę wiejskiej kultury i tradycji. Przez wieki, przez wojny i niepokoje, zawsze przy swoich przepięknych strojach, tańcach, piosenkach bliskich sercu, ludowych tradycjach i obyczajach. Tulę do siebie i w swoich myślach chleb. Doskonale wiem, że powinno się być dobrym jak chleb, który absolutnie dla wszystkich leży na stole i każdy może sobie kęs z niego złamać. Marzę, żeby chleba nikomu na świecie nie brakowało.

Na zapusty anielskie ruchańce rodem z Aniołowa

Pączki, faworki, róże, oponki, rozetki i inne słodkości to współczesne propozycje na trwający karnawał oraz zbliżający się tłusty czwartek. Co powiecie na kulinarną propozycję zapustowego poczęstunku w tradycyjnej odstonie? Brzmi smakowicie? Zachęcam do lektury.

Marta Bieciuk

Kierownik Sekcji Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

Anielskie ruchańce to rodzaj pączków

Tradycja i receptura ich wytwarzania sięga lat 40-tych XX w. i wywodzi się ze starych warmińskich zwyczajów. Nazwa produktu wywodzi się od nazwy miejscowości Aniołowo (powiat elbląski) – anielskie oraz ruszania się ciasta w czasie wypieku – czyli ruchańce. Jest to rodzaj pączków, wypiekany dawniej głównie w okresie zwanym zapustami, obchodzonymi hucznie na terenie Aniołowa. Prosta receptura oraz dostępność składników spopularyzowały wypiek wśród jego mieszkańców. Receptura ruchańców przetrwała do dnia dzisiejszego w niezmiennym formie, a jego podstawowymi produktami są: mąka, drożdże, jaja i mleko. Istotna jest konsystencja ciasta, które nie może być „ani za rzadkie, ani za gęste”. Specjał najlepiej smakuje posypany cukrem pudrem i popijany ciepłym mlekiem, konsumowany w dobrym towarzystwie. Anielskie ruchańce są przygotowywane przy okazji ostatecznych, a także świąt okolicznościowych.

Produkt tradycyjny województwa warmińsko-mazurskiego

Anielskie ruchańce z dniem 30 maja 2018 r. zostały zarejestrowane jako produkt tradycyjny województwa warmińsko-mazurskiego w kategorii wyrobów piekarniczych i cukierniczych. Jest to efekt działań podjętych przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie w celu identyfikacji produktów tradycyjnych naszego regionu. W wyniku szeregu prac związanych z przygotowaniem stosownej dokumentacji, w tym przeprowadzenia wywiadu etnograficznego z mieszkańcami Aniołowa przez etnografa Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, wniosek został skompletowany. W powyższym zakresie WMODR współpracował z wnioskodawcą, jak i Urzędem Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Przepis na anielskie ruchańce

Składniki: 1 kg mąki pszennej, 6 świeżych jaj, ok. 1 litra mleka, 5 dag drożdży, 1 sztuka laski waniliowej, 5 dag cukru, cukier puder do posypania, olej do głębokiego smażenia (ok. 1 litra).

Wykonanie: Zagrzać mleko pozyskane z lokalnego gospodarstwa. Odląć ok. 150 ml i rozrobić w nim pół kostki drożdży z odrobiną cukru. Najlepiej, by w mleku wcześniej była zanurzona laska waniliowa. Przesiać mąkę do miski, zrobić w niej dołek i wlać rozrobione drożdże. Wyrabiać ciasto kolistymi ruchami drewnianą łyżką. Dodawać po trochu ciepłego mleka i zagarniać coraz więcej mąki, aż do wyczerpania. Następnie oddzielić żółtka od białek. Żółtka dodać do wyrabianej mąki. Białka ubić ze szczyptą soli i dodać na końcu wyrabiania ciasta. Starannie wyrobione ciasto odstawić do wyrośnięcia. W głębokim garnku rozgrzać tłuszcz i kłaść łyżką niewielkie porcje ciasta, zagarniając po brzegu miski. Placki powinny szybko wypływać na powierzchnię. Obracać tak, aby usmażyły się równomiernie z każdej strony. Gotowe układać na papierze do odsączenia nadmiaru tłuszczu. Posypywać cukrem pudrem.

Prowadzona przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi Lista Produktów Tradycyjnych, najprościej rzecz ujmując, to rejestr produktów tradycyjnych, który ma służyć propagowaniu i kultywowaniu tradycji wytwarzania oraz podkreśleniu tożsamości z lokalną społecznością oraz danym regionem. Znajdziemy na niej produkty i potrawy inspirowane tradycją kulinarną Warmii i Mazur. Warto ich poszukiwać i smakować w lokalnych restauracjach, gospodarstwach agroturystycznych, stowarzyszeniach, jak również podczas festynów, targów czy jarmarków.

Zainteresowani warsztatami przyrządzania anielskich ruchańców organizowanych przez Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi „Aniołowo” mogą wziąć w nich udział w Aniołowie w dniach 8 lutego w godz. 8.00-13.00 w tłusty czwartek lub 6 lipca podczas XIX Złotu Miłośników Aniołów. Więcej informacji można powziąć bezpośrednio u Organizatora.

SPRZEDAM:

- Sprzedaż kurek odchowanych oraz kurek 3-dniowych i drobiu wodnego. Tel. 604 194 791.
- Tradycyjne sery podpuszczkowe z mleka krowiego o różnych smakach. Zapraszam do zakupu. Renata. Głazowo 10 k. Mrągowa. Tel. 785 180 765.
- Opryskiwacz polowy ciągnany Pilmet 2000 l. Rok produkcji 1999 r. Tel. 513 712 806. Lokalizacja Zielonka Pasłęcka.
- Drzewo 60 m³ liściaste oraz dąb i buk przetarty na stolarkę. Czesław Bertel, Rogiedle 8A, 11-135 Lubomino. Tel. 660 997 614.
- Sprzedam gospodarstwo rolne wraz z siedliskiem w m. Jezioro (gm. Pieniężno) o powierzchni ok. 15 ha, stanowiącej łąki i pastwiska oraz stary las o pow. 1,20 ha. Istnieje możliwość kupna samej ziemi. Tel. 533 410 366.
- Sprzedam ciągnik Ursus 1614 rok 1993 stan bdb., ciągnik zetor 16245 rok 1997 przyczepa hw8011 wywrotka ładowność 10 ton przyczepa tandem wywrotka ładowność 12 ton, agregat talerzowy uprawowo siewny Vaderstadt rapid szer. 4 metry z nawozem rok 2005, opryskiwacz ciągnany pojemność 2500 litrów i 4000 litrów, ładowarkę teleskopową Merlo rok 2007, prasę do balotów Sipma 120x120 rok produkcji 2013, czyszczalnię Petkus. Tel. 500 419 229.
- Sprzedam ciągnik rolniczy Zetor 16245 rok prod. 1997, ciągnik rolniczy Ursus 1634 rok produkcji 1996, ciągnik rolniczy Ursus 1614 rok prod. 1993, opryskiwacz ciągnany pojemność 2000 l, szerokość 18 m, opryskiwacz ciągnany pojemność 4000 l, szerokość 24 m, ładowarka teleskopowa Merlo rok prod. 2007 wysokość 7 m, agregat uprawowo siewny Vaderstad Rapid talerzowy z nawozem, szerokość 4 m, rok prod. 2005, przyczepa tandem wywrotka Vaia ładowność 12 t, wywrot do tyłu. Tel. 500 419 229.
- Sprzedam jałówkę rasy Galloway wysokocielną, termin wycielenia 4.11.2021 r. Tel. 604 194 791
- Sprzedam czyszczalnię nasion dokładnego czyszczenia produkcji niemieckiej Petkus K-531 Gigant z sitami (30 szt. w cenie 70 zł/szt, sita w dobrym stanie) oraz instrukcją obsługi czyszczalni, możliwy transport, cena 6600 zł (mała negocjacja) woj. dolnośląskie, gmina Żmigród. Tel. 668 793 926.
- Sprzedam prasę do bel (produkcja WARFAMA), pług pięcioskibowy, Cyklop, rozrzutnik czteroosiowy, przetrząsarko-zgrabiarki siedmiorzędowe, przyczepę 4,5 tonową, przyczepę 6 tonową. Gamerki Wielkie, gm. Jonkowo, pow. olsztyński. Tel. 660 997 614.
- Sprzedam ziemię rolną 40 ha z zabudowaniami: dom, obora, stodoła, świnia, wiaty, silosy 2szt. Tel. 506 406 035.
- Sprzedam gęsi tuluskie ze stad zachowawczych. Tel. 604 194 791.
- Sprzedam wycinak do kisonki, noże ruchome w 100% sprawny, cena 1990 zł. Tel. 601 392 805; 785 392 805.
- Działkę o powierzchni 1,00 ha w miejscowości Bobrowiec, gmina Braniewo. Cena do uzgodnienia. Tel. 603 678 540.
- Jarlice z dopłatami rasy kamieniecka długowłnista. Józef Nieścior, 11-041 Gutkowo 33. Tel. 797 286 383.
- Sprzedam kosiarkę rotacyjną, polska 3 letnia. Tel. 508 498 004.
- Gospodarstwo rolne w m. Wodukajmy (gm. Sępólno) o pow. 12 ha, w tym stary las 0,74 ha. W gospodarstwie znajdują się: dom 1-rodzinny parterowy z poddaszem użytkowym (72 m²), obora (253 m²), chlewnia (128 m²), 2 x garaż (35 m² i 42 m²). Istnieje możliwość kupna samego siedliska (budynki) usytuowane na pow. gruntów od 0,90 ha do 1,36 ha (jedna bądź dwie działki ewidencyjne) lub samej ziemi ornej w jednym kawałku 9,9 ha (2 działki ewidencyjne). Tel. 508 323 512.

- Sprzedam pług 5 skibowy półzawieszany marki Overum. Cena 4.500,00 złotych. Tel. 509 913 300.
- Schładzalnik do mleka 650 l oraz ciągnik S-320. Tel. 513 661 525.
- Ciągnik PONAR 82A, rok pr. 2004 r., 3600 Mth, z TUREM bez osprzętu, zarejestrowany, ubezpieczony, pierwszy właściciel, cena 51 000 zł. Tel. 513 447 485.
- Ciągnik Case JX90 (2010) 3300 mtg tur (2011) bez osprzętu I wł. Stan bdb kupiony w kraju u dealera pełny serwis dokumentacja opony oryginał przód 70% tył 90% szerokie ogumienie komplet obciążników przód i tył cena 110 tys. zł, gm. Goldap. Tel. 600 096 165.
- Dużą przyczepę kempingową dwuosiową, ciągnik Same Antares II 130 KM Turbo. Rok produkcji 2000. Ciągnik cały w oryginale, sprawny. Stan bardzo dobry. Tel. 512 479 979.
- Rozrzutnik obornika 2-osiowy; siewnik do nawozów Piast (olejak); śrutownik bijakowy; ciągnik Zetor 6-cylindrowy z przednim napędem; pług Kverneland 4-skibowy; kosiarkę rotacyjną; żmijkę do zboża-4 metry lub dmucharkę do zboża; 2 przyczepy 3,5 tonowe do zboża; kombajn Bizon na szerokich kołach; owijkę do balotów. Tel. 55 244 81 89 (dzwonić wieczorem), gm. Lelkowo.
- Sprzedam: ciągnik Ursus 1614 sześciocyndrowy Turbo, zarejestrowany, stan bardzo dobry; przyczepę rolniczą D-50 zarejestrowaną, stan bardzo dobry; przyczepę kempingową, dwuosiową, dużą, sprowadzoną z Niemiec. Tel. 512 479 979.
- Traktor 240 KM złożony w 2019 roku na ramie HTZ K-150 T, skrzynia biegów oryginalna (bez zarzutu) silnik Deutz – Fahr V8, bardzo oszczędny w spalaniu. Kabina od IVECO, opony nowe, akumulatory sprawne 2 szt. Traktor w pełni sprawny do pracy. Cena 74.900,00 złotych. Tel. 509 913 300.

KUPIĘ:

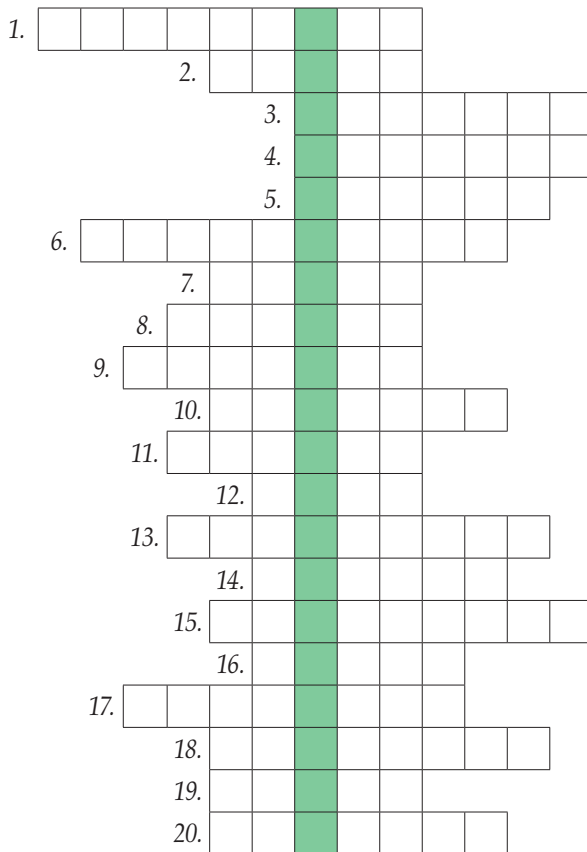
- Kupię ciągnik Zetor, przystawkę do kukurydzy, siewnik do kukurydzy i rozsiewacz nawozu. Tel. 728 032 907.
- Kupię ciągnik Zetor Forterra, agregat uprawowy 3 m, formownicę do redlin ziemniaków i sadzarkę do ziemniaków talerzową. Tel. 795 807 728.
- Kupię Bizon Rekord, BS, Claas, sortownik do ziemniaków i pług obrotowy Kverneland famarol, siewnik zbożowy, agregat siewny i opryskiwacz ciągnany na kołach pilmet. Tel. 790 318 118.
- Kupię rozsiewacz wapna RCW Unia Brzeg, dmuchawę do zboża ssąco-tłoczącą pom augustów i przyczepę rolniczą. Tel. 511 924 809.
- Kupię prasę kostkującą, gm. Świątki. Tel. 516 168 355.
- Kupię ciągnik Zetor lub John Deere, przyczepę Pronar, rozsiewacz nawozu Brzeg, Amazone 1600l, sadzarkę talerzową do ziemniaków i kosiarko-rozdrabniacz. Tel. 795 807 728.
- Rozsiewacz Amazone, pług Kverneland Amarol 4-skibowy, opryskiwacz Pilmet ciągnany od 2-2,5 tys. l i kosiarkę bijakową. Tel. 511 924 809.
- Pług obrotowy, agregat siewny Zetor Forterra, felgi 38 cali Ursus, rozsiewacz 1600 l Bizon Record. Tel. 795 807 728.
- Ciągnik Zetor ok. 100 KM z przednim napędem, model 10540 lub Ursus 1224. Rozsiewacz do nawozów i przyczepę rolniczą. Pług Famarol wahadłowy lub pług obrotowy. Tel. 511 907 139.

INNE:

- Pszczelarz podejmie współpracę z rolnikiem w zakresie możliwości ustawienia uli na pożytku zwłaszcza gryki. Okolice Bukwałdu, Jonkowa, Świątek, Dobrego Miasta itp. Tel. 797 630 354.

KRZYŻÓWKA

1. *Formuła*
2. *Duplikat*
3. *Koniec karnawału*
4. *Maszyna do usuwania krzewów i mniejszych drzew*
5. *Bardzo wczesna odmiana ziemniaka*
6. *Koniec zimy i początek wiosny na wsi*
7. *W nim larwa*
8. *Rodzaj mięsa drobiowego*
9. *Lutowy święty*
10. *Muzeum kultury ludowej*
11. *... w oczy kole*
12. *Znany filozof lub oszustwo*
13. *Uzupełnia dietę*
14. *Posłaniec bogów w greckiej mitologii*
15. *Gwiazda pitagorejska*
16. *Jeden z największych lądowych ptaków*
17. *Dekiel*
18. *Umowa*
19. *Demonstracja, prezentacja*
20. *Armata z załogą*

Wśród osób, które prześlą na adres redakcji prawidłowe rozwiązanie krzyżówki rozlosujemy trzy zestawy najnowszych publikacji WMODR z siedzibą w Olsztynie. Na rozwiązania czekamy do 29 lutego 2024 r. Adres: „Bieżące Informacje”, WMODR z siedzibą w Olsztynie, ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, z dopiskiem „krzyżówka”.

Adresy Zespołów Doradców:

- **BARTOSZYCE**, ul. Kętrzyńska 45A, tel. (89) 762 22 05
- **BRANIEWO**, ul. Kościuszki 118, tel. (55) 243 28 46
- **DZIAŁDOWO**, ul. Polna 6/20, kom. 665 890 160
- **ELBLĄG**, ul. Nowodworska 10B, tel. (55) 235 32 36
  - Pasłęk, ul. Bankowa 25, tel. (55) 248 55 04
- **EŁK**, ul. Zamkowa 8, tel. (87) 621 69 67
- **GIŻYCKO**, ul. Przemysłowa 2, tel. (87) 428 51 99
- **GOŁDAP**, ul. Wolności 20, tel. (87) 615 19 57
- **IŁAWA**, ul. Lubawska 3, tel. (89) 649 37 73
  - Lubawa, ul. Gdańska 26, kom. 665 880 204
- **KĘTRZYN**, ul. Powstańców Warszawy 1 (budynek Społem), tel. (89) 751 30 93
- **LIDZBARK WARMIŃSKI**, ul. Krasickiego 1, tel. (89) 767 23 10
- **MRAĞOWO**, ul. Boh. Warszawy 7A/2, kom. 665 960 423
- **NOWE MIASTO LUBAWSKIE**, ul. Kazimierza Wielkiego 5, kom. 665 690 332
- **NIDZICA**, ul. Słowackiego 17, kom. 665 960 367
- **OLECKO**, Al. Zwycięstwa 10, kom. 665 910 617
- **OLSZTYN**
  - Biskupiec, ul. Niepodległości 4A, tel. (89) 715 22 59
- **OSTRÓDA**, Grabin 17, kom. 665 990 519
  - Morąg, ul. Dworcowa 13, tel. (89) 757 47 61
- **PISZ**, ul. Wojska Polskiego 33, kom. 695 990 247
- **SZCZYTNO**, ul. Józefa Narońskiego 2, kom. 665 892 933
- **WĘGORZEWO**, Plac Wolności 1B, tel. (87) 427 12 21

OGŁOSZENIA I REKLAMY W MIESIĘCZNIKU W 2024 r.

reklama na okładce kolor:

- II, III str. – 1 540 zł brutto
- IV str. – 1 845 zł brutto

reklama wewnątrz numeru kolor:

- format A4 – 1 230 zł brutto
- format 1/2 A4 – 770 zł brutto
- format 1/4 A4 – 615 zł brutto

artykuł sponsorowany format A4 – 923 zł brutto

wkładkowanie gotowych materiałów reklamowych:

- Kartka A4 lub A3 złożona do formatu A4 – 770 zł brutto
- Kartka A4 lub A3 złożona do formatu A4 od 2 do 8 stron – 1 540 zł brutto
- Kartka A3 złożona do formatu A4 od 8 do 16 stron – 2 306 zł brutto

Treść reklam wraz ze zleceniem i danymi do wystawienia faktury VAT, należy przestać do 15 dnia miesiąca poprzedzającego emisję reklamy. Redakcja nie odpowiada za treść zamieszczonych ogłoszeń i reklam.

Ogłoszenia drobne dla rolników zamieszczamy bezpłatnie!

BADANIE OPRYSKIWACZY

UMÓW SIĘ NA BADANIE

Diagnosta	Telefon	Obsługiwane powiaty	
Jerzy Bancewicz	697 632 064	Szczytno	N. Miasto Lubawskie
Arkadiusz Gęrdziński	665 992 220	Elbląg	Braniewo
Karol Siennicki	665 892 079	Elk	Węgorzewo
Grzegorz Jędrzejek	665 990 472	Działdowo	Olsztyn
Artur Jankowski	665 960 371	Nidzica	Olsztyn
Grzegorz Kasprowicz	665 920 536	Ława	Ostróda
Wojciech Staniszewski	697 632 492	Lidzbarsk Warm.	Bartoszyce
Emil Kobiela	695 990 251	Giżycko	Pisz
Maria Kapuścińska	665 892 311	Olecko	Gołdap
Czesława Orłowska-Staniszevska	665 910 634	Kętrzyn	Mragowo

► **KONTROLA** ► **KALIBRACJA** ► **ATESTACJA**

**Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
z siedzibą w Olsztynie**

ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, tel. 89 535 76 84, fax 89 526 44 39
e-mail: sekretariat@w-modr.pl, www.wmodr.pl

ZREALIZUJ SWOJE PLANY JUŻ DZIŚ!

Z Funduszu Gwarancji Rolnych
rolnikom i przedsiębiorcom sektora
rolnego oferujemy:

Gwarancję spłaty do

80%

kapitału kredytu
inwestycyjnego
i obrotowego

Dopłaty w wysokości

5%

do oprocentowania
kredytu obrotowego

Więcej informacji wraz
z listą banków kredytujących
znajdziesz na:

WWW.BGK.PL

Zadzwoń: 801 598 888
lub (22) 475 88 88

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów
Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.”